

T.C.
GAZI ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK
LİSANS
TEZİ

ELAZIĞ ARKEOLOJİ VE ETNOGRAFYA
MÜZESİNDE BULUNAN ÇİT BASKILI ÜRÜNLER
VE KULLANILAN AHŞAP BASKI KALIPLARI

SERKAN KOSİF

GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI

AĞUSTOS 2017

**ELAZIĞ ARKEOLOJİ VE ETNOGRAFYA MÜZESİNDE BULUNAN ÇİT BASKILI
ÜRÜNLER VE KULLANILAN AHŞAP BASKI KALIPLARI**

Serkan KOSİF

DANIŞMAN: Yrd. Doç. Dr. H. Serpil ORTAÇ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ**

AĞUSTOS 2017

Serkan KOSİF tarafından hazırlanan “Elazığ Arkeoloji ve Etnografya Müzesinde Bulunan Çit Baskılı Ürünler Ve Kullanılan Ahşap Baskı Kalıpları” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Gazi Üniversitesi Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Yrd. Doç. Dr. H. Serpil ORTAÇ

Sanat ve Tasarım Fakültesi, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

.....

Başkan: Prof. Dr. Zeynep ERDOĞAN

Güzel Sanatlar Fakültesi, Ankara Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

.....

Üye : Doç. Dr. Sinem ŞANLI

Sanat ve Tasarım Fakültesi, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

.....

Tez Savunma Tarihi: 02 / 08 / 2017

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Saliha AĞAÇ

Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürü

.....

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğuna,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarımı kabullendiğimi beyan ederim.

Serkan KOSIF

02 / 08 /2017

ELAZIĞ ARKEOLOJİ VE ETNOGRAFYA MÜZESİNDE BULUNAN ÇİT
BASKILI ÜRÜNLER VE KULLANILAN AHŞAP BASKI KALIPLARI

(Yüksek Lisans Tezi)

Serkan KOSİF

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

Ağustos 2017

ÖZET

Bu araştırmanın genel amacı, Elazığ ilindeki ahşap kalıp ve çit baskılı ürünleri inceleyerek bilimsel bir kaynak oluşturmaktır. Veri toplama aracı olarak bilgi formu kullanılmıştır. Elde edilen veriler tablolara aktarılarak frekans ve yüzdeleri alınıp, değerlendirilerek, yorumlanmıştır. Veri toplama aracının çözümlenmesi sonucunda; yörede ahşap kalıpların en, boy ve yükseklik ölçüleri değişmektedir. Bezeme olarak ahşap baskı kalıplarında düz çizgi, v şekli, + şekli, beşgen, zikzak, paralel çizgi, üçgen, dikdörtgen, damga örnekleri, nebati motifler, kalp, yaprak, gül, ağaç, karanfil, lale, tarak, vazo, püskül mühür kullanılmıştır. Müzede ahşap baskı kalıplarda farklı teknikler kullanıldığı öğrenilmiş olup genellikle “Kontür Kalıp” kullanıldığını söylemek mümkündür. Ahşap Baskı Kalıpları satın alma yoluyla müzedeki yerini almıştır. Yöreyle ait ahşap kalıpların müzeye geliş tarihleri, eskiden yörede bu sanatın yapıldığını göstermektedir. Çit baskılı kumaşlar kullanım alanına göre farklı ölçülerde yapılmıştır. Müzede ahşap kalıplar ile basılan farklı kumaş çeşitlerinin kullanıldığı öğrenilmiş olup genellikle pamuklu dokuma kumaş ve çit (tülbent) kullanıldığını öğrenilmiştir. Yörede dokuma kumaşlara örtü adı verildiği öğrenilmiştir. Örtüler; sofraya bezi, duvar süsü, masa örtüsü, seccade gibi farklı alanlarda kullanılmıştır. Çit baskılı kumaşlar ise sadece başörtüsü olarak kullanılmak için yapılmış ve yaygınlaştırılmıştır. Çit baskılı kumaşlarda genellikle yuvarlak, kare, dalgalı çizgi, baklava dilimi, yıldız, mihrap, püskül, çiçek sepeti, yaprak, çiçek, dal, üzüm ve karanfil motifleri kullanılmıştır. Çit baskılı kumaşların hepsi, farklı kişilerden satın alınarak müzeye geldiği öğrenilmiştir.

Bilim Kodu : 411.70.046
Anahtar Kelimeler : Ahşap Baskı, Çit Baskı, Çitçilik, Elazığ Etnografya Müzesi
Sayfa Adedi : 178
Danışman : Yrd. Doç. Dr. H. Serpil ORTAÇ

THE MUSEUM ARCHAEOLOGY AND ETHNOGRAPHY IN ELAZIG
WOODEN FENCE AND USED PRINTING PATTERNS OF PRINTED
PRODUCTS

(M. Sc. Thesis)

Serkan KOSİF

GAZI UNIVERSTY
INSTITUTE OF FINE ARTS

August 2017

ABSTRACT

The general purpose of this research, to create scientific resources by investigating the wooden mold and Çit Printing in Elazığ. The information form was used as data collection tool. The obtained data were evaluated and interpreted by transferring them to tabllar with their frequency and percentage. As a result of analysis of data collection tool, the width, length and height measurements of wooden molds is varying in the region. As decoration in wooden molds, plain lines, the shape of 'v' letter, the shape of plus, pentagons, zigzags, parallel lines, triangles, rectangles, stamp samples, plant motifs, hearts, leaves, roses, trees, cloves, tulips, combs, vases, tassels, seals were used. It has been learned that different techniques are used in wooden press molds in the museum and it is possible to say that "Contour Mold" is generally used. Wooden Print Molds have taken their place in the museum through purchase. The date of arrival of wooden molds belonging to the region shows that this art was made in the region in the past. Çit printed fabrics are made in different sizes according to usage area. It has been learned that different kinds of fabrics printed with wooden molds are used in the museum, and it is learned that cotton woven fabric and çit (tulbent) are generally used. It has been learned that woven fabrics are called cover in the region. Covers are used as different areas such as table cloth, wall decoration, table over and prayer rugs. Çit-printed fabrics were made and spread only for using as head scarves. Rounds, squares, wavy lines, diamonds, stars, altars, tassels, flower baskets, leaves, flowers, branches, grapes and carnation motifs are generally used in çit-printed fabrics. It has been learned that all of the çit-printed fabrics are bought from different people and come to the museum.

Science Code : 411.70.046
Key Words : Block Printing, Çit Printing, Çitçilik, Elazığ Ethnographical Museum.
Page Number : 178
Supervisor : Assoc. Prof. Dr. H. Serpil ORTAÇ

TEŞEKKÜR

Bu çalışma Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Geleneksel Türk Sanatları Ana Sanat Dalı Yüksek Lisans Tezi için hazırlanmıştır. Gerekli bilgiler, birden çok kütüphane taranarak, Elazığ Etnografya Müzesine gidilerek elde edilmiştir. Konu ile ilgili yapılan literatür taramalarında bilimsel kaynaklarının yeterli olmadığı, eksik ve hatalı olduğu görülmüştür. Daha önce Elazığ ilinde böyle bir çalışmanın yapılmamış olması ve kaynak eksikliğini gidermeye yardımcı olmasından dolayı bu araştırma yapılmaya karar verilmiştir.

Elazığ Etnografya Müzesinde bulunan Çit Baskılı Ürünler Ve Kullanılan Ahşap Baskı Kalıplarının genel özellikleri incelenerek devamını sağlamak amacıyla bu araştırma yapılmıştır.

Bu araştırma Giriş, Yöntem, Kuramsal Temeller, Bulgular ve Yorum, Sonuç olmak üzere 5 bölümden oluşmaktadır.

Yöresel özelliklerin tanıtılması ve belgelendirilmesindeki araştırmanın, başından sonuna kadar geçen tüm aşamalarda gerekli bilgileri gözden geçirip, sistemli çalışmaya teşvik eden ve aydın bilgilerini hiç tereddüt etmeden paylaşan danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. H. Serpil ORTAÇ'a yardımlarından dolayı çok teşekkür ediyorum. Her konuda yardımlarını esirgemeyen Uzm. Rana ALYAKUT, Arkeolog Mikail TOFUR'a, Elazığ Etnografya Müzesi Müdürü Bülent DEMİR'e, Ayrıca araştırmalarım sırasında maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen eşim Bahar KOSİF'e teşekkür ediyorum.

Serkan KOSİF

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
TEŞEKKÜR.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLERİN LİSTESİ	xi
RESİMLERİN LİSTESİ	xii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Amaç.....	2
1.3. Önem	3
1.4. Varsayımlar (Sayıtlar).....	3
1.5. Sınırlılıklar.....	4
1.6. İlgili Araştırmalar	4
2. YÖNTEM	7
2.1. Araştırmanın Modeli	7
2.2. Evren ve Örneklem.....	7
2.3. Veri Toplama Teknikleri	7
2.4. Verilerin Analizi	7
3. ELAZIĞ ETNOGRAFYA MÜZESİNDE BULUNAN AHŞAP BASKILARIN KURAMSAL TEMELLERİ	9
3.1. Elazığ İlinin Genel Özellikleri.....	9
3.2. Elazığ Arkeoloji ve Etnografya Müzesinin Özellikleri	12
3.3. Ahşap Baskı Kalıp ve Çit Baskılı Örneklerde Kullanılan Terim ve Kavramlar.....	18

3.4. Ahşap Baskı Kalıp ve Çit Baskılı Ürünlerin Tarihçesi	22
3.4.1. Türk yazmacılık sanatı tarihçesi	22
3.5. Ahşap Baskı Kalıpların Hazırlanmasında Kullanılan Araç Özellikleri.....	26
3.6. Ahşap Kalıp Baskıda Kullanılan Gereç Özellikleri	35
3.7. Ahşap Kalıp Baskıda ve Çit Baskıcılığında Kullanılan Teknik Özellikler	39
3.8. Yazma Baskı Kalıp Özellikleri.....	45
3.9. Ahşap Kalıp ile Çit Baskılı Örneklerin Motif, Kompozisyon ve Renk Özellikleri	53
3.10. Ahşap Kalıp ve Çit Baskılı Örneklerin Kullanım Alanları	55
4. BULGULAR VE YORUMLAR	61
4.1. Bilgi Formları	61
4.2. Bilgi Formlarından Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar	148
4.2.1. Ahşap baskı kalıp bilgi formalarının değerlendirilmesi	148
4.2.2. Çit Baskılı Kumaş Bilgi Formalarının Değerlendirilmesi	152
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	157
5.1. Sonuç	157
5.2. Öneriler.....	158
KAYNAKÇA	161
EKLER	167
EK-1. İzin Belgesi	168
EK-2. Bilgi Formu	170
EK-3. Katılımcı Belgesi	171
EK-4. Uluslar Arası Geleneksel Sanatlar Sempozyumu “Yazmalardaki El İzleri” Bildiriler	172
ÖZGEÇMİŞ	178

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 1. Ahşap kalıpların boyutları dağılımı	148
Çizelge 2. Ahşap baskı kalıpta kullanılan bezeme çeşitlerinin dağılımı	149
Çizelge 3. Ahşap baskı kalıpların kullanımını gösteren dağılım	150
Çizelge 4. Ahşap baskı kalıpların müzeye geliş yılını gösteren dağılım	151
Çizelge 5. Çit baskılı kumaşların boyutlarının dağılımı	152
Çizelge 6. Kumaş çeşitlerini gösteren dağılım	152
Çizelge 7. Çit baskılı kumaşlarda kullanılan bezeme çeşitlerinin dağılımı	153
Çizelge 8. Çit baskılı kumaşların müzeye geliş şeklini gösteren dağılım	154
Çizelge 9. Çit baskılı kumaşların müzeye geliş yılını gösteren dağılım	155

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 3.1. Elazığ haritası.....	9
Şekil 3.2. Elazığ il haritası	10
Şekil 3.3. Kasnak	31
Şekil 3.4. Peçe.....	32
Şekil 3.5. Tokaç.....	32
Şekil 3.6. Altlık	33

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 3.1. Harput Müzesi.....	13
Resim 3.2. Elazığ Arkeoloji Ve Etnografya Müzesi.....	13
Resim 3.3. Arkeolojik Yapıtlar	14
Resim 3.4. Bakır Koleksiyonu	15
Resim 3.5. Dokuma Koleksiyonu Teşhir	15
Resim 3.6. Dokuma Koleksiyonu Teşhir	16
Resim 3.7. Hediyelik Eşya ve Kese Koleksiyonu	16
Resim 3.8. Oyalı Yazma ve Tülbent Koleksiyon.....	17
Resim 3.9. Gümüş Süs Eşyası Koleksiyonu	17
Resim 3.10. Etnografya Salonu.....	18
Resim 3.11. Hitit Döneminden Kalma Mühür Kalıplar	23
Resim 3 12. Ahşap Kalıp.....	27
Resim 3.13. Tezgah.....	29
Resim 3.14. Boya Teknesi.....	30
Resim 3.15. Boya Teknesi.....	30
Resim 3.16. Kafes	31
Resim 3.17. Terek	33
Resim 3.18. Çömlek.....	34
Resim 3.19. Yıkama Havuzu.....	34
Resim 3.20. Nakısbul	35
Resim 3. 21. Kandilli Kalem işi yazma-Nar ağacı desenli yorgan yüzü.....	40
Resim 3.22. Kalıp Kalem Yazma.....	41
Resim 3.23. Ahşap Baskılar	41
Resim 3.24. Ahşap Kalıp.....	42

Resim 3.25. İskarpelalar.....	47
Resim 3.26. İskarpelalar.....	47
Resim 3.27. Ağacın enine kesiti.....	48
Resim 3.28. Ağacın boyuna kesiti.....	49
Resim 3.29. Motifin kalıba aktarılması.....	51
Resim 3.30. Motiflerin kalıba aktarılmış hali	51
Resim 3.31. Tutamak	52
Resim 3.32. Sofrabezi	57
Resim 3.33. Yatak örtüsü detay	57
Resim 3.34. Yatak örtüsü detay	58
Resim 3.35. Sofra örtüsü detay	58
Resim 3.36. Seccade	58
Resim 3.37. Sofrabezi	59
Resim 3.38. Masa Örtüsü	59

1. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Bireysel yaşamdan, toplumsal yaşama geçtiği günden bugüne, gerek göçebe gerekse yerleşik düzende yaşadıkları devirlerde insanoğlu daima daha iyi ve daha güzeli yapma çabasında olmuştur (Başaran, 2001, s. 14) İnsanlar gittikleri her yere ya da egemenlik kurdukları her alana kültürü ile birlikte el sanatlarını da götürmüşlerdir (Arlı, 2000, s. 67).

El sanatları, bir milletin kültürünü ifade eden en önemli belgelerden olmuştur (Onuk, Akpınarlı ve Ortaç, 2003, s.78). İnsanların giyinme, örtünme, süslenme ve korunma gibi ihtiyaçlarını gidermek için çeşitli araçlar ve özellikle doğal ham madde kullanarak farklı tekniklerle el sanatları ürünlerini yapmışlardır. Teknolojinin gelişmesine bağlı olarak el sanatları eski önemini yitirmekte veya kaybolmaya yüz tutmaktadır. Bu sanatlardan biriside yazmacılıktır.

Yorgan yüzü, yemeni (başörtüsü), yastık örtüsü, bohça, mendil, sedir örtüsü, sofrası gibi kumaşlara elle veya ahşap kalıplarla motif yapan veya basan kimselerin yaptıkları bu süsleme işlemi "yazmacılık" adını almaktadır (Genç, 2015, s.6).

Yazmacılık sanatı tarihine ışık tutacak bazı buluntular ve yazılı kaynakların elimizde olmasına rağmen bu sanatın başlangıç yerinin ve zamanının kesin olarak tespiti güçtür. En eski el sanatlarından olan yazmacılığın kökenine ilişkin kesin bilgiler yoktur. Bu sanatın Hindistan'dan yayıldığını, Mısır kökenli olduğunu savunanlar vardır. Çatalhöyük kazılarında ele geçen buluntular arasındaki İ.Ö. 2000 yılından kalma mühürlerin baskıyla yapılan yazmacılığın ilk ipuçları olduğu sanılmaktadır (Babayiğit, 2013, s. 21; Kaya, 1988, s. 10).

Anadolu geleneksel kadın giyiminin en bilinen unsurlardan biri de yazmalardır. Yazmacılık, yani ahşap kalıpla kumaşa baskı yapma sanatı Elazığ'da "Çit Baskısı" adını almaktadır.

"Elazığ Çit Baskıcılığı Sanatı" geçmişte yaygın olan, bugün ise sınırlı çevrelerde etkililiğini sürdüren geleneksel el sanatı koludur. Elazığ çit baskıcılığını, Anadolu

yazmacılık sanatı, diğerk bir deyişle, ahşap kalıpla kumaş baskısı sanatının bir uzantısı olarak görölmektedir” (Görgünay ve Kutlu, 1982, s. 10).

“Elazığ ilinde pamuklu tölbent vb. kumaşa yapılan kalıp baskı sanatına çit baskı denir. Yörede çit basma sanatı Harput kökenli bir sanattır. Elazığ’da aile içi eğitim yöntemleri ile kuşaktan kuşağa aktarılarak yapılan geleneksel çit baskı (yazmacılık) sanatı son temsilcileri ile birlikte kaybolup gitmektedir” (Soysaldı ve Kosif, 2014).

Geleneksel yöntemlerle ahşap baskı yazmacılığı yapan atölyelerin zaman içinde kapandığı bilinmektedir (Çağlar, 2013, s.1). Günümüzde Elazığ’da ahşap kalıp ile baskı yapılmamaktadır ve ahşap kalıplar müzelerde muhafaza edilmektedir.

Bu nedenle Elazığ Arkeoloji ve Etnografya Müzesinde de yer alan yöreye ait çit baskılı ürünler ve baskı da kullanılan ahşap kalıplar hakkında kaynak belge oluşturmak amacıyla müzeye ait bu tür çalışmaların olmadığı tespit edilmiştir. Bu sebeple; Elazığ Arkeoloji ve Etnografya Müzesinde bulunan ahşap kalıplarının ve yöreye ait çit baskılı ürünlerin incelenmesi kültürel açılarından önemi, araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1.2. Amaç

Araştırmanın genel amacı; Elazığ Arkeoloji ve Etnografya Müzesinde bulunan yöreye ait çit baskılı ürünler ve ahşap baskı kalıplarının teknik, motif ve kompozisyon açısından incelenerek topluma kazandırılması, kaynak olarak literatürde yer alması ve gelecek nesillere doğru bilgilerin aktarılması amaçlanmaktadır

Bu amaçlar doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

Alt amaçlar

1. Elazığ Arkeoloji ve Etnografya Müzesinde bulunan çit baskılı ürünler ve kullanılan ahşap baskı kalıpların;
 - 1.1. Gereç özellikleri nelerdir?
 - 1.2. Teknik özellikleri nelerdir?

- 1.3. Motif, renk ve kompozisyon özellikleri nelerdir?
- 1.4. Ebat özellikleri nelerdir?
2. Elazığ Arkeoloji ve Etnografya Müzesinde bulunan çit baskıcılığı ve ahşap baskı kalıpların kültürel sanata etkileri nelerdir?
3. Müzede olan çit baskılı ürünler ve ahşap baskı kalıpların şu anda bulunduğu durum nedir? (saklanma, sergilenme, yıpranma)

1.3. Önem

Elazığ ilinde çit baskı adı ile bilinen ahşap baskı tekniği eskiden işleminin kullanıldığı birçok ürüne uygulanmıştır. Yörede o dönemlere ait çeyizler de ve günlük kullanım eşyalarında önemli bir yer tutmuştur. Bu nedenle daha önce Elazığ çit baskıcılığı ile ilgili bir çalışmanın yapılmamış olması, Elazığ Arkeoloji ve Etnografya Müzesinde bulunan ahşap kalıp örneklerinin yaşatılması, tanıtılması ve yeni uygulamalara örnek teşkil etmesi açısından önemlidir. Buna göre yapılan bu araştırma; konuyla ilgili araştırma yapmak isteyen araştırmacılara kaynak olacaktır.

1.4. Varsayımlar (Sayıtlar)

Bu araştırmanın temelinde aşağıdaki varsayımlar (sayıtlar) yer almaktadır.

1. Bu araştırmanın temelinde aşağıdaki sayıtlar yer almaktadır.
2. Elazığ Arkeoloji ve Etnografya Müzesinde elde edilen bilgilerin doğru ve güvenilir olacağı,
3. Araştırmada kullanılan kaynakların istenilen amaçlara ulaşmak için yeterli ve doğru olacağı,
4. Araştırma kapsamında yer alan, Elazığ Arkeoloji ve Etnografya Müzesinde bulunan ahşap kalıp baskı örnekleri evreni temsil edeceği, araştırma için belirlenen yöntem ve tekniklerin araştırmacıyı amacına ulaştırır nitelikte olduğu varsayılacaktır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Bu araştırma Elazığ Arkeoloji ve Etnografya Müzesinde bulunan ahşap kalıp baskı örnekleriyle,
2. Türkçe ve İngilizce yazılı kaynaklarla,
3. Bilgi formu aracılığıyla,
4. Araştırma; Güzel Sanatlar Enstitüsü'nün belirlemiş olduğu tez süresi ile sınırlandırılmıştır.

1.6. İlgili Araştırmalar

Genç (2015) “Elazığ İli El Sanatları” isimli Yüksek Lisans Tezinde; Elazığ ilinde yapılmakta olan el sanatları ele alınmıştır. Yörede halen sürdürülmekte olan Halıcılık, Çit baskıcılığı, İğne Oyacılığı, Semercilik ve Bakırcılık sanatları incelenmiş olup bu sanatların tarihsel gelişimleri, günümüzdeki durumları, hammaddeleri, yapımında kullanılan araç-gereçler ve yapım teknikleri yüzyüze görüşmeler yapılarak araştırılmıştır. Araştırma sonucunda; Halıcılık, Çit baskıcılığı, İğne Oyacılığı, Semercilik ve Bakırcılık sanatlarının hammaddeleri, araç-gereçleri ve ürünleri fotoğraflanarak belgelenmiştir.

Çağlar (2013) “İzmir Etnografya Müzesi Teşhirinde Bulunan Ahşap Baskı Kalıplarının İncelenmesi” isimli Yüksek Lisans Tezinde; İzmir Etnografya Müzesi teşhirinde bulunan ahşap baskı kalıplarının üretiminde kullanılan malzemeler, bezeme türleri, kalıp çeşitleri ve kompozisyon özelliklerinin envanter bilgi formlarından erişilen bilgiler doğrultusunda çizimleriyle birlikte incelenmiştir. Araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. İzmir Etnografya Müzesi'nde bulunan ahşap baskı kalıplar, araştırmanın evrenini oluşturmuştur. İzmir Etnografya Müzesi teşhirinde bulunan 127 adet ahşap baskı kalıp örneklem olarak alınmıştır. Araştırmada verilerin toplanması amacıyla, her bir ahşap kalıba ilişkin bilgi formu (künye) hazırlanmıştır. Bilgi formları, müzede ulaşılan envanter bilgileri ve araştırmanın alt amaçlarına uygun olarak düzenlenmiştir. Bilgi formlarından elde edilen bulgular, frekans (f) ve yüzde dağılımları (%) ile tablollaştırılarak yorumlanmış, öneriler sunulmuştur. Araştırma sonucunda, İzmir Etnografya Müzesi'nde teşhir edilen ahşap baskı kalıplarda, çoğunlukla bitkisel motiflerin yer aldığı, işlevselliklerine göre

sınıflandırıldığında ise kontür kalıbı olarak kullanıldıkları öğrenilmiştir. Bilgi formlarından elde edilen verilere göre, kalıpların bağış ve satın alma yoluyla müze envanterine girdiği ve ıhlamur ağacından üretildiği tespit edilmiştir.

Yalçın (1998) “Bartın Yazmacılık Sanatının Hatay Yöresi İpekli Dokumalarına Uyarlanarak Giysi Tasarımında Kullanılması” isimli Yüksek Lisans Tezinde; Bartın yazmacılık sanatı renk, boya, desen, kompozisyon ve teknik özellikleri açısından tanıtılmış, desenleri; Hatay ili Samandağı ve Harbiye’de dokunan yöresel ipekli dokumalarla birlikte tasarlanarak günümüz kadın giyimine uyarlanıp kullanılabilirliği göstermeye çalışılmıştır. Bartın yazmacılık sanatı; renk, boya, desen, kenar, kompozisyon ve teknik özellikler açısından betimsel olarak incelenmiştir. Birbirinden farklı doku özellikleri taşıyan Hatay bölgesi yöresel ipekli dokumaları üzerine, Bartın yazmacılık sanatında kullanılan “tahta kalıp baskı” tekniği denenmiş ve sonuçları değerlendirilmiştir. Bartın yazmacılık sanatında kullanılan desenlerle renkler, Hatay ili Samandağı ve Harbiye beldesinde dokunan ipekli dokumalar üzerinde uygulanarak 20 adet model tasarımı uygulanarak yapılmıştır. Tasarımlarda kullanılan yazma desenleri, orijinal boyutlarda veya belli bir oranda küçültülerek çalışılmış, bazen de desenin yalnızca bir bölümünden yararlanılmıştır. Bartın yazmacılık sanatında geleneksel baskı tekniği olan “Tahta Kalıpla Baskı” tekniği ile yapılan toplam 50 yazma örneği oluşturulan “Bartın Yazmaları İnceleme Formu” ile muhtelif açılardan incelenmiştir. Oluşturulan form ile yazmaların türleri, ölçüleri, üretim yılları, desen özellikleri tespit edilerek, bu yazmalarda kullanılan kumaş, desen ve renkler saptanmış, bu yazmaların kenar, desen ve kompozisyon özellikleri tanıtılmış, bu örneklerin zaman ilerledikçe yok olmasının önlemek için de bir katalog oluşturulmuştur.

Erkan (1990) “Tokat Yazma Baskı Sanatı” isimli Yüksek Lisans Tezinde; Anadolu’nun gelmiş geçmiş medeniyetleriyle yoğurulan, kuşaktan kuşağa şekillenen, Türk’lerin kendine has sanat anlayışından doğan anlam yüklü motifler ile Tokat yöresinde en güzel örneklerini veren yazma desen özellikleri, bölge hakkında genel bilgi, tarihi, doğal ve kültürel yapısı kısaca anlatılmıştır. Yazma baskıcılığın sınıflaması, kullanıldığı yerler, tekniği, kullanılan ana gereçleri ve yapılış şekli üzerinde durulmuştur. Doğal ve yapay boyalar hakkında bilgi vermiştir. Baskı kalıpları genellikle ıhlamur ağacından oyulur. Motiflerini doğadan almıştır. En çok

işlenen çiçek, yaprak ve meyve motifleridir. Bir yüzeyin kenar suyu ile çerçevesi esas yazma prensiplerindedir. Kompozisyonlarda ortadan başlayıp dışa doğru geliştirilen daire planlarına çok rastlandığı öğrenilmiştir. Bazılarında da çiçekler buket halinde kenar suyunun ortasında veya köşesinde fişkirir, 4 çeyreğe yayıldığı öğrenilmiştir. Yazmacılıkta boyama önemli yer alır. Eskiden kullanılan boyalar bitkisel, bugün kullanılanlar ise genellikle kimyasal boyalardır. Tokat yazma baskı sanatının yok olmaması için; yazma baskı sanatı örneklerinden oluşan bir arşiv oluşturulması, bitkisel boyacılıkta kullanılan bitkilerin yetiştirilmesi için gereken önlemler alınması, yazma baskı sanatında kullanılan orijinal kalıpların korunması ve saklanmasına önem verilmesi gerektiği ve Tokat yazma baskı sanatında kullanılan motif özelliklerinin yozlaştırılmadan kullanılmasına özen gösterilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması ve verilerin analizi açıklanmıştır.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma tarama niteliğinde betimsel bir araştırma olup, Elazığ Arkeoloji ve Etnografya Müzesinde bulunan ahşap kalıp baskı ve baskılı kumaş örneklerini kapsamaktadır.

2.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni; Elazığ Arkeoloji ve Etnografya Müzesinde bulunan çit baskılı ürünler ve ahşap baskı kalıp örnekleridir. Örneklem grubunu ise müzenin deposunda bulunan 4 adet çit baskılı ürün ve 39 adet ahşap baskı kalıbı oluşturmuştur.

2.3. Veri Toplama Teknikleri

Araştırma kapsamında seçilen konu ile ilgili literatürler taranmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından Bilgi Formu hazırlanmıştır. Bilgi Formu örneklem olarak alınan Elazığ Arkeoloji ve Etnografya Müzesinde bulunan ahşap baskı kalıplarının ve çit baskılı ürünlerin özelliğini yansıtan unsurlardan oluşmuştur (Ek 2). Hazırlanan Bilgi Formu danışman onayına sunulmuştur. Onaylanan Bilgi Formu örneklem olarak seçilen ürünlere uygulanıp fotoğrafları çekilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Çeşitli kütüphanelerden toplanan kaynaklardan elde edilen bilgiler dolaylı ve direk alıntılar yapılarak ilgili bölümlerde kullanılmıştır.

Bilgi formları çözümlenerek bulgular ve yorumlar başlığı altında ele alınmış olup, gerekli görülen bilgilerin frekansları ve yüzdeleri hesaplanarak çizelge haline getirilmiştir. Gerekli görülen bazı değerlerde aritmetik ortalama hesaplanarak

Çizelgelerde gösterilmiştir. izelgelerin yorumları yapılıp ilgili araştırmalar ile karşılaştırılmıştır.

Bilgi Formları her bir ürün için detaylı olarak çalışılmış, ahşap baskı kalıp rneklelerinin motifleri “Photoshop” programında tek tek çizilerek bilgi formlarının altına yerleştirilmiştir.

Bu alışma Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü tez yazım kılavuzu ve Niyazi Karasar (1976) ‘Araştırmalarda Rapor Hazırlama Yöntemi’ isimli kaynak doğrultusunda rapor haline getirilmiştir.

3. ELAZIĞ ETNOGRAFYA MÜZESİNDE BULUNAN AHŞAP BASKILARIN KURAMSAL TEMELLERİ

3.1. Elazığ İlinin Genel Özellikleri

Elazığ, Doğu Anadolu’da tarihi Harput Kalesi’nin bulunduğu tepenin eteğinde kurulmuş bir şehirdir. Mevcut tarihi kaynaklara göre Harput’un en eski sakinleri M.Ö.2000 yıllarından itibaren Doğu Anadolu’ya yerleşen Hurrilerdir. Harput ve çevresi, 26 Ağustos 1071 Malazgirt Muharebesi’nden sonra 1085 yılında Türklerin eline geçmiştir. Çubukoğulları, Artukoğulları, Akkoyunlular ve Osmanlılar bölgede hüküm sürmüşlerdir (<http://www.travelterminal.net/elazig-gezi-rehberi>).

Elazığ, Doğu Anadolu bölgesi içerisinde, Yukarı Fırat Havzası bölümünde yer alan bir ilimizdir. Deniz seviyesinden yüksekliği 1067 metredir. Elazığ, tarihi Harput şehrinin yerleşime elverişli olmayışı tabiat şartlarının zorluğu nedeniyle, 1834 yılında, Reşit Mehmet Paşa tarafından bugünkü yerinde kurulmuştur. Elazığ’ın tarihi yeni olmakla beraber bölgenin tarihi oldukça eskidir (Elazığ Yıllığı, 1998, s. 31).

Şekil 3.1. Elazığ haritası

(<http://www.lafsozluk.com/2012/01/elazig-ilinin-turkiye-haritasindaki-yeri.html>).

Eski Harput, şehir ekonomisinin temelini oluşturan geleneksel el sanatları çok ileri bir seviyede olup: dokumacılık, debbahlık, baskıcılık, ipekçilik, yemenicilik, ahşap-taş ve bakır işlemeciliği, oldukça gelişmiş bir durumdaydı. Günümüzde kimi el

sanatları tamamen unutulmaya yüz tutmuşken, kimi el sanatları da gelişerek devam etmektedir. Bugün hızlı sanayileşme ve bunun getirdiği ekonomik ve toplumsal değişiklikler, gelişen yeni değer ölçüleri sonucu, gelenekselliği ağır basan kurumlar giderek etkinliğini yitirmektedir (<http://www.lafsozluk.com/2012/01/elazig-ilinin-turkiye-haritasindaki-yeri.html>).

Şekil 3.2. Elazığ il haritası

(http://cografyaharita.com/turkiye_mulki_idare_haritalari2.html)

Teknolojinin gelişmesine bağlı olarak el sanatları eski önemini yitirmekle birlikte hala yörede bazı el sanatları ürünleri yapılmaktadır. Halen yaşatılmaya çalışılan el sanatlarını şöyle sıralayabiliriz (Kosif, 2014, s. 14).

Dokumacılık: Harput ve civarında özellikle dağ köylerinde yapılan; kilim, cicim, çarpana, çul ve keçe çeşitleri ülke çapında ünlüdür (<http://www.elazigkulturturizm.gov.tr>).

Halıcılık: Geleneksel el sanatlarımız içerisinde önemli bir yeri olan halıcılık, ekonomik değerini muhafaza ettiğinden günümüzde de gelişerek yaşatılmaktadır. Elazığ'da İl Özel İdaresi tarafından 1962 yılında halıcılık okulu açılmış 70 kişilik bir personelle halı üretimine geçmiştir. Bu okul özel sektöre (Dayılar Halıcılık) devredilmiş olup halen faaliyetlerini sürdürmektedir. Hereke, Bünyan, Ladik ve Isparta türü halılar öğretilmektedir (<http://www.elazigkulturturizm.gov.tr>).

İğne Oyacılığı: İğne oyacılığının tarihi, yörede oldukça eskidir. Elazığ Kültür Müdürlüğü'nün 1985 yılından beri açmış olduğu, Elazığ iğne oyaları ve oyalı yazmaları ödüllü yarışma ve sergileri sonucunda, oyacılık sanatı canlılığını devam ettirmiştir. İşleyen bir yapıya kavuşturulan iğne oyacılığı, ilin çayda çırası kadar meşhur olmuş ve Elazığ'ı tanıtan turistik eşya olma özelliğine de kavuşmuştur (<http://www.elazigkulturturizm.gov.tr>).

Semercilik: Motorlu taşıtların bulunmadığı yıllarda önemli bir geçim kaynağı oluşturan semercilik, makineleşme karşısında eski önemini büyük ölçüde kaybetmiştir. Ancak; halen ulaşımın motorlu taşıtlarla güç yapıldığı yerlerde kullanılmakta olan, katır, eşek ve at için semer ve çul yapılmaktadır (<http://www.elazigkulturturizm.gov.tr>).

Bakırcılık: El sanatlarımız arasında bulunan bakırcılığın ilde çok köklü bir geçmişi vardır. Bakırcılar çarşısı adı altında sadece bakır üzerine çalışan dükkânların bulunduğu çarşı, bugün de mevcuttur. Kap-kaçak ve süs eşyası yapılmaktadır. Bakır mutfak eşyaları yapıldıktan sonra mutlaka kalaylanarak kullanılacağından bakırcı dükkânın yanında da bir de kalaycı atölyesi bulunmaktadır. Günümüzde 1 adet kalaycı dükkânı mevcuttur (<http://www.elazigkulturturizm.gov.tr>).

Çömlekçilik: İnsanlığın belki de en eski sanatı olarak kabul edilen Elazığ civarında yapılan arkeolojik kazılarda Paleolitik çağa kadar uzandığı anlaşılan çömlekçilik sanatı, yörede binlerce yıldır yaşamaktadır. İlimizin Sivrice ilçesine bağlı Uslu köyünde halen geleneksel usullerle ve kadınlar tarafından çok güzel çanak ve çömlek işleri yapılmaktadır. Elazığ şehir merkezinde de çömlek atölyesi bulunmaktadır (<http://www.elazigkulturturizm.gov.tr>).

Rölyef: Rölyef sanatını, resim sanatına boyut kazandırma çalışmasıdır. Yapılacak olan konu veya figür bakır üzerine tersten çizilerek yine tersinden olmak üzere değişik uçlu çekiçlerle zift veya kum torbası üzerinde dövülür. Normlarına uygun yükseklik elde edinceye kadar dövme işlemi devam ettirilir. Rölyef, tamamlandıktan sonra oksitlenmemesi için üzeri organik bir madde ile kaplanır. Bu sanatın Türkiye'deki en önemli temsilcisi Harun Taşdemir'dir (<http://www.elazigkulturturizm.gov.tr>).

Çit Baskıcılığı: Çit baskıcılığı sanatı geçmişte yaygın olan bugün ise sınırlı çevrelerde etkinliğini sürdüren geleneksel el sanatlarımızın bir koludur. Kalıp baskı tekniği ile basılan çitleri eskiden başörtüsü (yazma), yorgan yüzü, sofrta örtüsü, yatak örtüsü, bohça, geyme (erkek gömleği), ve elbiselik kumaşlar oluşturmaktaydı. Bugün ise sofrta örtüsü, sedir örtüsü, bohça, peçete, namaz seccadesi, yüklük örtüsü, çarşaf gibi örnekler basılmaktadır. Elazığ il kültür müdürlüğünce yok olmakta olan bu sanat kolunu canlandırmak amacıyla kurslar açılmış ve yeni ustalar yetiştirilmiştir (<http://www.elazigkulturturizm.gov.tr>).

Elazığ'da çit baskıcılığının genellikle dokumacılığın yaygın olduğu yerlerde ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Elazığ merkez, Ağın ilçesi, Malatya merkez ve Arapkir ilçesi önde gelen yerlerdir. Bölgemizdeki diğer yerlerde de bu ustaların gidip çalıştığı, evlerdeki kuyularda dokunan kumaşları süsledikleri tespit edilmiştir (Ercan, 2006, s. 173).

Elazığ yazmacılık sanatı aile içi eğitim yöntemleri ile kuşaktan kuşağa aktarılarak yapılan geleneksel üretim biçimi bu sanat dalının son temsilcileri ile birlikte kaybolup gitmiştir.

Elazığ belediyesi kapsamında halk eğitim kursları açılmış olup bu sanat dalı yaşatılmaya çalışılmıştır.

3.2. Elazığ Arkeoloji ve Etnografya Müzesinin Özellikleri

“Elazığ'da ilk müze 30 Nisan 1965 yılında Antik Kent Harput'ta bir Artuklu yapısı olan Alacalı Mescit, “Harput Müzesi” olarak kurularak yöredeki eserler sergilenmiştir. Ancak günümüzde “Harput Müzesi” kullanılmamaktadır. Keban ve Karakaya Baraj projeleri çerçevesinde yapılan yüzey araştırmaları ve kazılarda bulunan eserlerin teşhiri ve muhafazası için 1971-1972 yıllarında Fırat Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Kampüsü içerisinde şimdiki “Elazığ Arkeoloji Ve Etnografya Müzesi” temelleri atılmış ve 28 Temmuz 1982 yılında ziyarete açılmıştır” (Müze Envanter Bilgileri, 2013, Kosif, 2014, s. 15).

“Elazığ Müzelerinde 1978’de toplamı 18.753 parça tarihsel kalıntı bulunmaktaydı. Bunlardan 10.439’u arkeolojik, 3.789’u etnografik, 3.936’si sikke, 589’u mühürdür” (Yurt Ansiklopedisi, 4).

Elazığ Arkeoloji ve Etnografya Müzesi; üç bölümden oluşmaktadır. Arkeolojik eserler, sikke salonu, etnografya salonudur. 2013 Ağustos ayı verilerine göre müzede toplam 30.223 adet kayıtlı eser bulunmaktadır. Bunlardan 14.754 adedi Arkeolojik, 5.257 adedi Etnografik, 10.147 adedi Sikke’dir. Teşhir salonunda ise 493 sikke, 1.029 arkeolojik ve 526 etnografik eser olmak üzere 2.048 eser sergilenmektedir.

Bakım onarım çalışmaları yapılan eserler 2010 yılında kronolojik olarak sıralandıktan sonra müze 2011 yılı haziran ayında tekrar ziyarete açılmıştır. Son düzenlemelerden sonra tüm eserler arkeolojik ve etnografik salonlarında gerek sergide gerek depolarda muhafaza edilmektedir.

Resim 3.1. Harput Müzesi (2016)

Resim 3.2. Elazığ Arkeoloji Ve Etnografya Müzesi (2016)

Müzedede, çevreden derlenen etnografik ve arkeolojik yapıtlar yer almaktadır. Sergilenen etnografik yapıtlar şunlardır:

Resim 3.3. Arkeolojik Yapıtlar (2016)

Bakır koleksiyonu: Geleneksel Elazığ-Harput bakırcılığının örnekleridir. Kazan, ibrik, leğen, taş, güğüm, tencere, cezve, tepsi gibi bakır eşyalardan oluşmaktadır. Bakır eserlerde kullanılan süslemeler farklı ve bir o kadar da dikkat çekicidir (Kosif, 2014, s. 16).

Resim 3.4. Bakır Koleksiyonu (Kosif, 2014, s. 17)

Dokuma Koleksiyonu: Elazığ ilinde ve çevresinde toplanan dokumalar; halı, kilim, cicim, hurç, heybe, yastık, kuşak, kolan, çarpana olarak dokumalar görülmektedir. Özellikle Şavak Boyunun halı, kilim, cicim, çarpana, kolan dokuma örnekleri teşhir salonunda sergilenmektedir (Kosif, 2014, s. 17).

Resim 3.5. Dokuma Koleksiyonu Teşhir (2016)

Resim 3.6. Dokuma Koleksiyonu Teşhir (Kosif, 2014, s. 18)

Para ve Tütün Keseleri Koleksiyonu: Elazığ ilininin geleneksel el sanatlarından biri olan oyacılık sanatı ile yapılmış keseler genellikle tığ ve iğne ile çok ince ipler kullanılarak yapılmıştır. Renk uyumu keselerde çok dikkat çekicidir. Genellikle bitkisel motifler kullanılmış olup farklı bezemelerde çeşitlilik göstermektedir (Kosif, 2014, s. 18).

Resim 3.7. Hediyelik Eşya ve Kесе Koleksiyonu (2016)

Oyalı Yazma ve Tlbent Koleksiyonu: Yazma ve tlbent kenarlarına iğne veya tığ vb araçlarıyla boncuk, pul ve benzeri yardımcı araçlar ile çeşitli oylar yapılmıştır. Teşhir salonlarında görebileceğiniz örnekleri mevcuttur (Kosif, 2014, s. 19).

Resim 3.8. Oyalı Yazma ve Tlbent Koleksiyon (Kosif, 2014, s. 19)

Gümüş Süs Eşyası Koleksiyonu: “Geleneksel Elazığ kıyafetlerinin bir parçası olan gümüş ss eşyaları; kemer, yüzük, bilezik, sa süslemeleri vb. ile oluşmaktadır” (Kosif, 2014, s. 19).

Resim 3.9. Gümüş Süs Eşyası Koleksiyonu (Kosif, 2014, s. 19)

Resim 3.10. Etnografya Salonu (2016)

3.3. Ahşap Baskı Kalıp ve Çit Baskılı Örneklerde Kullanılan Terim ve Kavramlar

Baskı: “Ahşap ya da ağaç kesiti üzerine aktarılan bir desenin, basılmayacak olan kısımlarının oyulup derinleştirilmesi ile elde edilen, ıstampa-damga gibi yüksek baskı tekniği olarak tanımlanmaktadır” (Çağlar, 2013, s. 3).

Desen: “Yalnız çizgiler ile boyasız olarak yapılan resim” (Uylu, 2011, s. 7).

Dolgu Kalıp: “Kontürlerin içlerinin renklendirilmesinde kullanılan renklendirme kalıplarıdır” (Kayabaşı ve Söylemezoğlu, 1999, s. 361).

Çit: “Pamuktan dokunmuş Basma, Baş Örtüsü, Yemeni, Yazma anlamını kapsar. Elazığ yöresinde; Baş Örtüsü, Yazma ve Basmanın karşılığı olarak kullanılır. Genellikle pamuklu kumaş üstüne el ile çizilen veya tahta kalıpla desenlendirilen kumaşlara verilen isimdir” (Görgünay ve Kutlu, 1995, s. 218-219).

“Elazığ’da ‘yazma’ kelimesi yerine kullanılan yöresel ad” (Çağlar, 2013, s. 4).

“Çit sözcüğü Anadolu’nun çeşitli yerlerinde değişik anlamlarda kullanılmaktadır. Kars ve Isparta çevrelerinde ise Elazığ’daki anlamıyla kullanılmaktadır” (Acıpayamlı, 1976, s. 42).

Çit baskıcılığı: “Pamuklu kumaşlar üzerine boya, fırça ve tahta kalıplarla çizmek veya basmak suretiyle meydana getirilen eski bir el sanatı koludur” (Akbiç, 1970, s. 29).

“Diğer bir değişle yazmayı; süslemede nakışın yerini alan baskı tekniği ile desenlendirilmiş kumaş olarak tanımlanabilir” (Kutlu ve Görgünay, 1984, s. 218-219).

Bezeme: “Süsleme” (Uylu, 2011, s. 6).

Çeşitleme: “Fon rengini alan yazmalara kurduktan sonra sırası ile desendeki diğer renklerin kalıpla basılması işlemidir” (Çağlar, 2013, s. 4).

Elvan baskı: “Çok renklilik (polikromi) anlamında eski sözcük. Günümüzde figüratif nitelikte olmayan bir renk düzenini niteler ve az kullanılır” (Erkan, 1990, s. 14).

“Karakalem basılan yazmaların, motiflerindeki her rengin değişik kalıpla basılmasına elvan baskı denir” (Çağlar, 2013, s. 4).

Kalıp: “El baskıcılığında boyaların kumaşa uygulanması için basılacak desene göre hazırlanan kalıplar kullanılmaktadır. Üzerine desenlerin oyulmuş olduğu, yazmaya desenleri basmada kullanılan, ağaçtan yapılmış araçlara yazmacılık sanatında kalıp denilmektedir” (Kayabaşı ve Söylemezoğlu, 1999, s. 361).

“Yazma” ahşap kalıplar kullanılarak çeşitli boyalarla, pamuklu kumaşlar üzerine, elle çizip resmederek veya basarak yapılan süsleme sanatına denir. Bu işi yapanlara ise basmacı veya yazmacı denir” (Erkan, 1990, s. 146-147).

Kontür Kalıp: “Desenin kontür baskısında kullanılan ve başka renk taşımayan kalıplardır” (Kayabaşı ve Söylemezoğlu, 1999, s. 361).

Karakalem yazma: “Tek kalıp kullanılarak beyaz üzerine siyah, siyah üzerine beyaz işlenir. Bu türe “Karakalem” denir. Ankara, Beypazarı, Kastamonu çoğunlukla bu türü uygulayan yerlerdir” (Çağlar, 2013, s. 4).

Motif: “Motifler genel olarak süslemede bütünü oluşturan parçalardan her birine verilen isim olarak tanımlanmaktadır. Güzel sanatların her kolunda motif, kompozisyonun temelini oluşturan öğedir” (Uylu, 2011, s. 9).

“Bezeme ve süslemede bütünü oluşturan parçalardan her birine verilen ad” (Erkan, 1990, s. 14).

Serigrafi baskı: “Ahşap, cam, seramik, plastik, mukavva, mermer, metal ve kâğıt gibi doğal ve endüstri ürünleri emici olan veya olmayan yüzey üzerine uygulanan şablona dayalı baskı tekniğidir” (Çağlar, 2013, s. 5).

“Özel dokulu ipekli bir kumaş olarak özgün baskılar yapma işlemi ve tekniğidir” (Erkan, 1990, s. 14).

Tezgah: “Tahtadan masa şeklinde yapılmış, 135 cm eninde 60 cm boyunda ve 70 cm yüksekliğinde olan, üzerinde alttan yukarıya doğru sırası ile birer santim kalınlığında sunta, keçe, muşamba ve aba şayak ile kaplanmış, üzerinde baskı işlemlerinin yapıldığı araçtır. Tezgahın üzerine bu malzemelerin sırasıyla kaplanarak yumuşak bir zemin oluşturulmasının nedeni, tahta kalıpların yazma üzerine basıldığında deseni muntazam olarak çıkarması içindir” (Yalçın, 1998, s. 35, Şahin, 1995, s. 13).

Tülbent: “Seyrek dokunmuş hafif gramajlı ve yumuşak bir kumaştır. 30-35 no. İplikten, santimetrede 8-17 sıklıkta dokunur. Seyrek dokunmuş, birim metrekare ağırlığı düşük olan bir kumaş türüdür” (Babayiğit, 2013, s. 91).

Yazma: “Bohça, yemeni, başörtü, yorgan vb. şeyler yapmakta kullanılan, üstüne boya ve fırça ile veya tahta kalıplarla desen yapılmış bez” (Çağlar, 2013, s. 5).

“Yazma, kumaş üzerine elle resmedilerek veya tahta kalıplarla basılarak desenlendirilmiş kumaşlara verilmiş isimdir” (Kaya, 1974, s. 9).

“Pamuklu kumaşlar üzerine boya, fırça ve tahta kalıplar çizmek veya basmak suretiyle meydana getirilen eski bir el sanatları koludur” (Akbiç, 1970, s. 29).

“Genellikle pamuklu kumaş üzerine el ile çizilen veya tahta kalıplarla desenlendirilen kumaşlara verilen isimdir” (Erkan, 1990, s. 32).

Yazmacılık: “Elle çizilerek veya tahta kalıplarla basılarak uygulanan bir kumaş desenleme tekniğidir” (Çağlar, 2013, s. 5).

“Yazmacılık elle çizilerek ya da ağaç kalıplarla basılarak uygulanan bir kumaş desenleme tekniğidir” (Sarioğlu, 2017, s. 5).

“Türk kültürünün geleneksel sanatlarından biri olan yazmacılık, kalem diye tabir edilen fırça, kalıp veya her ikisinin birlikte kullanılması ile çeşitli dokumaları süsleme sanatıdır” (Öz, 2017, s. 30).

Yemeni: “Alaca boyalı, üzerine kalıpla renkli çiçek resimleri basılmış ince bez ve yazma çember adıdır. Zamanında Yemen’de yapıldıkları için bu adı almışlardır” (Çağlar, 2013, s. 5).

Yüksek baskı: “Tahta ya da ağaç kesiti üzerine aktarılan bir desenin, basılmayacak olan kısımlarının oyulup derinleştirilmesi ile elde edilen baskı tekniğidir” (Çağlar, 2013, s. 5).

Fırçalar: “Bir şeyin tozunu, kirini gidermekte veya bir şeye boya, cila sürmekte kullanılan bir araya getirilerek bağlanmış kıl vb. yapılan araç. Isıya dayanabilecek olup, genellikle uzun kıllı ve esnek olanları tercih edilmelidir” (Babayiğit, 2013, s. 110).

“Kalıpların tozlarını ve boyasını temizlemek için kullanılır. Sert ve yumuşaktır. “Yazmacılık tekniğinin en büyük özelliği ince kalemle başlayıp sonra kalıba çevrilmesindedir. Burada kalem, sanatçının büyük bir ustalikle kullandığı fırçasıdır” (Erkan, 1990, s. 31).

Kebe: “Tezgah üzerine gerilen yünlü kumaş” (Erkan, 1990, s. 14).

Keçe: “Yapağı veya keçi kılının dokunmadan yalnızca dövülmesiyle elde edilen kaba kumaş” (Çağlar, 2013, s. 4).

“Dokumaksızın yalnız, yünlerin ıslatılıp dövülmesiyle yapılmış kaba yün, aba” (Karabulut, 1992, s. 162).

Mehlek: “Havuz ve kazan içinde boya ve tülbentleri karıştırmak için ağaçtan yapılan sopa” (Erkan, 1990, s. 14).

Sürme yazma: “Basmaların boya renklerini tespit etmek için, dokuma suda kaynatılır sonra yıkanır. Boyaları suda kaynatılarak tespit edilemeyen yazmalara verilen ad” (Çağlar, 2013, s. 5).

3.4. Ahşap Baskı Kalıp ve Çit Baskılı Ürünlerin Tarihçesi

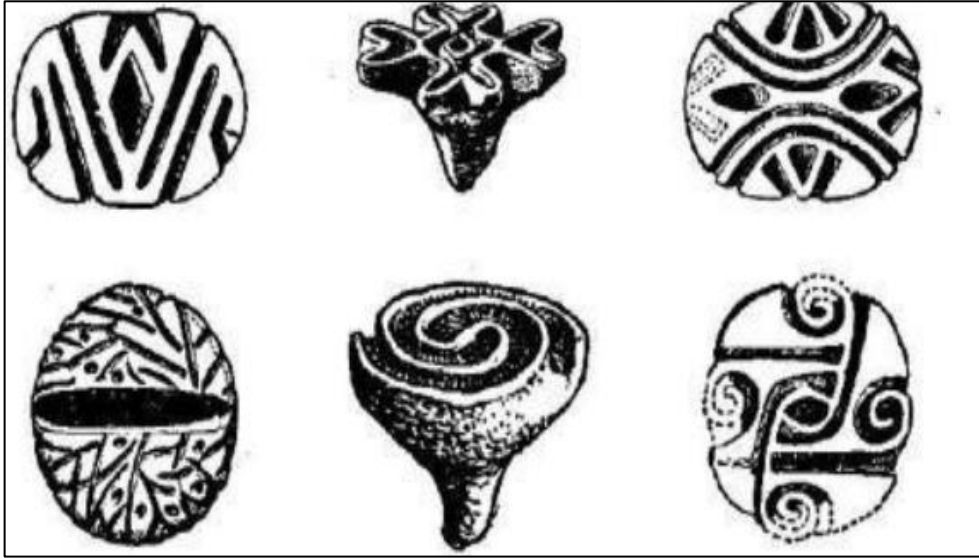
3.4.1. Türk yazmacılık sanatı tarihçesi

Yazma sanatının başlangıç yeri ve zamanı kesin olarak belli olmamakla birlikte bu konudaki yazılı kaynaklar bu sanatın bir baskı tekniği olması nedeniyle tarih öncesi çağlara kadar gittiğini göstermektedir (Soysaldı ve Özkahveci, 2005, s. 542, Ercan, 2006, s. 171)

Yazmacılık sanatı çok eskiden beri, insanoğlunun süsleme, süslenme ve giyim ihtiyacı ile başlamış ilk el sanat eserlerinden biridir. Bu konudaki yazılı kaynaklar ve arkeolojik çalışmalar yazma sanatının bir baskı tekniği olması nedeni ile bize tarih öncesi çağlarının yontma, taş ve bronz dönemlerine kadar götürmüştür. Baskı biçiminin başlangıcı olarak bu dönemlerde seramik kap kacağın üstüne basit damga ve tahta parçaları ile yapılmış desen uygulamaları görülmüştür (Ercan, 2006, s. 172, Erkan, 1990, s. 146-147).

Yazmacılık sanatının dünya üzerinde ilk görünüşü, mum ve topraktan yapılan dekoratif kalıplarla veya elle boyayarak kumaşın süslenmesi biçiminde olmuştur (Türker, 1996, s. 1).

M.Ö. 7000 yılında Hitit sanatına ait bulunan arkeolojik eserler arasında pişmiş kilden çok sayıda mühür damgalarına rastlanmaktadır. Bunlar helezoni ve dört yapraklı çiçek motifleri olup halen Hitit Müzesi'nde bulunmaktadır. Bu kalıplarla kumaş üzerine baskı yapıldığı kuvvetle tahmin edilmekte olup, kalıplarda bitkisel boya kullanılarak baskı yapıldığı kanıtlanmıştır. Mühürler üzerinde boya kalıntısı bulunmayışı bunların kumaş baskısında kullanıldığını kuvvetle ispatlar, çünkü nebatî boyalar kalıp üzerinden kısa bir zaman sonra solarak yok olurlar. Duvar dekorasyonunda kullanılan madeni boyalar ise, uzun süre bozulmadan kalıp üzerinde kalırlar. Bu mühürler eski mısır figürleri ve sembolleri işlenmiş olduğu damga olarak kullanılan taşlar, erken dönemlerin baskı formlarıdır (Sarioğlu, 2017, s. 5, Ercan, 2006, s. 172, Kaya, 1974, s. 44, Türker, 1996, s. 1).

Resim 3.11. Hitit Döneminden Kalma Mühür Kalıplar (Kaya, 1988, s. 11)

Yunan tarihçisi Herodot yazılarında Hazar Denizi çevresinde yaşayan toplulukların bitkilerden elde ettikleri boyalar ile kumaş üzerine hayvan figürleri çizerek giysileri süslediklerini yazmaktadır. Bu bilgilere dayanarak Orta Asya'da Türklerin milattan önceki dönemlerde yazmacılığı bildikleri belirtilmektedir (Sarioğlu, 2017, s. 5; Kaya, 1988, s. 10).

Kumaşı fırça aracı ile boyama ve kalıpla basarak desenlendirme Mısırda Abbasi ve Fatimilerde de görülür. Bu devirdeki keten kumaşların üzerindeki yazıların veya süslemelerin çoğunun tekniği fırça ile boyama ve kalıpla baskıdır (Kaya, 1988, s. 14).

Avrupa’da tahta kalıpla baskı tekniğindeki ilk gelişmeler 11.-12. Yy’lar arası aşağı Ren bölgesinde başlar. Ticaret yolu olan Ren nehrinin güney ve kuzey yörelerinde bu tür baskı kumaşlara çok rastlanır. Bu bölgede manastırlardaki Hristiyanlaşma hareketi kültürün yükselmesine hizmet etmiştir. Bu manastırların iç süslemelerinde tahta kalıpla basılmış kumaşların kullanıldığı görülmektedir. Romanesk çağının sonunda Gotik ve Rönesans dönemlerinde Almanya’da direkt (pozitif baskı) basılmış kumaşlarla büyük çapta üretim yapılmıştır (Kaya, 1988, s. 22).

Anadolu tarihinin her döneminde, sanatın, kültür ve medeniyetin doğudan ve batıya geçişinde önemli köprü vazifesi görmüştür. Eski Anadolu’nun tarihi, medeniyeti ve sanatı yönünden en ilginç bölge Orta Asya’dır. M.Ö. II. ve III. Bin yıllar boyunca burada yaşayan kavimler Anadolu medeniyetini bu bölgede kurmuşlardır. Bu nedenle Orta Asya bölgesi medeniyetin, kültür ve sanatın gelişiminde merkez olmuştur. Tokat ili ve civarında yapılan yazmalardaki geometrik düzen, Selçuklu sanatı geometrisi ile paralellik gösterir. Selçuklu sanatının Orta Anadolu’daki gelişmesinin ve kendi sanat anlayışı içinde verdiği yapıtları bugün dahi görmek mümkündür. Halen Tokat’ta basılan yazmalar, o devrin özelliğini taşıyan tarihi hanlar içinde, birçok yazma ustalarının bir araya toplanmalarıyla ilginç bir çalışma temposu içinde yürütülmektedir. Her yazmacının atölye olarak kullandığı bir odası vardır. Yıkama havuzları ile boya kazanlarını ortadaki büyük avlu içinde ortaklaşa kullanırlar (Kaya, 1998, s. 18; Ercan, 2006, s. 172).

M.S. 395 yılında Anadolu, Oğuz Türkleri tarafından Türk sanatının ve kültürünün merkezi olmuştur. Anadolu’da çeşitli sanatsal faaliyetlerinin arasında yazmacılığın da bulunduğu ve yabancı uyruklu toplulukların da bu sanatı yaptığı görülmüştür (Sarioğlu, 2017, s. 5).

Türk yazmacılık sanatının bugün elimizde kalan örnekleri Osmanlı İmparatorluğu döneminin 16, 17, 18 ve 19. yy’lara ait örnekleridir. Halen yurdumuzun çeşitli bölgelerinde yazma sanatı devam etmektedir (Kaya, 1988, s. 46).

“Eskilere gidildiğinde Selçuklu devletinden dağılan Selçuklu boylarının öğretileriyle Osmanlıya geçmiştir. Osmanlıyla birlikte Harput’ta ilk çit baskıcılığı örneklerinin

yapıldığı düşünölmektedir. Harput'ta yapılan çit baskılarında kullanılan motifler kendine özgü olduğunu göstermektedir" (Genç, 2015, s.6) .

Osmanlı'da "Çit Bezi" şeklinde anılan bu sözcük Kaşgarlı Mahmut'tan öğrendiğimize göre; Orta Asya Türklerinde üzerinde Alaca nakışlar bulunan "Çit Kumaşı" karşılığı olarak kullanılmaktaydı. Daha sonra bu sözcük Türklerde pamuklu "kumaşlar" ve "pamuklu dokuma" karşılığı olarak kullanılmıştır (Ögel, 1978, s. 43).

Yazmacılık ölkemizde bir halk sanatı olarak doğup gelişmiş ve en güzel örneklerinin 16., 17. ve 18. Yy İstanbul yazmaları ile verilmiştir. Önceleri Anadolu'da gelişen Yazmacılık Türk halkının elinde Türklüğün kendine özgü sanat anlayışı ile yoğurulmuş ve Türk toplumunun vazgeçilmez bir eşyası olarak kendini kabul ettirmiştir. Bu sanatın, 17.yy da her yönü ile aşamasını yaparak saray eşyaları arasına da girdiğini görüyoruz. (Kaya, 1974, s. 9).

Türkiye Cumhuriyeti Döneminde yazmacılık bez üzerine çeşitli renkte boyalar kullanılarak ya tahta kalıplarla basılan motiflerden gelişen kompozisyonlarla oluşturulan ya da daldırma başka deyişle süsleme motifini bağlayarak kapatarak boyaya batırmak yoluyla yapılan bir süsleme sanatı olarak süregelmektedir. Çeşitli kalıplar kullanılarak yapılan yazmacılık alanında yapılan çalışmalar İstanbul, Tokat, Kastamonu, Bartın vb. gibi merkezlerde yazma, Elazığ'da Çit, Malatya'da Bervanik adıyla bilinen çeşitlemelerin yapıldığını ortaya koymaktadır (Aydın, 2017, s. 72; Fıçıcıoğlu, 2015, s. 72-73; Barışta, 2005, s. 254).

"Bartın da Türk yazmacılık sanatında önemli bir diğer merkezdir. Yazmacılığı Bartın'a 1800 yılında Trabzon'dan gelen Dursun Ofluoğlu getirmiş ve yirmi yıl kadar burada yazmacılık yapmıştır. O'nun ölümünden sonra 1940 yılına kadar bir Ermeni usta bu sanatı devam ettirmiştir (Sarioğlu, 2017, s. 5-6).

İstanbul'un dışında Tokat, Kastamonu, Ankara, Elazığ, Malatya, Bartın, Mardin Hatay, Rize, Konya ve Gaziantep gibi illerimizde de yazmacılığın yoğun olarak yapıldığı bilinmektedir (Ülger, 2011, s. 938).

Yazmacılık Sanatında Gayrimüslim Türklerin çalışmalarına rastlanmaktadır. Özellikle Ermenilerin, halk sanatının dalı olan yazmacılık sanatındaki katkıları belirli şekilde görülmektedir (Kaya, 1988, s. 46).

Çit Sanatının Elazığ'da yazma sanatının 200 yıllık bir geçmişi olduğu, özellikle Ermeni ve Süryani ustaların bu sanatla uğraştıkları Harput kökenli bir sanattır (Sarioğlu, 2017, s. 5).

Harput'ta bu sanat kolu Süryanilerle başlamıştır. Harput'ta Süryaniler bu sanatın doğup gelişmesinde önemli rol oynamışlardır. Elazığ ili, eski Harput ilinin bir devamıdır. 1879 tarihinde ilin merkezi Harput'tan Elazığ'ın bugünkü yerine alınmıştır. Bu tarihten sonra başlayan göçlerle Elazığ'a yerleşen Süryaniler bu sanatı Elazığ kenti içerisinde sürdürmüşlerdir. Elazığ'a yerleşilmesinden sonra her biri bir sanat kolunun temsilcisi durumunda olan Süryani ailelerinin bir bölümü (10-15 ev) çitcilik sanatını bir ev sanatı (aile sanatı) şekliyle sürdürülmüştür. Fakat ilgisizlik nedeni ile bugün hemen hemen bütün atölyeler kapanmıştır. Yazmacılığın Türkiye tarihi araştırıldığında, bu sanat dalında Müslüman olmayan Türklerin çalışmalarına rastlanmaktadır. Özellikle Ermenilerin Yazmacılık sanatına katkıları belirli bir şekilde görülmektedir (Sarioğlu, 2017, s. 5-6; Katı, 2009, s. 133, Görgünay, 1995; Kutlu,1955, s. 218-219).

3.5. Ahşap Baskı Kalıpların Hazırlanmasında Kullanılan Araç Özellikleri

Ağaç, el sanatları içerisinde kullanım alanı çok fazla olan hammaddelerden birisidir. Geçmişte ve bugün hayatı kolaylaştıran, güzelleştiren birçok ürünün yapımında ağaç kullanılmıştır. Anadolu topraklarının ağaç bakımından zenginliği de ahşap sanatının ilerlemesinde büyük katkı sağlamıştır (Akpınarlı ve diğerleri, 2012, s. 353).

Yazmacılıkta, çam ağacından yapılmış bir yüzünde kabartma (rölyef) biçiminde motif oyulmuş, bir yüzünde elle tutulabilecek bir sapı bulunan kalıplar kullanılmaktadır. Bu kalıpları oymada kullanılan çeşitli keskiler, dar kenarlı bir ahşap kutu, bu kutunun içine girebileceği büyüklükte kalın kenarlı bir sandık ucuna keçe sarılmış bir sopa, üstüne keçe serilmiş bir masa ve ustaların anilin boya olarak

isimlendirildikleri biraz yoğunlaştırılmış siyah boya, bez, patiska araç gereç kullanılmaktadır (Barışta, 2005, s. 255-256).

“Yazma sanatını resim sanatı ile özdeşleştiren Bedri Rahmi Eyüpoğlu şu sözleri ile aralarındaki benzerliğe dikkat çekmiştir. —*Yazmalar tıpkı resimler gibi bez üzerine yapılır. Yazma bezi boyasından ayrılmaz. Güneşten yağmurdan, çamurdan korkmaz, yazma boyları bezin üstünde durmaz, onun iliklerine kadar işler, karışır ve bir bütün olur*” sözleri ile yazma sanatının önemini vurgulamıştır” (Sevinç ve Ardahanlı, 2017, s. 65).

Tahta Kalıplar: “El baskıcılığında boyaların kumaşa uygulanması için basılacak desene göre hazırlanan kalıplar kullanılmaktadır. Üzerine desenlerin oyulmuş olduğu, yazmaya desenleri basmada kullanılan, ağaçtan yapılmış araçlara yazmacılık sanatında kalıp denilmektedir” (Kayabaşı ve Söylemezoğlu, 1999, s. 361).

Resim 3 12. Ahşap Kalıp (2014)

“Yazma ahşap kalıplar; kullanılan çeşitli boyalarla, pamuklu kumaşlar üzerine, elle çizip resmederek veya basarak yapılan süsleme sanatına denir. Bu işi yapanlara ise basmacı veya yazmacı denir” (Erkan, 1990, s. 146-147).

Ahşap kalıplar, işlevsel farklılık gösterecek şekilde, kontür ve dolgu kalıpları olarak ikiye ayrılır (Çağlar, 2013, s. 14):

Kontür Kalıplar: Motiflerin kontür baskı aşamasında konulan bu kalıplar, sürekli olmasa da, bazen tek renkli motiflerde kullanılır (Çağlar, 2013, s. 14).

Dolgu Kalıplar: Genellikle kontürlerin iç alanlarının, kontür dışına taşmadan, renkli baskısını almamıza yarayan kalıplardır. Elazığ ilinde, kontür kalıplar “Erkek kalıp”, dolgu kalıplar ise “Dişi kalıp” olarak adlandırılır (Koç, 2010: 36; Çağlar, 2013, s. 14).

Çit baskı işleminde iki tür kalıp kullanılmaktadır.

1. Doğrudan doğruya tek baskı işleminde ve desenlerin kontür baskılarında kullanılan kalıplar. Bu tür kalıplar ustalarca ‘Erkek Kalıp’ diye adlandırılmaktadır.
2. Erkek kalıplarla basılan kontürlerin içlerinin renklendirilmesinde kullanılan kalıplar. Daha çok iki renkli çitlerin ya da içi dolu tek renkli desenlerin basımında kullanılmaktadır. Özellikle kara kalem çitlerin basımında bu tür kalıpların geniş olan yüzeylerine, boyayı iyi basması için keçe yapıştırılır. Böylece keçe kaplı yüzeyler boyayı iyice emer ve desenler beze daha iyi aktarılır. Bu kalıp türü de ustalarca ‘Dişi Kalıp’ olarak adlandırılmaktadır (Görgünay ve Kutlu, 1981, s. 218-219).

Ustaların çalıştığı kalıplar çoğunlukla erkek kalıplardır. Kalıpların kalınlığı çoğunlukla 3-4 cm arasında değişmektedir. Kalıplara desenleri oyarken desenin derinliğinin olmasına dikkat etmişlerdir. Çünkü yüksek oyulmayan desenler baskı sırasında lekeli çıkmaktadır. Her baskı işlemi sonunda kalıplar fırça ile temizlenir. Kalıp aralarını dolduran kurumuş boyalar tığlarla alınır (Görgünay ve Kutlu, 1981, s. 218-219).

El baskısı ile yapılan yazmalarda desen ve boyaların kumaşa uygulanmasında farklı kalıplar kullanılır. Sarı yazmaların yapımında kullanılan ağaç kalıplar; kontür kalıpları ve dolgu kalıplarından oluşur. Kontür kalıpları, desenin kontür baskısını yani deseni oluşturan dış hat çizgilerini meydana getirir, dolgu kalıpları ise kontürlerin içlerini renklendirmede kullanılan kalıplardır. Tek renkli desenler için tek

kalıp, çok renkli desenlerde ise kullanılan her renk için ayrı bir kalıp hazırlanır (Soysaldı ve Özkahveci, 2005, s. 542).

Tezgah: Tahtadan masa şeklinde yapılmış, 135 cm eninde 60 cm boyunda ve 70 cm yüksekliğinde olan, üzerinde alttan yukarıya doğru sırası ile birer santim kalınlığında sunta, keçe, muşamba ve aba şayak ile kaplanmış, üzerinde baskı işlemlerinin yapıldığı araçtır. Tezgahın üzerine bu malzemelerin sırasıyla kaplanarak yumuşak bir zemin oluşturulmasının nedeni, tahta kalıpların yazma üzerine basıldığında deseni muntazam olarak çıkarması içindir (Yalçın, 1998, s. 35; Şahin, 1995, s. 13).

Resim 3.13. Tezgah (<http://haberciniz.biz/el-baskisi-yazmalara-ilgi-azaldi-tokat-724799h.htm>)

Boya Teknesi: Tahtadan yapılan 40x40 cm ebadında ve 70 cm yüksekliğinde yapılmış, içine Kitreli su koymaya yarayan araçtır (Yalçın, 1998, s. 14).

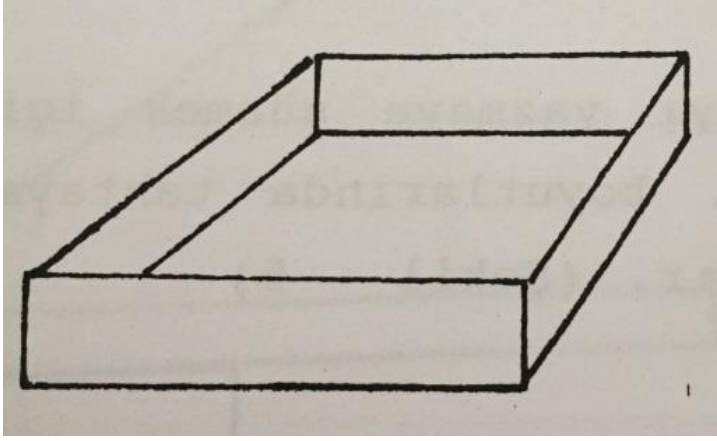

Resim 3.14. Boya Teknesi (<http://truvadergisi.com/?p=1947>)

Resim 3.15. Boya Teknesi (Tezel, 2009, s. 35)

Kasnak: Bir kenarı 39 cm olan kare şeklinde ve 8 cm yüksekliğinde, alt tarafı sadece muşamba kaplı, üst tarafında ise muşamba üzerinde şalt adı verilen kalın yünlü bir kumaşın yer aldığı, içine boya konularak tahta kalıpların boya almasına yarayan, bir nevi ıstampa görevi gören araçtır. Her renk için ayrı kasnak hazırlanır (Yalçın, 1998, s. 15).

Şekil 3.3. Kasnak (Yalçın, 1998, s. 15)

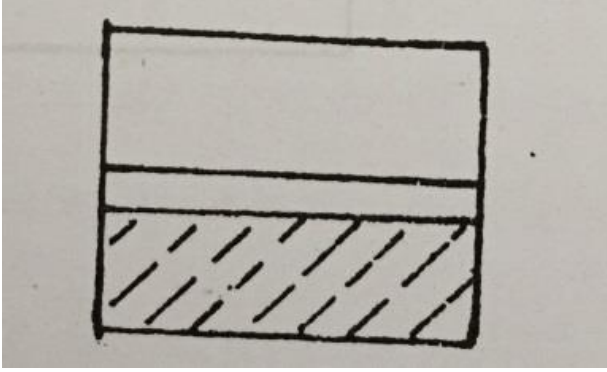
Kafes: 10'luk demir çubuklardan yuvarlak abajur şeklinde yapılmış, altında üstü külle kaplandı için hafif ısı verilen mangal bulunan veya yazmaların kontür baskılarının kurutulmasına yarayan araçtır (Yalçın, 1998, s. 16).

Resim 3.16. Kafes (<http://kultursehrikastamonu.com/haberler-59--sepetcilik-sepet-oruculugu.html#.WTA2Gevyj4Y>)

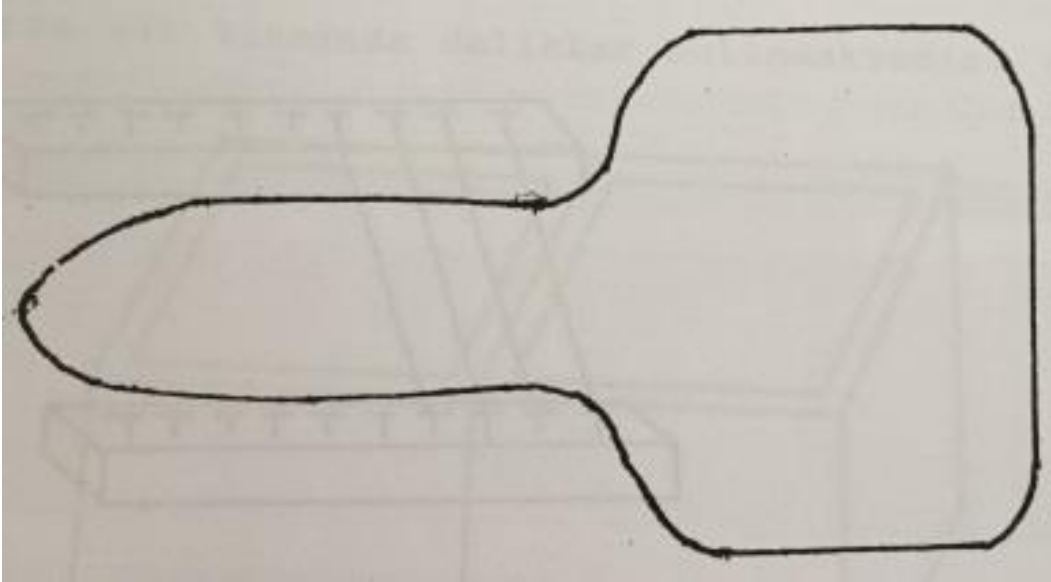
Peçe: “Tahta parçası ucunda keçe bağlı olan boya sürme aletidir” (Erkan, 1990, s. 14).

12x10 cm ebadındaki tahtaya her iki taraftan çakılı, yün kumaştan yapılmış fırça yerine kullanılan, boyaya doyurulmuş durumda olan bir araçtır (Yalçın, 1998, s. 16).

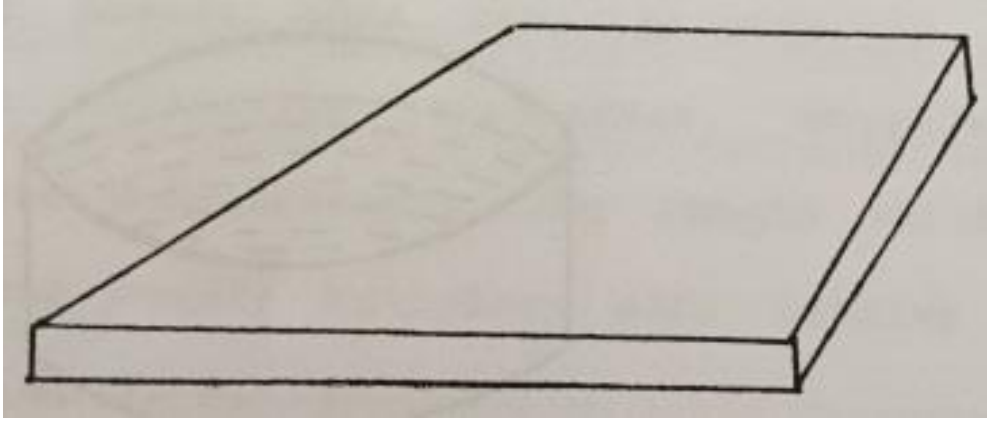
Şekil 3.4. Peçe (Yalçın, 1998, s. 16)

Tokaç: Yazmaların kontür çizgileri basıldıktan sonra, farklı renklerde boyanacak iç kısmın, zemin boyaması sırasında doğal tonunu korunabilmesi için bu bölüme kaplanan kirecin hafifçe vurularak yazmadan ayrıştırılmasına yarayan araçtır (Yalçın, 1998, s. 17).

Şekil 3.5. Tokaç (Yalçın 1998, s. 17)

Altık: Tokaçlama esnasında yazmaların üzerine yerleştirildiği 10 cm kalınlığında ve 100x70 cm ebadında tahtadan yapılmış araçtır (Yalçın, 1998, s. 17).

Şekil 3.6. Altık (Yalçın, 1998, s. 17)

Terek: yazmaların kurutulmasına yarayan, tavanda 5x10 cm ebadındaki ağaçlara karşılıklı olarak çivilerin sık çakıldığı bir araçtır (Yalçın, 1998, s. 18). “Boyanan yazmaları kurutmak için hazırlanmış, enine ağaç direklerdir” (Erkan, 1990, s. 14).

Resim 3.17. Terek (<http://www.imgrum.org/tag/tokatyazma>)

Çömlek: Topraktan yapılmış içine boya koymaya yarayan araçtır (Yalçın, 1998, s. 18).

Resim 3.18. Çömlek (<http://www.batmancagdas.com/yasam/yoresel-yemeklerin-vazgecilmezi-comlek-h50147.html>)

Yıkama Havuzu: bitişik olarak iki bölümden oluşan, 125x100 cm ebadında 1 metre yüksekliğinde tuğladan örülüp sıva ile kaplanan, yazmaları yıkanılmasında kullanılan araçtır. Her iki bölmenin de altında suların kirlendiğinde değiştirilmesi için delikler mevcuttur (Yalçın, 1998, s. 19).

Resim 3.19. Yıkama Havuzu (<http://www.arpaciogluayazma.com/kurumsal/arp-pareo-m2>)

Parafin: Ahşap kalıplar oyulmadan önce, motifin oyulmasını kolaylaştırmak ve kalıbın uzun ömürlü olmasını sağlamak için, kalıpların batırıldığı eriyik madde (Çağlar, 2013, s. 5).

Nakışbul: Ahşap kalıpların oyulmasında kullanılan küçük bıçaklara verilen ad (Çağlar, 2013, s. 5).

Resim 3.20. Nakışbul

(<http://www.tokattanhaber.com/wp-content/uploads/2015/07/61.jpg>)

3.6. Ahşap Kalıp Baskıda Kullanılan Gereç Özellikleri

Mordan: Boyama işleminde renk sabitleştirici olarak kullanılan maddedir (Çağlar, 2013, s. 4). Renk tonu vermekte kullanılan katkı maddesidir (Erkan, 1990, s. 9).

Kireç: beyaz veya gri renkte, nem çekici katı bir maddedir. Kimyadaki adı kalsiyum oksittir. Bartın yazmacılık sanatında kaba yazma yapımında kullanılan sönmüş kireçtir. Kireç su ile eksotermik bir reaksiyon vererek kalsiyum hidroksit meydana getirirler (Şahin, 1995, s. 33).

Zamk: yüzeylere sürüldüğünde yapışkanlık kazandıran, birbirleri üzerinde tutunmalarını sağlayan her türlü yapıştırıcı maddedir. Arap sakızı vb. bitki salgıları, kauçuk, polivinil, asetat gibi sentetik maddelerin kıvamlı çözeltilerine zamk adı verilir (Şahin, 1995, s. 33).

Şap: Bartın yazmacılığında boyaların renklerini sabitleştirmeye yaramaktadır (Şahin, 1995, s. 33).

Alüminyum ve potasyum sülfatından veya amonyum alüminyum sülfatından oluşan, sıcak suda eriyen, tadı buruk, antiseptik bir madde (Çağlar, 2013, s. 5).

Kitre patı: Baskıda boya hazırlanırken kıvam artırıcı olarak kullanılan madde (Çağlar 2013, s. 4).

Kitre (geven otu) baklagiller familyasından çok yıllık otsu bir bitkidir. Latince adı *astragalus gommi ferace*'dir. Kökleri oldukça iyi gelişir ve toprağı tutar. Yaprakları birleşiktir. Gevenden "Kitre zamkı" elde edilir. Birkaç türü vardır. Ana vatanı Anadolu ve Kafkaslardır. Kitre yazmacılık sanatında boyaların sabitleştirilmesini sağlamaktadır. Mordan olarak kullanılmaktadır (Şahin, 1995, s. 33-34).

Tülbent: "Seyrek dokunmuş hafif gramajlı ve yumuşak bir kumaştır. 30-35 nu. İplikten, santimetrede 8-17 sıklıkta dokunur. Seyrek dokunmuş, birim metrekaare ağırlığı düşük olan bir kumaş türüdür" (Babayiğit, 2013, s. 91).

Has yazma: Basmaların boyalarını tespit etmek için, dokuma suda kaynatılır sonra yıkanır. Boyaları böyle tespit edilen yazmalara verilen ad (Çağlar, 2013, s. 4).

Kaput bezi: Pamuktan düz dokuma, amerikan bezi (Çağlar, 2013, s. 4).

Mermerşahi: Tülbent ile patiska arasında ince bir tür pamuklu kumaş (Çağlar, 2013, s. 4).

"Tülbente benzeyen ancak daha sık dokunmuş, beyazlatılmış (kasar) ve yumuşak tuşeli bir kumaştır. Genellikle 30/1 no. İplikten 23-25 çözgü/cm 16-18 atkı/cm sıklıklarda ve yaklaşık 80-85 gr/m² ağırlıkta dokunur" (Babayiğit, 2013, s. 91).

Patiska: Çoğu pamuktan dokunmuş sık ve düzgün bez (Çağlar, 2013, s. 5).

Geleneksel Tokat yazmalarında, kumaş olarak daha çok tülbent, mermerşahi, kaput bezi kullanılmaktadır (Meydan, 2011, s. 675).

Baskı yapılacak kumaşın pamuklu olması gerekir. Kumaşın dokusuz olması ve kırıksık olmaması baskı için çok önemlidir (Ercan, 2006, s. 174).

Boyalar: Yazmacılıkta kullanılan boyalar doğal ve kimyasal olmak üzere 2 ye ayrılmaktadır (Şahin, 1995, s. 34; Yalçın, 1998, s. 12). "Yurdumuzda sayılamayacak

kadar çok çeşitli, boyama özelliği olan bitki yetişmektedir. Bu bitkilerin muhtelif kısımlarında (çiçeklerinde, yapraklarında, kabuklarında, odunlarında, köklerinde) çeşitli boya maddeleri bulunmaktadır. Yazmacılıkta kullanılan doğal boyalar; cehri, soğan kabuğu, ceviz yaprağı gibi bitkilerden hazırlanabildiği gibi, sanayi tipi sentetik boyalar günümüzde daha çok kullanılmaktadır” (Sarıoğlu, 2017, s. 7).

a. *Doğal Boyalar*: Bir bitkinin sapının, yaprağının veya yemişinin ellerini boyadığını fark eden insanoğlu o bitkiden bu boyayı elde etmeyi başarmış ve bununla yaşantısının her parçasını renklendirmeye çalışmıştı. Önce bu boyaları yaşadığı mağaraların duvarlarına resim yaparken kullanan tarih öncesi devri insanları, sonra bu bitkileri suda kaynatmak suretiyle elde ettikleri boyanın içine iplik batırıp renklendirmek suretiyle dokumacılığın içerisine sokmuş, sonra da hayatının bütün safhalarında kullanmaya başlamıştı. Boya elde etme ve boyama konusunda Asyalılar bütün dünya ya önderlik etmişlerdir. Asya'nın insanları çevrelerinde yetişen bitkilerin türlü renklerinden faydalanmasını en iyi şekilde bilmişlerdi. Bir sanat haline getirdikleri boya ile boyamacılık alanında Mısır'a atlamıştı. Denizci bir kavim olan Finikeliler ise yalnız karada yetişen bitkilerin boyalarıyla yetinmeyip, denizlere kadar el atmışlardır. Bu konuda denizlerde yaşayan bir hayvanın kabuğundan elde ettikleri “Erguvan” rengi ile boyadıkları kumaşların güzelliği o devirlerde Dünya'nın diline destan olmuştur (Erkan, 1990, s. 18-19).

Değişik renklerin elde edildiği bitkiler yurdumuzun birçok yöresinde bol miktarda yetişmektedir. Renklerin, canlılığını uzun süre bozulmadan koruyabilmeleri nedeniyle doğal boyalar her zaman tercih sebebi olmuşlardır. Elde edilişleri kimyasal boyalara göre hayli zahmetlidir. Kimyasal boyaların daha ekonomik olmaları nedeniyle doğal boya kullanımı giderek yavaş yavaş yok olmaktadır. Yurdumuzun bazı bölgelerinde hala doğal boyalar kullanılmaktadır (Yalçın, 1998, s. 12-13).

Doğal boyalar boya bitkilerinin, çiçeklerinde, yapraklarında, köklerinde, kabuklarında ve odunlarında bulunurlar. Bunlar büyüklü küçüklü ot, fidan, ağaç, bahçe ve bağ bitkileridir. Hatta bazı deniz hayvanları, yosunlar ve dikenlerin de boyayıcı özellikleri vardır (Erkan, 1990, s. 20).

Yurdumuzda ve dış ülkelerde yetiştirilip boyacılıkta kullanılan bitkiler şunlardır; Armut Ağacı, Ayva Ağacı, Bakam Ağacı, Boyacı Aspirin, Üzüm Yaprağı, Boyacı Papatyası, Cehri, Ceviz Ağacı, Çivit Fidanı, Çivit Otu, Debbağ Sumağı, Doğu Çınarı, Elma Ağacı Kabuğu, Hava Cıva Otu, Karadut Ağacı, Ebe Gümeci, Haşhaş Çiçeği, Ispanak, Ihlamur, Kadın Tuzluğu, Kestane Ağacı, Meyan Kökü, Nar Ağacı, Nevruz Otu, Meşe Ağacı, Sarı Kök, Sarı Taş Yoncası, Sığır Kuyruğu, Soğan, Şeftali Ağacı, Safran, Yabancı Gül, Yarpuz, Hayvansal Boyalar (Kırmızı, Purpur), Cehri, Kök Boya, Erguvan, Kızılçam, Kuşburnu Kökü, Mazı, Meyan Otu, Mısır Püskülü, Palamut, Papatya, Saman, Sarı Sabır, Sarı Kök, Sığır Dili, Somar, Tetri, Kıbrıs Çiçeği, Yemişen Kökü (Yalçın, 1998, s. 13-17; Erkan, 1990, s. 22-28; Kaya, 1988, s. 56-60).

Yurdumuzda bitkisel boyalar güneş altında renklerinin değişip değişmemeleri bakımından 3 gruba ayrılırlar;

- Güneş altında renkleri değişmeyen bitkisel boyalar
 - Güneş altında renkleri koyulaşan bitkisel boyalar
 - Güneş altında renkleri solan bitkisel boyalar (Kaya, 1988, s. 55; Erkan, 1990, s. 20).
- b. *Kimyasal Boyalar:* Teknolojinin gelişmesi ile birlikte kısa sürede doğal boyaların yerini alan kimyasal boyalar ticari yaşamda anilin, alizarin ve akremin boyalar olarak 3 grupta toplanmaktadır (Yalçın, 1998, s. 18).
- *Alizarin boya:* Kökboyası. Antrasen'den elde edilen ve canlı dokuları boyamakta kullanılan kırmızı renkli, vital bir boya (Çağlar, 2013, s. 3).

Önceleri kök boyadan elde edilen, en güzel ve en dayanıklı boyarmaddelerden elde edilen alizarin 1868'de C. Graeber ve Liebermsnn tarafından alizarin konstitüsyon ve sentezinin bulunuşundan sonra kimyasal olarak üretilmeye başlanmıştır. Kullanımı alizarine göre daha kolay ve ekonomik açıdan uygun olan Naftol AS boyarmaddesinin ticari yaşama girişiyle birlikte alizarine olan talepte hemen hemen ortadan kalkmıştır (Erkan, 1990, s. 31; Yalçın, 1998, s. 18-19),

- *Anilin Boya:* Kauçuk, boya, ecza, patlayıcı madde yapımında ve daha birçok endüstride geniş ölçüde kullanılan, havada kahverengine dönüşen, renksiz,

yağimsı, sağlığa zararlı, acı tatlı ve hoş kokulu sıvı bir madde (Çağlar, 2013, s. 4).

Yapımı ve kullanımı kolay olan aynı tonların tekrar çalışılması gerektiğinde kolaylıkla tekrar oluşturulabilen ve piyasada bol bulunan bir boya türüdür (Yalçın, 1998, s. 18).

- *Akremin Boya*: Serigrafi tekniğinin kullanıldığı günümüz yazmacılığında genel kabul gören kimyasal boya türüdür (Yalçın, 1998, s. 19; Erkan, 1990, s. 31).

3.7. Ahşap Kalıp Baskı (Çit Baskıcılığı) Teknik Özellikler

Yazmacılık tekniğinin esas özelliği önce kalem ile başlanıp daha sonra kalıba çevrilmesindedir. Bu teknikte kalem diye adlandırılan araç sanatçının adeta yazı yazar gibi büyük bir rahatlık ve ustalıkla kullandığı fırçasıdır. Yazmacılık adı bu sebeple yazmak fiilinden gelmektedir (Kaya, 1988, s. 62).

Yazmacılığı yapım tekniği yönünden üç ana grupta toplayabiliriz;

1. *Kalem işi yazma*: Birer sanat eseri diyebileceğimiz en değerli yazmalardır. Bu tür yazmalar günümüzde artık hiç yapılmadığı gibi eski örneklerine de pek rastlanılmamaktadır. Kalem iş yazmada desen önce kalem ile kâğıt üzerine resmedilir. Kumaş ve gergef adı verilen ayaklı çerçeve üzerine gerilir. Desen kumaşın altına konulup kâğıttan görüldüğü şekilde kopya edilmek suretiyle önce kontürlar çizilir. Deseni kumaş üzerine geçirmede diğer bir metot da işlemecilikte olduğu gibi deseni “Silkme Usulü” ile kumaşa geçirmektir. Kalem işi yazma dediğimiz bu tür yazmalara “el işi” ya da “el yazması” da denmektedir (Kaya, 1988, s. 62; Erkan, 1990, s. 18,32; Türker, 1996, s. 11).

Resim 3.21. Kandilli Kalem işi yazma-Nar ağacı desenli yorgan yüzü (Kaya, 1988, s. 156)

“*Silkme Usulü*”: kâğıt üzerine çizilmiş olan desen çizgileri üzerinden iğne ile sık sık delinir. Bu delikler üzerinden tülbent bir torba içerisine konulmuş kömür tozu veya toz boya hafif hafif tamponlanır ve desen kâğıdın altında bulunan kumaşa geçirilmiş olur. Fırça ile önce kontürları çizilen kalem işi yazmalar daha sonra çeşitli renklerdeki boyalarla renkli kısımları kapatılarak tüm yüzey tamamlanmış olur. Burada sanatçı adeta kumaş üzerine tablo yapar gibi ressamca çalışmaktadır. Eskiden boğaz içinde kandillide yapılan bu tür yazmalar özellikle el yazmaları olarak ün salmışlardır. İstanbul’un diğer semtlerinde yapılan yazmaları kalıp kalem veya kalıpla yazma usulleri uygulanırdı. Kandilli kalem işi el yazmalarının, kompozisyonlardaki rahatlık ve serbestlik ile çizgilerindeki akıcılık bakımından hemen tanıyabilmek mümkündür (Kaya, 1988, s. 62; Erkan, 1990, s. 32-33).

Kalem iş yazmalar boyalarının haslığı, malzemelerinin dayanıklılığı ve desenlerinin inceliği ile yazma sanatının en değerli, en güzel yapıtlarıdır (Kaya, 1988, s. 62; Erkan, 1990, s. 33).

2. *Kalıp kalem yazma*: “Kontürlar kalıp ile basılır. Renkli istenen kısımlar el ile boyanır. Eski İstanbul yazmalarında kalıp-kalem yazma tekniği çok miktarda görülmektedir (Erkan, 1990, s. 33; Türker, 1996, s. 11).

Resim 3.22. Kalıp Kalem Yazma (tokathem.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar)

3. *Kalıpla yazma*: Bu tür yazmalar tahta üzerine oyulmuş kalıplarla desenlendirilmiş yazmalardır. Desenler önce siyah kontür olarak basılır. Desendeki diğer renklerin baskısı yine kalıplarla yapılır. Bugün devam eden yazma sanatında tamamen bu teknik uygulanmaktadır (Erkan, 1990, s. 18; Kaya, 1972, s. 33; Kaya, 1988, s. 62; Türker, 1996, s. 11).

Resim 3.23. Ahşap Baskılar (Soysaldı ve Kosif ,2014)

Desenlemenin yalnızca tahta üzerine oyulan kalıplarla yapıldığı bir tekniktir. Kontür kalıpları denilen ve desenin yalnızca dış hatlarından oluşan bu kalıplar yardımıyla ilk baskı siyah olarak yapılır. Renklendirme işleminde kullanılan renk kalıpları belli bir renk sıralamasına göre kullanılarak ilgili bölümlere basılır (Yalçın, 1998, s. 21).

Resim 3.24. Ahşap Kalıp

(<http://test.kulturportali.gov.tr/turkiye/elazig/kulturatlasi/cit-baskiciligi>)

a. *Kara kalem yazmalar*: “Tek kalıp kullanılarak, beyaz üzerine siyah basılan ve siyah üzerine de aşındırma tekniği ile beyaz basılan yazmalardır” (Erkan, 1990, s. 31; Türker, 1996, s. 11).

Basilma yoluyla yapılan yazmalara “Baskı Yazma” adı verilir. Basmaların boyalarını tespit etmek için, dokuma suda kaynatılır sonra yıkanır. Boyaları böyle tespit edilen yazmalara “Has Yazma”, boyaları suda kaynatılarak tespit edilmemiş yazmalara da “Sürme Yazma” denir. Yalnız kara ile boyanmış yazmalar “Kara Kalem Yazma” adını alır (Arseven, 1984, s. 278; Çağlar, 2013, s. 15).

b. *Elvan yazmalar*: “Siyah rengin sürekli kontür olarak basıldığı, beyaz zemin üzerine değişik renklere göre hazırlanan kalıplar yapılan baskı türü de elvan işi yazmalardır” (Erkan, 1990, s. 31; Türker, 1996, s. 11).

c. *Daldırma yazma*: Renklere göre hazırlanan kalıpların basılmasıyla meydana gelen motifler tutkal veya balmumu ile kapatılır. Kumaş daha sonra boyaya batırılır. Böylece motiflerin dışında kalan yerler boyanmış olur. Buna daldırmayazma denir (Türker, 1996, s. 11).

Elazığ’da basılan çitler teknik yönden “kalıp baskı gurubuna girerler. Renklendirme yönünden ise, çoğunlukla tek tip “karakalem” çitler basılmaktadır.

Yazma Baskı Uygulama Aşaması:

Boya hazırlama:

“Yazmacılıkta kullanılan boyaları, doğal ve kimyevi olmak üzere iki grupta toplamamız mümkündür. Eskiden kullanılan doğal boyaların yerini günümüzde kimyevi boyalar almıştır. Film baskılarda bu boyaların %80’ini gaz oluşturmaktadır. Yapılışında binder, emilgator, nitrat, kitre gibi kimyevi maddeler ve su kullanılır. Bu kimyevi maddeler, içine elektrik ile çalışan karıştırıcı monte edilmiş bir fırçaya konulmakta ve gaz bir musluktan fırçaya akıtılarak karıştırılmaktadır. Böylece yazmacılıkta ön madde denilen kimyevi karışım elde edilmiş olur. Ön madde renksiz olduğundan hazır alınan boyalar gerekli ölçüde konularak, film baskıda kullanılan renkli boyalar hazırlanmaktadır (Kayabaşı ve Söylemezoğlu, 1999, s. 361).

Daha önceleri bitkisel boyalardan üretim yapılmıştır (ceviz kabuğu, ceviz yaprağı, çeşitli ot kökleri ve yapraklar). Daha sonraları baskı boyası hazırlanmasında; Anilin (Yaprak Anilini), Göztaşı, Nişadır, potasyum klorat, kitre gibi kimyasal maddelerden yararlanılmışlardır (Ercan, 2006, s. 174).

Reçete: Anilin 60gr, Göztaşı 20gr, Nişadır 20gr, Kitre 1 fincan, Çirit yarım fincan, Potasyum Klorat 20gr kullanılır. Kitre bulunmadığında onun yerine badem veya kayısı ağacının balı katılır. Bu malzemeler 1 kg suya katılır, hepsi ezilir karıştırıldıktan sonra bir gün dinlendirilir (Ercan, 2006, s. 174).

Baskının Yapımı: Baskı yapımında kullanılacak olan tezgâhın üzeri kalın bir keçe ile kaplanır üzerine ince bir naylon serilir. Tezgâhın yanına hazırlanan ve içine keçe konulan boya teknesine kullanılacak kadar boya konulur. Boya teknesindeki keçenin görevi baskı kalıplara boyanın homojen dağılımını sağlamaktır. Keçe ile örtülü masa üzerine yıkayarak çirişi çıkarılan beyaz bez serilmektedir (Barışta, 2005, s. 256; Ercan, 2006, s. 175).

Masanın yanında bulunan iç içe yerleştirilmiş boya kutusuna ucuna keçe sarılmış sopa batırılmaktadır. Boya ile ıslatılan bu sopa ile üstte yer alan kutunun ağzına gerili olan keçe ıslatılmaktadır. Böylece kutunun ağzındaki keçeye yeterli derecede boya

emdirilmekte ve bir tür stampaya dönüştürülmektedir. Sonra bir ele alınan kalıp bu keçeyle bastırılmakta boyayı çekmesi sağlanmakta ve kalıp masanın üstünde gergin bir biçimde serili olan beze bastırılmakta ve diğer elle kalıbın üstüne vurularak motif beze geçirilmektedir. Aynı işlemler yinelenerek zaman zaman kalıp değiştirilerek örtünün yüzeyi bir kompozisyonla bezenmektedir. Önce açık renkli olan kompozisyon 8 gün kurutulmaya bırakılmakta sonra tuzlu suyla yıkanmakta böylece örtünün süslemelerinin rengi siyaha dönüşmektedir (Barışta, 2005, s. 256; Ercan, 2006, s. 175).

Kalıpla yapılan yazmacılıkta, baskı işlemine kontürlamayla başlanır. Baskı yapılan tezgâhlar, ahşaptan yapılmış olan boya teknesi içine boşaltılır. Üzerine bez gerilir, kalıp bu bez üzerinden boyaya batırılarak tezgâh üzerine gerilmiş kumaşa basılır. Bu yöntem zemini boyamada kullanılır. Kontürlü desenler için “kasnak” denen etrafı çevrili, alt kısmına muşamba geçirilmiş boya teknesinin içine bir keçe ve üzerine çok ince kalitede bir bez konulur. Ayrıca iki tahta arasına sıkıştırılmış bir keçe yardımıyla siyah boya iyice emdirilir. Kalıp boyaya doymuş olan keçeyle batırılarak siyah renk kumaşın üzerine basılır (Kayabaşı ve Söylemezoğlu, 1999, s. 363-364).

Bir türü siyah baskı olan bu yazma tekniği yanı sıra Kastamonu’da 1960 lı yıllarda siyah zemin üzerine beyaz ile de süslemeler yapılmaktaydı. İki tür uygulama biçimi olan bu yöntemin birincisinde motiflerin beyaz olabilmesi için bir fiçıda siyaha batırılan bezler üst üste yığılarak nemli iken kaya kireç taşı kireci, erik ağacı zamkı ve sudan oluşturulan sıvıya batırılarak hazırlanmış, keçe istampatan ıslatılmış kalıp ile alınarak beze basılmaktaydı. Böylece kireçlenen motifte boya etkisini kaybetmekte ve iyice kuruyup suda yıkanınca kireç akmakta ve onun yerine beyaz motif almaktaydı. İkincisinde ise önce tutucu olmayan kesterlerle motifler basılır. Sonra bezin tamamı siyah boya ya batırılırdı. Kullanılan boya çeşitleri anilin, potas, gözyaşı, kester gibi kimyasal maddelerdi. Boyaların yapıştırıcı özelliği kazanması için pabuççu çirişi denilen bir çeşit tutkal kullanılmaktaydı. Kitre ya da uygun olabilecek başka elemanlarda kullanılırdı. Boyaların karıştırılması açıklığı koyuluğu içine katılan göz taşı, çiriş gibi maddeler ile ayarlanıyordu (Barışta, 2005, s. 256).

Yazmacılıkta desenlendirme, kontür baskısından sonra 4 işlemden tamamlanır;

1. Şaplama
2. Kaynatma
3. Yıkama
4. Çeşitleme (Kaya, 1988, s. 64).

Bekleme Süresi: Baskısı yapılan kumaş; 20-30° lik oda sıcaklığına sahip olan bir yerde ipleri asılır ve kurutmaya bırakılır. En az üç gün süre ile kurumada kalır. Boya bu süre içinde beze sabitlenmesini gerçekleştirir. Ani kurutma bezin boyalı yerlerinin çürümmesine sebep olur. Beklenme süresi kısa olursa boya renk dönüşümünü tamamlayamadığından hatalı baskı ortaya çıkar. Bekletilen bezlerin üst üste gelmemesi renklerin bozulması açısından önemlidir (Ercan, 2006, s. 175-176).

Yıkama: En az üç gün süreyle bekletilen baskılı bezler soğuk su dolu bir kaba daldırılır. 10-15 dk. sonra boyanın renk dönüşümü ve sabitlenmesi açısından yeterlidir. Daha sonra yine soğuk suda durulama kabına daldırılır, yıkanır ve kurulanması için asılır (Ercan, 2006, s. 176).

3.8. Yazma Baskı Kalıp Özellikleri

Kalıp oymada kullanılan araçlar ve kalıp oyma

- Oyma bıçakları,
- İskarpelalar,
- Matkap,
- Mengene,
- Testere,
- Büyük iskampela,
- Ağaç tokmak,
- Törpü,
- Rende,
- Planya
- İşkence,

- Keser,
- Biley taşı,
- Zımpara kağıdı

Oyma; desen kağıda geçirildikten sonra, desen araları bıçakla kolayca oyulur. İstenirse motif çizildikten sonra matkapla delinir. Delinen yerler bundan sonra bıçakla kolayca oyulabilir. 0,1 mm-0,9 mm'ye kadar çeşitli matkağ ucu kullanılabilir. Desen araları geniş veya dar olduğu için farklı kalınlıkta uçları kullanmak gerekir (Türker, 1996, s. 15).

Oyma bıçaklar; oyma işlemi küçük "Nakışbul" adı verilen bıçaklarla yapılır. Eni dar ve geniş olan iki çeşit bıçak kullanılması bize kolaylık sağlar. Dar ve ince olan bıçaklarla motiflerin dar yerleri oyulur. Oyma yapılırken oyma bıçağı dik olarak tutulmalıdır. Bıçağın sapı el ile kavrandıktan sonra işaret parmağı bıçağın demirinin yanını desteklemelidir. Bıçak, ıhlamur ağacına batırıldıktan sonra ileri doğru yatırılarak kesme işlemi yaptırılır. Bıçak, ileri-geri hareketlerle yalnızca kesmede kullanılmalıdır. Bıçakla kesme yaparken bıçak asla sağa-sola döndürülmemelidir, bu şekilde bıçakla ağaç parçalarını koparma yoluna gidilmelidir. Aksi halde bıçak derhal kırılacaktır (Türker, 1996, s. 15).

Matkap; kalıbın bazı yerlerinde delik açmak için kullanılır. Her zaman kullanılmaz. Açılan delikler kesilen parçaların kolayca kopmasını sağlar. Kalıp oymada el veya genellikle elektrikli matkaplar kullanılır (Türker, 1996, s. 16).

İskarpelalar; bıçaklar yalnızca kesme işinde kullanılırken, kesilen parçaları koparma işi iskarpelalarla yapılır. Kullanılan iskarpelaların uçlarını kalın ve ince oluşları bize oymada kolaylık sağlayacaktır. Oyulacak yer dar ise ince uçlu iskarpela tercih edilir (Türker, 1996, s. 17).

"Kalıbın oyulmasında istenilen derinlik desenin sık veya seyrek oluşuna göre 1 – 1,5 cm arasında değişmektedir. Oyulan derinliğin az olması halinde zaman zaman kalıp zeminine bulaşan boya, baskı anında karışarak baskıyı bozabilmektedir. Tokat yazmacılığında kalıplar sadece ıhlamur ağacından oyulur. Kalıplar, yumuşak, suya dayanıklı ve emicidir. Kalıp tamamlandıktan sonra %75 parafin (veya don yağı) ve

%25 balmumu karışımına batırılır. Böylece kalıp daha uzun süre kullanılabilir, dayanıklı hale gelir ve boyadan etkilenmez” (Sarioğlu, 2017, s. 6).

Resim 3.25. İskarpelalar
(http://www.imgrum.net/media/928210600610527623_1235097333)

Resim 3.26. İskarpelalar
(http://www.thepicta.com/media/1426354882574771492_2231918183)

Kalıp olarak oyulacak ağaçlarda kolay işlenebilme, boyayı iyi emme ve taşıma, zor aşınma ve kolay elden çıkmama ve hafif olması gibi özellikler aranmaktadır. Baskı

iŖi yazma tekniğinde kalıp hazırlamak için ıhlamur ağacından yararlanılır. YumuŖak, kolay oyulabilir, dayanıklı ve yapıŖtırmaya elveriŖli olması nedeniyle kalıp hazırlamaya çok uygundur. Çok yumuŖak bir ağaç olması nedeni ile kalıpcılar tarafından ilk tercih edilen ağaçtır. Kalıp yapımında ıhlamur dıŖında kızılıcık, meŖe, armut veya yıl halkaları dar olan ve çıralı olmayan çam ağaçları da kullanılmaktadır. Ayrıca çok da dayanıklıdır. Oyulacak kalıbın iŖlenebilir hale gelmesi için tercih edilen ağacın tomrukları alınıp doğal olarak veya fırınlanarak nemi uzaklaŖtırılır. Oyulacak yüzü çok iyi temizlenen kalıp ateŖ üzerine tutularak ısıtılır. Böylece tahtanın nemi alınmıŖ, kalıp yüzeyine sürülen balmumunun kalıba kolayca emdirilmesi sağlanmış olur. Bu iŖlem tahtanın kolay oyulmasına yardım ederken, hava rutubeti ve ağaç kurtları gibi dıŖ etkenlerden de ağacı korumaktadır. Bu teknik, üretime elveriŖli ve zamandan tasarruf sağlamasına rağmen, el ile desenlendirilmiŖ kalem iŖi yazmaların değeriyle bir tutulmaz. Kalem iŖi yazmanın yapılma zorluğu, çok zaman harcamasından dolayı, biraz daha kolaylaŖtırma yoluna gidilmiŖ ve tahta kalıplarla baskı yapılması düşünölmüŖtür. Kalıbın oyulmasında istenilen derinlik desenin sık ve seyrek oluşuna göre 1-1,5 cm arasında deđiŖmektedir. Oyu derinliğinin az olması halinde zaman zaman kalıp zeminine bulaŖan boya, baskı anında birleŖerek baskıyı bozabilmektedir. Motiflerin oyulmasından sonra iki yüzü ıskarpela ve çekic kullanılmakta ve böylece kenar iŖlemi yapılarak, kalıp baskıya hazır hale getirilir (Sarıoğlu, 2017, s. 7; KayabaŖı ve Söylemezoğlu, 1999, s.361-362, Soysaldı ve Özkahveci, 2005, s. 542; Erkan, 1990, s. 33-35; Türker, 1996, s. 13).

Resim 3.27. Ağacın enine kesiti – (yüksekliği en az 7 cm olacak Ŗekilde kesilir) (<http://www.gruppomaruccia.com/cuscino-a-forma-di-tronco-circolare.html#.WTAoqOvyj4Y>)

Resim 3.28. Ağacın boyuna kesiti
(<https://tr.pinterest.com/mgegrsoy/k%C3%BCt%C3%BCk-masa/>)

Kalıp oyma işi yazmacılığın en önemli yan alanıdır. Kalıp oyma, bu işle ilgilenen ustalar tarafından yapılır. Desen özelliğine göre; tek renkli desenler için tek kalıp hazırlanır. Elvan baskı denilen çok renkli baskı için ise kullanılan her renk için ayrı bir kalıp hazırlanır. Bunun için kalıp oymacılık zor ama zevkli bir iştir. Kalıpla yapılan baskı “yüksek baskı” çeşitlerindedir (Türker, 1996, s. 13).

Kalıbın hazırlanışı: Tokat yöresinde “Kuru budaksı ıhlamur kütüğü 7 cm depe olarak kesilir. Desenin boyutları kesilmiş ağaç üzerine ölçülür, eğer kalıp odunu gelirse hızarla kesilip parçalara sıcak tutkal sürülerek yapıştırılır. Yanlarından da çivi le tutturularak mengeneye sıkıştırılır. Bir gün mengenede bekledikten sonra törpü ile fazla tutkal temizlenir ve zımparara sürülür” (Erkan, 1990, s. 35).

“Daha sonra tahtayı oyarken kolaylık sağlaması için kalıp oyulmadan önce sıcak balmumuna batırılır ve çıkarılır. Kuruduktan sonra desen karbon kağıdı ile kalıp üzerine geçirilir. Deseni hazırlanan ağaç, desenin kenarında testere ile 1 cm derinliğe inilerek çiziyormuş gibi testere ile kesilir ve matkapla delinerek oyma başlanır. Oyma işlemi biten kalıba tutacak yer hazırlanır. Yüzü zımpara ile silinir ve sıcak yağ ile yağlanır. Eğer kontür kalıp değil de, elvan kalıbı ise yaplama işlemi yapılmaz.

Ayrıca kalıp yüzeyine kullanılan zımpara 4 numara olmalıdır. Bütün bu işlemlerden sonra kalıp baskı için hazırdır” (Erkan, 1990, s. 35-36).

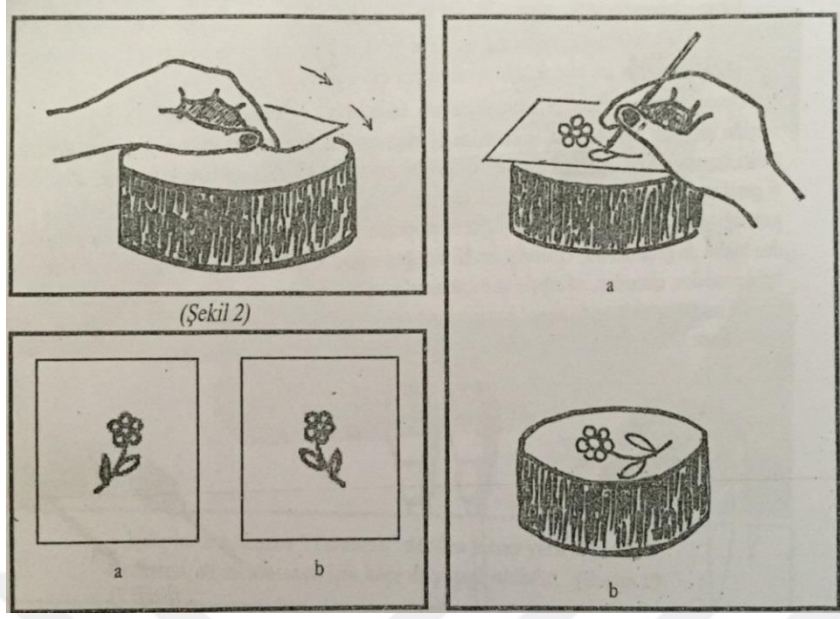
Elazığ’da çalışan ustaların kalıp hazırlamak için tercih ettikleri ağaç türü; şakuk (armut ağacının aşılınmış hali), ıhlamur, sarıçam ve gürgen armut ağacıdır (Genç, 2015, s.23). Bu ağaçlar yumuşak bir yapıya sahiptirler, ustalar desenleri oyarak çıkardıkları için yumuşak bünyeye sahip olması kendilerine işlemede rahatlık sağladığını anlatmaktadırlar. Kalıp yapımında kullanacakları ağacı bir yıl önceden kesip doğal kurutma yoluyla kurutmuşlardır. Sonra tespit ettikleri deseni uygun olarak kesip hazırlamışlardır. Kalıp hazırlamak için (Ercan, 2006, s. 174; Erkan, 1990, s. 33);

- Çelik tığ,
- Bıçak,
- Zımpara,
- Testere,
- Sivri uçlu çivi kullanılmaktadır (Ercan; 2006, s. 174).

Ustaların çalıştığı kalıplar çoğunlukla pozitif (erkek) kalıplardır. Kalıpların kalınlığı çoğunlukla 3-4 cm arasından değişmektedir. Kalıplara desenleri oyarken desenin derinliğinin olmasına dikkat etmişler. Çünkü yüksek oyulmayan desenler baskı sırasında lekeli çıkmaktadır (Ercan, 2006, s. 174).

Motiflerin kalıba aktarılması

Karbon kağıdı ile; bir yazmada kaç desen veya kaç renk kullanılacaksa o kadar kalıp hazırlanır. Motif kalıba çizilmeden önce ağacın yüzeyi iyice zımparalanır. Zımpara ile düzeltilen yüzeye daha sonra karbon kağıdı yardımı ile motif aktarılır. Şurası unutulmamalıdır ki, kalıpla beze baskı yapıldığında kalıptaki motif ters olarak çıkarılır. Motifin solu sağa, sağı da sola geçecektir. Bunun için elimizdeki motifi kalıba aktarmadan önce, kağıdın arkasını çevirip motifi kağıdın arka tarafından ışıklı masada veya camda tekrar çizmek gerekir. Motifi arkadan çizdiğimiz hali ile karbon kağıdı aracılığıyla kalıba aktarırsak ancak motif ters olarak basılmaktan kurtulmuş olur (Türker, 1996, s. 13).

Resim 3.29. Motifin kalıba aktarılması (Türker, 1996, s. 14)

Resim 3.30. Motiflerin kalıba aktarılmış hali
(<http://golcuk.kocaeli.rehbersitesi.com/firma/82/arpacioglu-yazma>)

Beyaz kağıda kırmızı boya usulü; hazır kalıp çingenepembesine (kireç boyaya) batırılarak kağıda basılır. Motif aktarılması düşünülen kalıplık ağacın yüzeyine ise geven sürülmelidir. Geven sürülmüş yüzey, motif basılı olan kağıt kapatılır. Kağıt, arkasından elle sıvazlanarak motifin ağaç yüzeyine geçmesi sağlanır (Türker, 1996, s. 14).

Kalıba tutamak yapılması;

Motif oyulması bitince, kalıbın arka kısmında elle tutulacak bir yerin yapılması gerekir. Kalıbın arkasından testere ile kesilen bölümler çıkarıldıktan sonra, kalıp mengeneyle tekrar sıkıştırılırken motiflerin ezilmemesi için motifin önüne tahta

parçası konulmalıdır. Kalıbın arkasının istenilen biçimde düzeltilmesi, iskarpela ve törpü yardımı ile olur (Türker, 1996, s. 17).

Tutamak: Motif oyulması bitince, kalıbın arka kısımdan rahat tutulabilmesi için yapılan ahşap destek (Çağlar, 2013, s. 5).

Resim 3.31. Tutamak (2016)

Kalıbın mumlanması;

Kalıp tamamen bittikten sonra, kalıbımız %75 parafin veya (don yağı) + %25 balmmumu karışımı içine batırılır. Motifler eriyen muma tamamen gömülünceğe kadar batırılmalıdır. Muma batırılma işlemi kalıp oyulmaya başlamadan öncede yapılabilir. Kalıbın oyulmasını kolaylaştırır. Bitmiş kalıbı erimiş muma batırmaktaki amaç uzun süre kullanılmasını sağlamak ve ona dayanıklılık vermek içindir. Böylece kalıp boyadan hiç etkilenmez (Türker, 1996, s. 17).

“Yazmacılık tekniğinin en büyük özelliği ince kalemle başlanıp sonra kalıba çevrilmesindedir. Burada kalem, sanatçının büyük bir ustalıklarla kullandığı fırçasıdır” (Erkan, 1990, s. 31).

Elazığ'da yapılan çitler teknik yönden “kalıplı yazma” grubuna girerler. Çoğunlukla tek tip (kara kalem) çitler basılmaktadır. Eski örnekler içerisinde “kalıp kalem” yazma tekniği ile basılan örnekler çok azdır (Görgünay ve Kutlu, 1981, s. 216).

Ağaç klişelerle yazma basma işi için kullanılacak kalıplar, ağaç üstüne yapılan kabartma gravür tarzında hazırlanır. Bu klişeler, istenilen renkte boya içirilmiş tamponlara basılı, kumaş üstüne kuvvetle basılınca figürler dokumaya sonra basılmamış yerler elden geçirilir ve boyalar tespit edilir (Çağlar, 2013, s. 15).

Elazığ Çit baskıcılığında bir diğer temel unsur da baskı için kalıpların hazırlanmasıdır. Başlı başına bir sanat olan oymacılıkta armut ağacı kullanılır (<http://www.mared.org.tr/Icerik/%C3%A7itcilik-929#sthash.4LfX5kqc.dpuf>).

3.9. Ahşap Kalıp ile Çit Baskılı Örneklerin Motif, Kompozisyon ve Renk Özellikleri

Günümüzde çeşitli yörelerinde yazma sanatı devam etmektedir. Yapılan yazmalar desen, kompozisyon ve renk yönünden yöresel olarak farklılık gösterirler.

Türk yazmacılığında, desenlerin yüzey kompozisyonları kullanıldıkları amaca göre ayrıcalık göstermekle beraber, tüm kompozisyonlarda rahatlık ve akıcı bir düzen hakimdir. Her yüzeyde motifler gözü dinlendirecek nitelikte serbestçe birbirinden aralıklı olarak yerleştirilmektedir. Yazmalarda kullanılan motifler çiçeklerin çeşitli türleri ve yapraklarıdır. Geyik, tavus kuşu, kumru, serçe gibi hayvan motifleri kullanılmışsada çoğunluğu çiçeklerden oluşan kompozisyonlardan oluşmaktadır. Her sanatçı kullandığı motifleri kendine özgü sanat anlayışı içinde rahatlıkla, kendine fantazisinin verdiği imkanla ve hiçbir zorlama olmadan dile getirmesini başarmıştır (Kaya, 1988, s. 75; Yalçın, 1998, s. 22).

Kalıba çizdikleri-oydukları desenler genellikle kendi tasarımları ve usta çırak ilişkilerinin ürünleridir. Bu desenler diğer medeniyetlerin ve Orta Asya kültürüne dayanan geometrik, bitkisel ve hayvan figürlerinden alıntılar olduğu görülmektedir. Desenlerin taşıdığı manalar; o medeniyetlerin dini inanışları, sosyal kültürel ve psikolojik değerlerinin bir yansımasıdır (Ercan, 2006, s. 174).

“İslam dini gereğince resim sanatına koyulan yasaklar halk sanatlarından yazmacılıkta da kendisini göstermiş ve zorunlu bir stilizasyon gerektirmiştir. Doğanın çeşitlilik ve zenginliğinin yazmalarda motif olarak kullanılması, özellikle çiçeklerin çeşitli türleri ve yapraklarının ağaç ve hayvan motiflerinin bir araya gelmesiyle kompozisyon oluşturmaktadır. Desenlendirmede kullanılan motifler, kullanım alanına bağlı olduğu kadar bölgelere ve dönemlere göre de farklılık gösterirler. Kastamonu İl Halk Kütüphanesindeki 3753 numaralı 352 varak yazma Türk halk kültürü açısından çok önemli bilgileri barındırmaktadır. 150 – 200 yıl önce kaleme alındığı tahmin edilen 352 yapraklı bu geniş yazmada; ot yiyen hayvanlar, çiçek çeşitleri, erik çeşitleri, üzüm çeşitleri, elma çeşitleri, armut çeşitleri vb. başlıklar altında zamanın botanik, zooloji ve bahçe bitkileriyle ilgili çok değerli bilgiler bulunmaktadır” (Sarıoğlu, 2017, s. 7).

Yazma diğer sanat kollarında olduğu gibi motiflerini tabiattan almıştır. En çok işlenen çiçek, yaprak ve meyve motifleridir. Kuş, balık, dört ayaklı hayvan, insan figürleri, manzara ve kalyonlara, geometrik normlara az rastlanır (Akbiç, 1970, s. 29).

“Yazmacılığın tasarım ve ürün bazında yaşatılmasında, yani sürdürülebilirliğinin sağlanmasında en önemli iki yol olduğu düşünülmektedir. Bunlardan birincisi bu el sanatının yapıldığı dönemin tüm özellikleri ile üretiminin sürdürülmesi ve pratik uygulamalarla yeniden üretilmesidir. Zanaat ve zanaatkarlık kavramlarının ağır bastığı bu ilk model özellikle beceri ve ustalık üzerine konumlanmıştır” (Fıçıcıoğlu, 2017, s. 39).

Renk Özellikleri

İnsanoğlunun doğadan gördüğü renkleri taklit etme arzusundan doğan uzun çalışmaları bugün dünyamıza renk katan boyanın ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Bu konuda insanın en büyük yardımcısı da doğanın ta kendisidir (Erkan, 1990, s. 18).

“Bir bitkinin sapının, yaprağının veya yemişinin ellerini boyadığını fark eden insanoğlu o bitkiden bu boyayı elde etmeyi başarmış ve bununla yaşantısının her parçasını renklendirmeye çalışmıştır” (Erkan, 1990, s. 18).

“Yurdumuzda yıllardan beri bitkisel boyalar kullanılmakta idi. Suni alizarin boyası keşfedilmeden önce Türkiye’de elde edilen bitkisel boyalar, dünyanın en iyi ve kaliteli boyaları olarak tanınıyordu. Özellikle yazmacılık, halıcılık gibi sanatlarda kullanılan boyaların hepsi bitkilerden yapılıyordu” (Erkan, 1990, s. 19).

Tüm Anadolu’nun her yöresinde yaşayan halkın kendine özgü sağlam bir renk anlayışı vardır. Anadolu halk sanatçısının, sanat ve renk kültür olmadığı halde, kullandığı renklerdeki uyum ve düzen, insanı şaşırtacak mükemmelliktir. Anadolu’da gelişen halk sanatlarından renk ayrılıkları bölgesel olarak farklılık gösterir (Türker, 1996, s. 24).

Doğu Anadolu’da yapılan yazmalarda siyah ve kırmızı renklerin hakimiyeti, Hatay yazmalarında kırmızı siyah ve beyazın ağırlıkta olduğu, Kastamonu yazmalarında siyahın önde geldiği, Bartın yazmalarında fon renginin çoğunlukla siyah ve beyaz olmasına karşın renklendirmede sarı kırmızı ve yeşil renklerin kullanıldığı görülür (Yalçın, 1998, s. 12).

Yazmalar ya tek renkli ya çok renkli yazmalar olarak iki ana başlık altında kümelenmektedir. Tek renkli yazmalar ya beyaz ya siyah tek renkli bir zemin üzerine ya siyah ya da beyaz renklendirilmiştir. Çok renkliler ise farklı tek renkli zemin üzerine birden fazla renk kullanarak bezenmiştir. Tek renkli yazmacılık açısından en ünlü merkez Kastamonu’dur (Barışta, 2005, s. 255).

Elazığ yazmalarında temel renkler olarak siyah, kırmızı ve beyaz renkleri görmekteyiz, Beyaz renk çoğunlukla fon rengi olarak kullanılmaktadır. Siyah renk ise, kontür olarak hemen her yazmada yer almaktadır. Kırmızı renk kimi yazmalarda siyah kontür olarak basılmış desenlerin içini renklendirme kullanılmaktadır (Kaya, 1974, s. 54).

3.10. Ahşap Kalıp ve Çit Baskılı Örneklerin Kullanım Alanları

Yüzey düzenlemesinde hâkim olan nokta, rahat ve akıcı olmasıdır. Motifler gözü dinlendirecek şekilde, serbestçe ve birbirinden aralıklı olarak yerleştirilmelidir. İslam dini gereğince resim sanatına koyulan yasaklar halk sanatlarından yazmacılıkta da

kendisini göstermiş ve zorunlu bir stilizasyon yapılmıştır. Doğanın çeşit ve zenginliğinin olması yazmalarda motif olarak kullanılmasında, özellikle çiçeklerin çeşitli türleri ve yapraklarını, ağaç ve hayvan motiflerinin bir araya gelmesiyle kompozisyonlar oluşturulmaktadır (Kayabaşı ve Söylemezoğlu, 1999, s. 363-365).

Yazmacılık ve ağaç baskı sanatı, en eski geleneksel Türk el sanatlarından biridir. Yastık ve yorgan yüzleri, seccade, başörtüsü, yemeni, sofra bezi, bohça, masa ve divan örtülerinin desenlenmesi için kullanılan kalıp baskı tekniği, günümüzde her el sanatının karşılaştığı problemlerden biri olan endüstriyel üretimden etkilenmiştir. Geleneksel yöntemlerle ahşap baskı yazmacılığı yapan atölyelerin zaman içinde kapandığı, üretime devam eden atölyelerin ise seri baskı yapma şekli olan, serigrafi baskı tekniğini kullandığı bilinmektedir (Çağlar, 2013, s. 2).

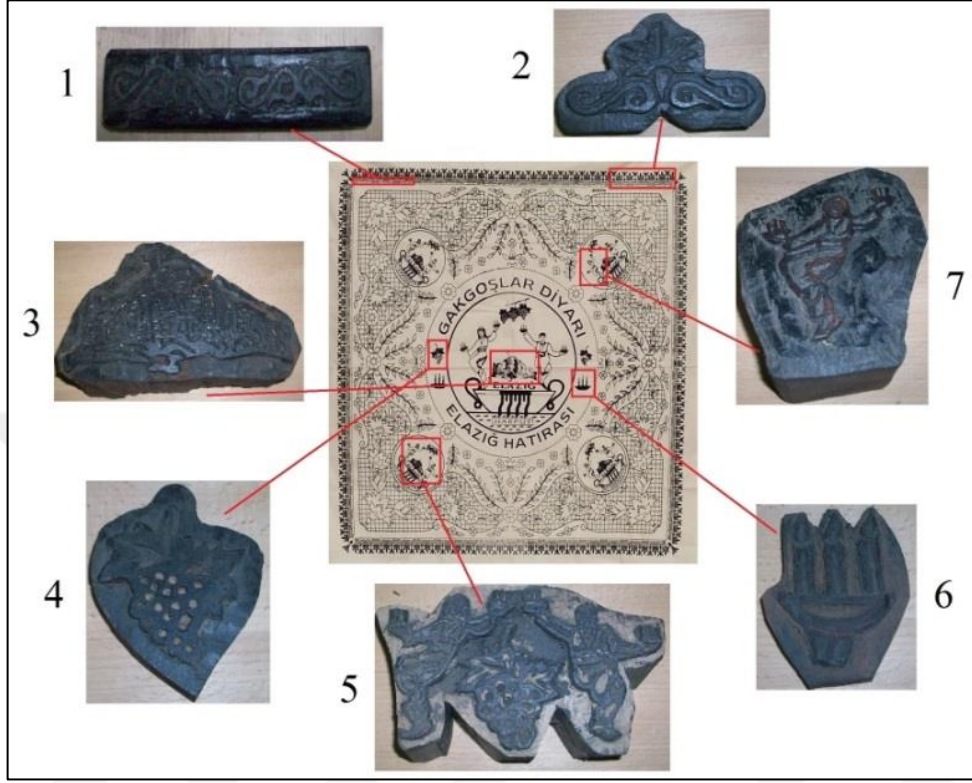
Seccadelerde yüzey genellikle tamamen çiçeklerle süslüdür. Kenarlardaki bordürler, sık veya seyrek çalışılan çiçeklerle oluşturulmuştur. Ortada iki yanları çiçeklerle çevrelenmiş sütunlar görülebilmektedir. Bunlar üst kısımda çelenk veya fiyonk şeklinde birleşirler. Mihrabın yönünü, yukardan aşağı doğru sarkan kandil belirler (Yalçın, 1998, s. 31).

Kalıpla yazma tekniği ile basılan kara kalem yazmaları, eskiden başörtüsü, yorgan yüzü, sofra örtüsü, yatak örtüsü, bohça, gömlek ve elbiselik kumaşlar oluşturmaktaydı. Bugün ise sofra örtüsü, sedir örtüsü, bohça, peçete, seccade gibi örnekler basılmaktadır (Görgünay ve Kutlu, 1981, s. 216).

Giyim ve örtü olarak kullanılan bu eşyaların yanı sıra “keklik alacası ve maşraf”ların da basıldığını öğrenmekteyiz. Keklik Alacası: keklik avında kullanılan bir tür yazma. Bez üzerine basılan desenler, kekliğin kanat altı ve göğsündeki doğal görünümünden yararlanılarak yapılır. Kompozisyon iç içe geçmiş daireler serpme nokta ve yıldızlar, uzun kıvrımlarla karışık bir düzen içerisindedir (Ercan, 2006, s. 173).

Anadolu kadın giyiminin tamamlayıcısı olan yazmalar, kadınlar tarafından başörtüsü ve ev eşyası olarak kullanılmaktadır (Yalçın, 1998, s. 11). Yemeni, çember vb. gibi biline isimlerle kare biçimindeki başörtüleri, sofra adıyla bilinen masa örtüleri

yapılmıştır. Baskı tekniklerinin serigrafi ile de uygulandığı günümüzde bunlara perdeler, giysiler eklenmiştir (Barışta, 2005, s. 255).

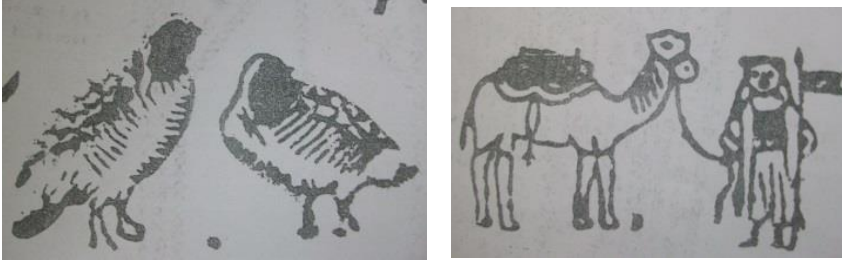

Resim 3.32. Sofrabezi (Serigrafi) (Soysaldı ve Kosif, 2014)

Yazmacılık sanatı, günümüzde sadece Anadolu'ya hitap eden bir halk sanatı olarak geçerliliğini sürdürmektedir. Eskiden çok aranan ve oldukça geniş bir ticari değer taşıyan yazmacılıkta tüm el sanatlarında olduğu gibi zamanla güzelliğini ve soyluluğunu kaybetmiştir (Kayabaşı ve Söylemezoğlu, 1999, s.366; Hünereel ve Uysal, 2012, s. 472).

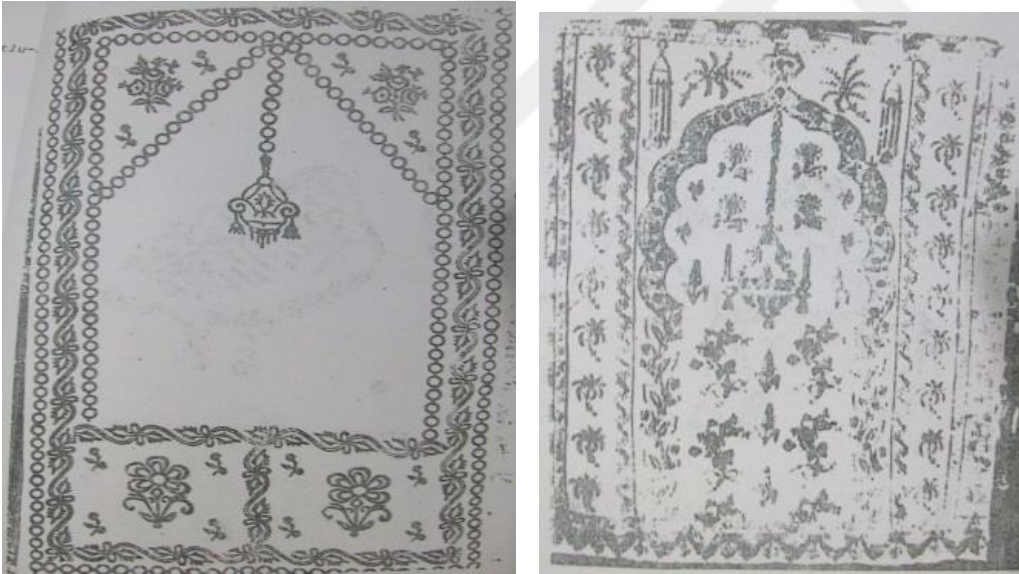
Resim 3.33. Yatak örtüsü detay (Görgünay ve Kutlu, 1984, s. 27)

Resim 3.34. Yatak örtüsü detay (Görgünay ve Kutlu, 1984, s. 27)

Resim 3.35. Sofra örtüsü detay (Görgünay ve Kutlu, 1984, s. 27)

Resim 3.36. Seccade (Görgünay ve Kutlu, 1984, s. 27)

İlk zamanlar yazmalar bir çeşit organze olan çok ince dokunmuş pamuktan yapılmış tülbentler üzerine basılırdı. Daha sonraları Bursa'da çıkmış olan mermerşahi denilen ince pamuklu kumaşlar üzerine baskı yapılmaktadır. Sofra altı örtüleri için daha kalın bez olan kaput bezi kullanılır. Yazmacılıkta mermerşahi, patiska, kaput bezi kullanımı iyi sonuç vermektedir. Değişik kumaşlarda bu kadar güzel sonuçlar alınmamaktadır (Türker, 1996, s. 5).

Gelenekli el baskı kalıplarında desen ve kompozisyon özellikleri kullanıldıkları amaca ve yöreye göre farklılık göstermektedir. Giyim ve mekân tekstili için ayrı ayrı kullanım alanı bulan tahta kalıpla basılan kumaşlar; giyimde çit bezi, giyimın tamamlayıcısı olan başörtülerinde; çember, yemeni, yazma, çalık, namaz örtüsü ve efe poşusu olarak kullanılırken, mekân tekstilinde ise; perde, yastık ve yorgan yüzü, sofrta örtüsü, bohça ve namazlık olarak kullanılmaktadır (Kayabaşı ve Söylemezoğlu, 1999, s. 363-365).

Resim 3.37. Sofrabezi <http://www.mared.org.tr/Icerik/%C3%A7itcilik-929>

Resim 3.38. Masa Örtüsü (<http://www.mared.org.tr/Icerik/%C3%A7itcilik-929>)

Elazığ çit baskıcılığı sanatı geçmişte yaygın olan bugün ise etkinliğini sürdürmeyen geleneksel el sanatı koludur. Elazığ çit baskıcılığı, Anadolu yazmacılık sanatının, diğer bir deyişle tahta kalıpla kumaş baskısı sanatının bir uzantısı olarak görülmektedir (<http://www.mared.org.tr/Icerik/%C3%A7itcilik-929#sthash.4LfX5kqc.dpuf>).

“Yazma baskı sanatının Türk halk sanatları içinde önemli bir yeri vardır. Bu sanat dalı; baş örtüsü, yazma, yemeni, bohça, yorgan yüzü, seccade, sofranın altı, peşkir ve mendil gibi pek çok ürünlerde kullanılarak günlük yaşantımızın bir parçası olmuştur” (Erkan, 1990, s. 1).

Kültürümüz içinde özel bir yere sahip modern yaşamın çizgisine ayak uydurmuş olan yazmalar artık; elbise, etek, fular, sabahlık, gecelik, tayyör gibi çeşitleri ile hanımların gardroplarına girmiştir. Bugün yazmaların çeşitli özelliklere sahip motifleri, günün anlayışına uygun olarak çeşitli yerlerde kullanılmaktadır. Modacılarımızın ve bazı şehirlerde kurulu özel atölyelerin yazma motifleri ile yarattıkları giysiler iç ve dış piyasada çok tutulmakta, bu da yazma sanatının önemini ifade etmektedir (Hünerel ve Uysal, 2012, s. 474-475).

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırma kapsamında 39 adet ahşap kalıp, 4 adet çit baskılı ürün incelenmiş olup ürünlerin motif, desen, renk ve kompozisyon özellikleri detaylı bir şekilde bilgi formu altında verilmiştir.

4.1. Bilgi Formları

Bilgi Formu 1

Örnek No : 1
Çizim No : 1
Envanter No : 67. F 27. 1

Ürünün Müzedeki Yeri :Depo - 28 A

Ürünün Müzeye Geliş Tarihi : 4.9.1967

Ürünün Müzeye Geliş Biçimi: Yusuf Çelik'ten satın alınmıştır (10 TL).

İnceleme Tarihi : 26.05.2016

Bugünkü Durumu : İyi

Ürünün Boyutları

En : 3,5 cm

Boy : 11 cm

Yükseklik : 5 cm

Ürünün Cinsi : Baskı-Ahşap

Kalıp Türü : Kontür Kalıp

Bezeme Konuları

Bitkisel Bezeme : Çiçek, dal, yaprak

Kompozisyon : Tahtanın üzerini oyarak oluşturulmuş kalıp; kontür kalıp olarak kullanılmıştır. Üzerine stilize çiçek, kıvrımlı dal ve yaprak motifleri uygulanmıştır. Kalıp, yan yana basılabilen kenar bordürüdür. Elazığ'da çit baskı kalıbı olarak kullanılmıştır.

Çizim 1

Bilgi Formu 2

Örnek No : 2

Çizim No : 2

Envanter No : 67. F 27. 2

Ürünün Müzedeki Yeri : Depo - 28 A

Ürünün Müzeye Geliş Tarihi : 4.9.1967

Ürünün Müzeye Geliş Biçimi: Yusuf Çelik'ten satın alınmıştır (10 TL).

İnceleme Tarihi : 26.05.2016

Bugünkü Durumu : İyi

Ürünün Boyutları

En : 3,5 cm

Boy : 11 cm

Yükseklik : 4,5 cm

Ürünün Cinsi : Baskı-Ahşap

Kalıp Türü : Kontür Kalıp

Bezeme Konuları

Sembolik Bezeme : Küpeli

Bitkisel Bezeme : Kıvrımlı dal

Kompozisyon : Tahtanın üzerini oyarak oluşturulmuş kalıp; kontür kalıp olarak kullanılmıştır. Üzerine stilize lale, küpeli, kıvrımlı dal ve yaprak motifleri uygulanmıştır. Elazığ'da çit baskı kalıbı olarak kullanılmıştır.

Çizim 2

Bilgi Formu 3

Örnek No : 3
Çizim No : 3
Envanter No : 67. F 27. 3
Ürünün Müzedeki Yeri : Depo - 28 A
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi : 4.9.1967
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi: Yusuf Çelik'ten satın alınmıştır (10 TL).
İnceleme Tarihi : 26.05.2016
Bugünkü Durumu : İyi
Ürünün Boyutları
En : 7,5 cm
Boy : 12 cm
Yükseklik : 4,5 cm
Ürünün Cinsi : Baskı-Ahşap
Kalıp Türü : Kontür Kalıp
Bezeme Konuları
Bitkisel Bezeme : Lale, yaprak, dal, çiçek
Nesneli Bezeme :Püskül
Kompozisyon : Tahtanın üzerini oyarak oluşturulmuş kalıp; kontür kalıp olarak kullanılmıştır. Üzerine küçük yapraklı dalları bulunan stilize lale ve beş adet taç yaprağı bulunan çiçek motifi uygulanmıştır. Elazığ'da çit baskı kalıbı olarak kullanılmıştır.

Çizim 3

Bilgi Formu 4

Örnek No	: 4
Çizim No	: 4
Envanter No	: 69. F 32. 28
Ürünün Müzedeki Yeri	: Depo 28 - A
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi	: 12.12.1969
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi:	Halil Çetin'den (Keban Projesi ile) satın alınmıştır (65 TL).
İnceleme Tarihi	: 26.05.2016
Bugünkü Durumu	: İyi
Ürünün Boyutları	
En	: 10 cm
Boy	: 10 cm
Yükseklik	: 4 cm
Ürünün Cinsi	: Baskı-Ahşap
Kalıp Türü	: Kontür Kalıp, Damga baskı
Bezeme Konuları	

Geometrik Bezeme : Kare

Sembolik Bezeme : Damga motifleri

Kompozisyon : Tahtanın üzerini oyarak oluşturulmuş kalıp; kontür kalıp olarak kullanılmıştır. Üzerinde harflere benzer şekiller vardır. Müze envanter bilgilerine göre ahşap baskının mühür olarak kullanılmış olduğunu öğrenilmiştir.

Çizim 4

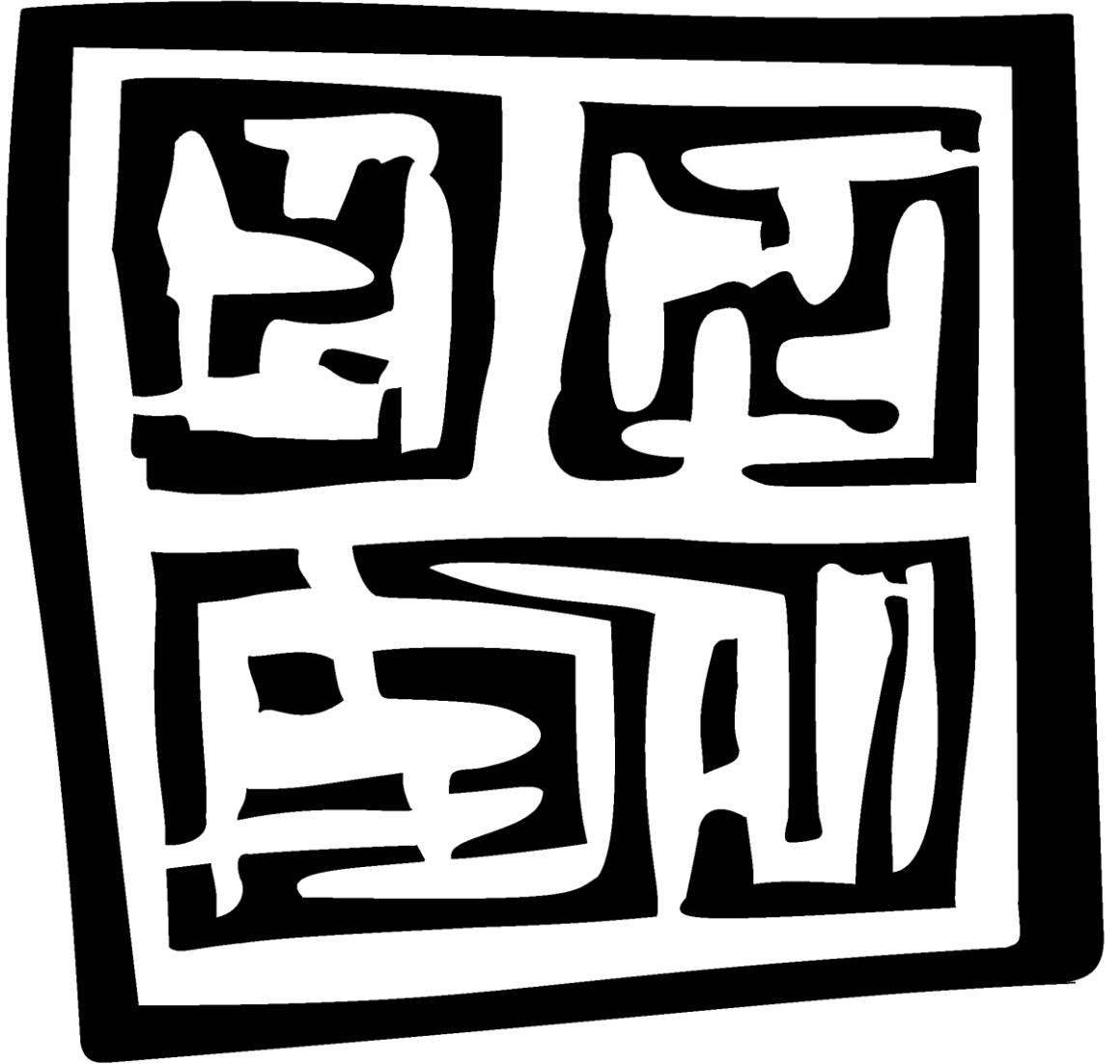

Bilgi Formu 5

Örnek No	: 5
Çizim No	: 5
Envanter No	: 69. F 35. 5
Ürünün Müzedeki Yeri	: Depo 28 - A
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi	: 12.12.1969
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi:	Ali Şenöz'den (Keban Projesi ile) satın alınmıştır (25 TL).
İnceleme Tarihi	: 26.05.2016
Bugünkü Durumu	: İyi
Ürünün Boyutları	
En	: 5,8 cm
Boy	: 5,8 cm
Yükseklik	: 4 cm
Ürünün Cinsi	: Baskı-Ahşap
Kalıp Türü	: Dolgu Kalıp
Bezeme Konuları	
Geometrik Bezeme	: Kare, dikdörtgen
Sembolik Bezeme	: Damga motifleri
Kompozisyon	: Tahtanın üzerini oyarak oluşturulmuş kalıp; kontür kalıp olarak kullanılmıştır. Üzerinde harflere benzer şekiller vardır. Müze envanter bilgilerine göre ahşap baskının mühür olarak kullanılmış olduğunu öğrenilmiştir.

Çizim 5

Bilgi Formu 6

Örnek No	: 6
Çizim No	: 6
Envanter No	: 70. F 43. 2
Ürünün Müzedeki Yeri	: Depo - 28 A
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi	: 4.8.1970
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi:	Suat Oral'dan satın alınmıştır (15 TL).
İnceleme Tarihi	: 26.05.2016
Bugünkü Durumu	: İyi
Ürünün Boyutları	
En	: 6 cm
Boy	: 9 cm
Yükseklik	: 6 cm
Ürünün Cinsi	: Baskı-Ahşap
Kalıp Türü	: Kontür Kalıp
Bezeme Konuları	
Bitkisel Bezeme	: Stilize çiçek, kıvrımlı dal, yaprak
Kompozisyon	: Tahtanın üzerini oyarak oluşturulmuş kalıp; kontür kalıp olarak kullanılmıştır. Üzerine beş adet taç yaprağı bulunan stilize çiçek, kıvrımlı dal ve yaprak motifleri uygulanmıştır. Elazığ'da çit baskı kalıbı olarak kullanılmıştır.

Çizim 6

Bilgi Formu 7

Örnek No : 7
Çizim No : 7
Envanter No : 70. F 43. 3
Ürünün Müzedeki Yeri : Depo - 28 A
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi : 4.8.1970
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi: Suat Oral'dan satın alınmıştır (15 TL).
İnceleme Tarihi : 26.05.2016
Bugünkü Durumu : İyi
Ürünün Boyutları
En : 6 cm
Boy : 9 cm
Yükseklik : 4,5 cm
Ürünün Cinsi : Baskı-Ahşap
Kalıp Türü : Kontür Kalıp
Bezeme Konuları
Sembolik Bezeme : Kúpeli
Bitkisel Bezeme : Kıvrımlı dal, yaprak
Kompozisyon : Tahtanın üzerini oyarak oluşturulmuş kalıp; kontür kalıp olarak kullanılmıştır. Üzerine dört adet taç yaprağı bulunan stilize kúpeli çiçek,

kıvrımlı dal ve yaprak motifleri uygulanmıştır. Elazığ'da çit baskı kalıbı olarak kullanılmıştır.

Çizim 7

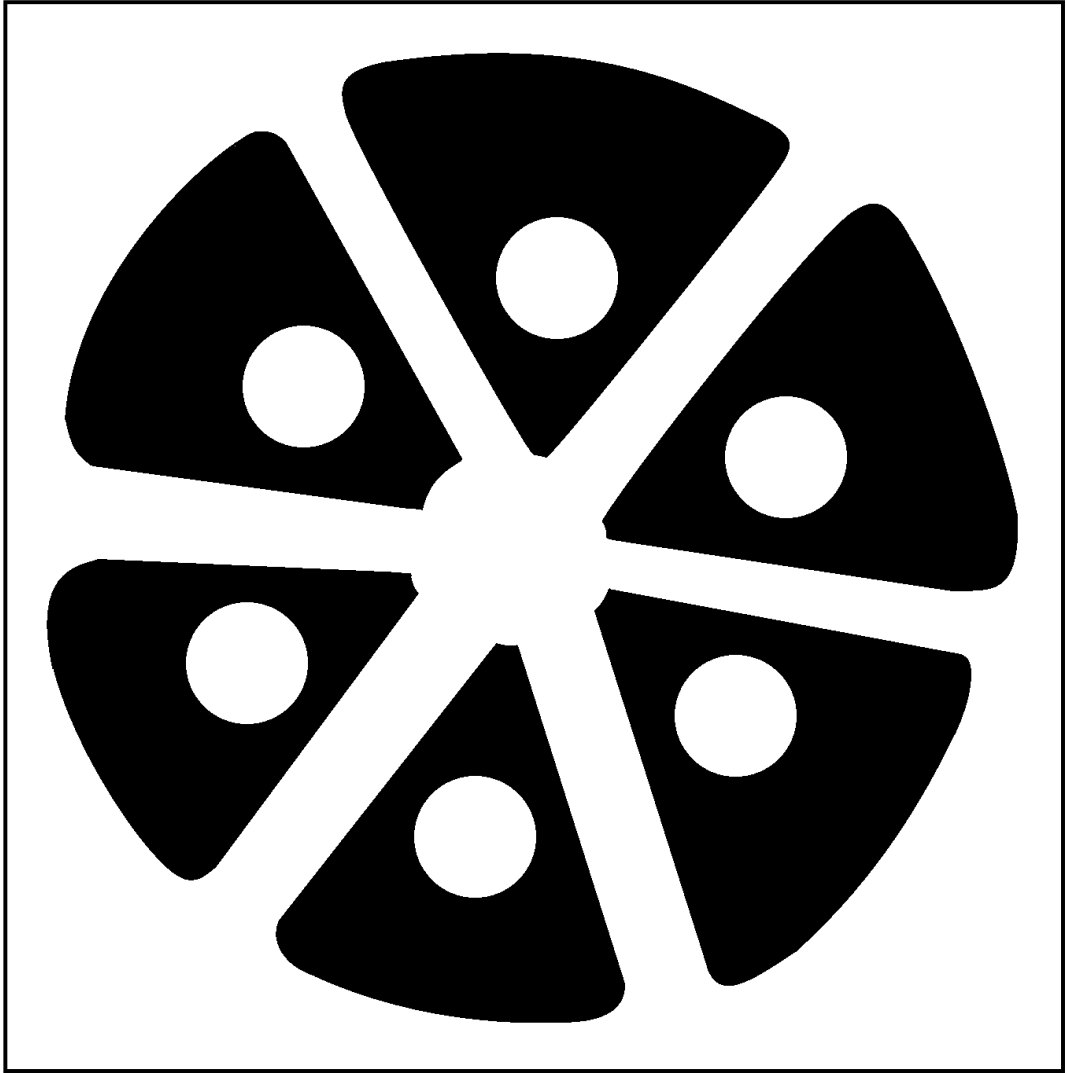

Bilgi Formu 8

Örnek No	: 8
Çizim No	: 8
Envanter No	: 71. F 47. 5
Ürünün Müzedeki Yeri	: Depo - 28 A
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi	: 08.12.1971
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi:	Ahmet Sezeröz'den satın alınmıştır (2,50 Krş.).
İnceleme Tarihi	: 26.05.2016
Bugünkü Durumu	: İyi
Ürünün Boyutları	
En	: 3 cm
Boy	: 3 cm
Yükseklik	: 4 cm
Ürünün Cinsi	: Baskı-Ahşap
Kalıp Türü	: Dolgu Kalıp
Bezeme Konuları	
Geometrik Bezeme	: Üçgen, nokta
Kompozisyon	: Yuvarlak olarak oyulup dolgu kalıp olarak hazırlanan ahşap kalıp, 6 adet üçgen şekli verilerek içleri nokta şeklinde oyulmuştur. Baskı işlemini kolaylaştırmak için tutma yeri de yapılmıştır.

Çizim 8

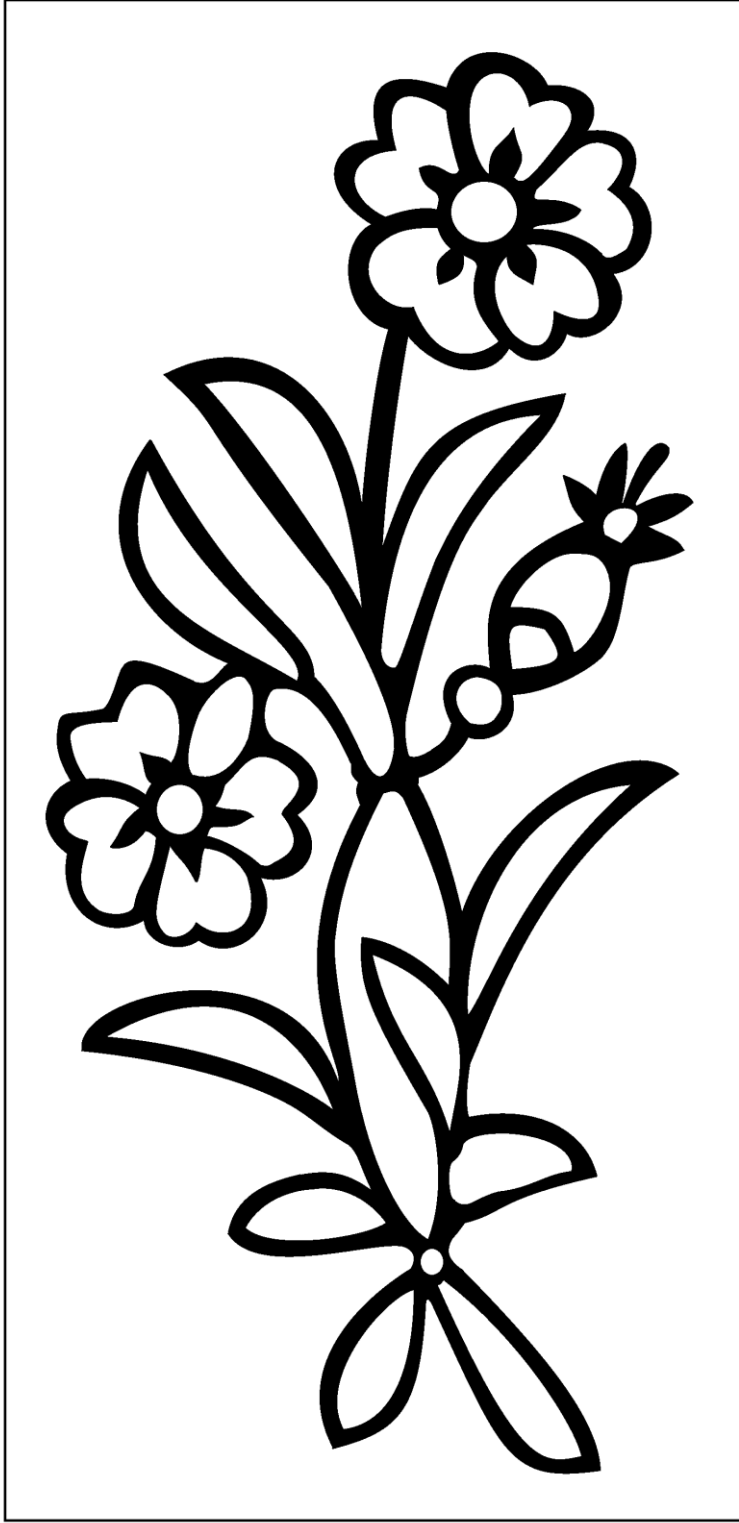

Bilgi Formu 9

Örnek No	: 9
Çizim No	: 9
Envanter No	: 72. F 10. 99
Ürünün Müzedeki Yeri	: Depo - 28 A
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi	: 10.05.1972
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi:	Süleyman Yurten'den satın alınmıştır (10 TL).
İnceleme Tarihi	: 26.05.2016
Bugünkü Durumu	: İyi
Ürünün Boyutları	
En	: 4 cm
Boy	: 9,5 cm
Yükseklik	: 4 cm
Ürünün Cinsi	: Baskı-Ahşap
Kalıp Türü	: Kontür Kalıp
Bezeme Konuları	
Bitkisel Bezeme	: Stilize çiçek, karanfil, kıvrımlı dal, yaprak
Kompozisyon	: Tahtanın üzerini oyarak oluşturulmuş kalıp; kontür kalıp olarak kullanılmıştır. Üzerine beş adet taç yaprağı bulunan 2 tane stilize çiçek, 1 adet nar çiçeği, kıvrımlı dal ve yaprak motifleri uygulanmıştır. Elazığ'da çit baskı kalıbı olarak kullanılmıştır.

Çizim 9

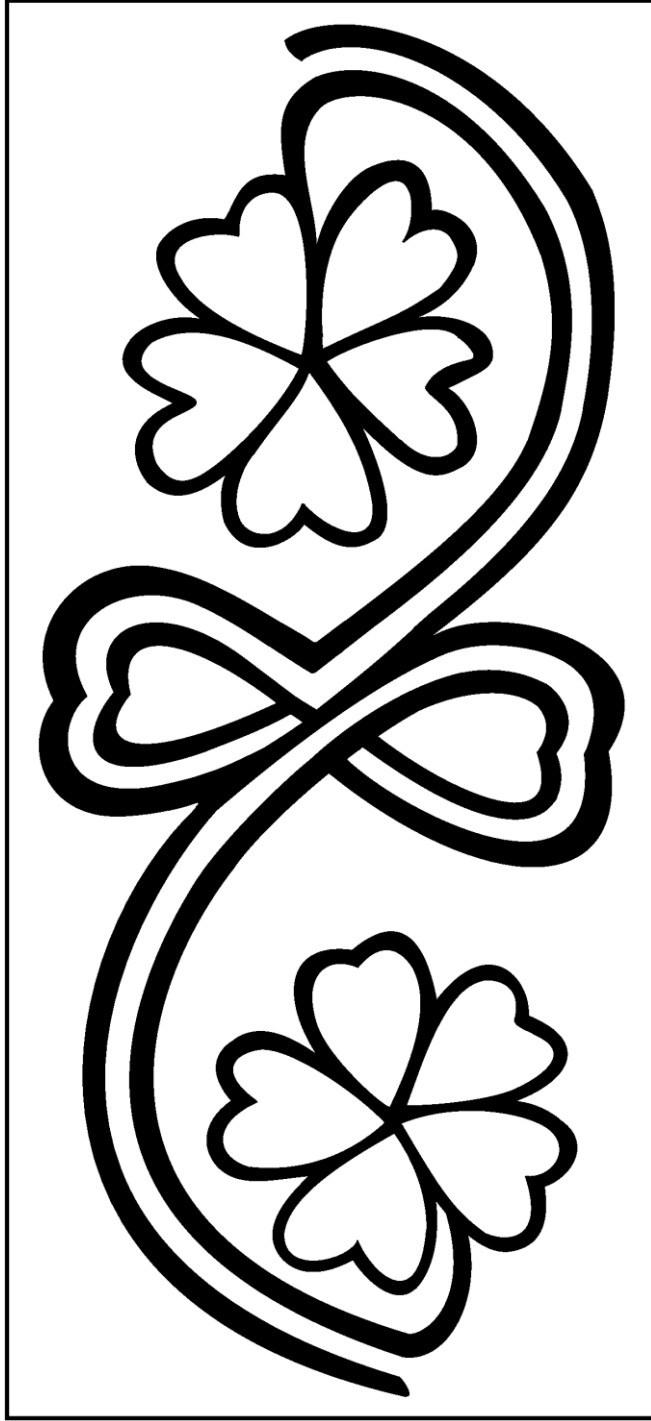

Bilgi Formu 10

Örnek No : 10
Çizim No : 10
Envanter No : 74. F 14. 39
Ürünün Müzedeki Yeri : Depo - 28 A
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi : 07.07.1974
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi: Halil Tabakoğlu'ndan satın alınmıştır (40 TL).
İnceleme Tarihi : 26.05.2016
Bugünkü Durumu : İyi
Ürünün Boyutları
En : 3,3 cm
Boy : 9 cm
Yükseklik : 2,5 cm
Ürünün Cinsi : Baskı-Ahşap
Kalıp Türü : Kontür Kalıp
Bezeme Konuları
Sembolik Bezeme : Kalp
Bitkisel Bezeme : Çiçek, kıvrımlı dal
Kompozisyon : Tahtanın üzerini oyarak oluşturulmuş kalıp; kontür kalıp olarak kullanılmıştır. Üzerine beş adet taç yaprağı bulunan 2 tane stilize çiçek, 2 adet kalp ve kıvrımlı dal motifleri uygulanmıştır. Elazığ'da çit baskı kalıbı olarak kullanılmıştır.

Çizim 10

Bilgi Formu 11

Örnek No : 11
Çizim No : 11
Envanter No : 75. F 14. 41
Ürünün Müzedeki Yeri : Depo - 28 A
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi : 07.05.1975
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi: Halil Tabakoğlu'ndan satın alınmıştır (10 TL).
İnceleme Tarihi : 26.05.2016
Bugünkü Durumu : İyi
Ürünün Boyutları
En : 4 cm

Boy	: 4,5 cm
Yükseklik	: 4,3 cm
Ürünün Cinsi	: Baskı-Ahşap
Kalıp Türü	: Kontür Kalıp
Bezeme Konuları	
Bitkisel Bezeme	: Çiçek, dal, yaprak
Kompozisyon	: Tahtanın üzerini oyarak oluşturulmuş kalıp; kontür kalıp olarak kullanılmıştır. Üzerine stilize edilmiş 2 adet çiçek, dal ve yaprak motifleri uygulanmıştır. Elazığ'da çit baskı kalıbı olarak kullanılmıştır.

Çizim 11

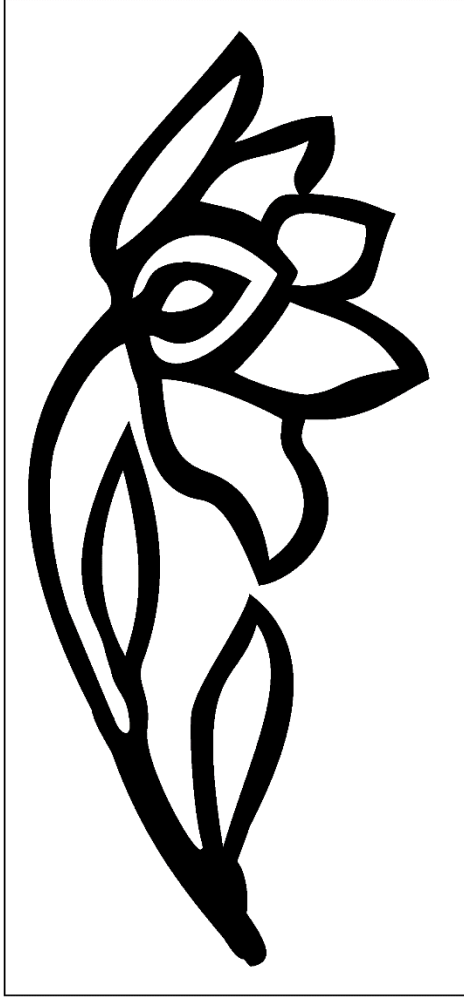

Bilgi Formu 12

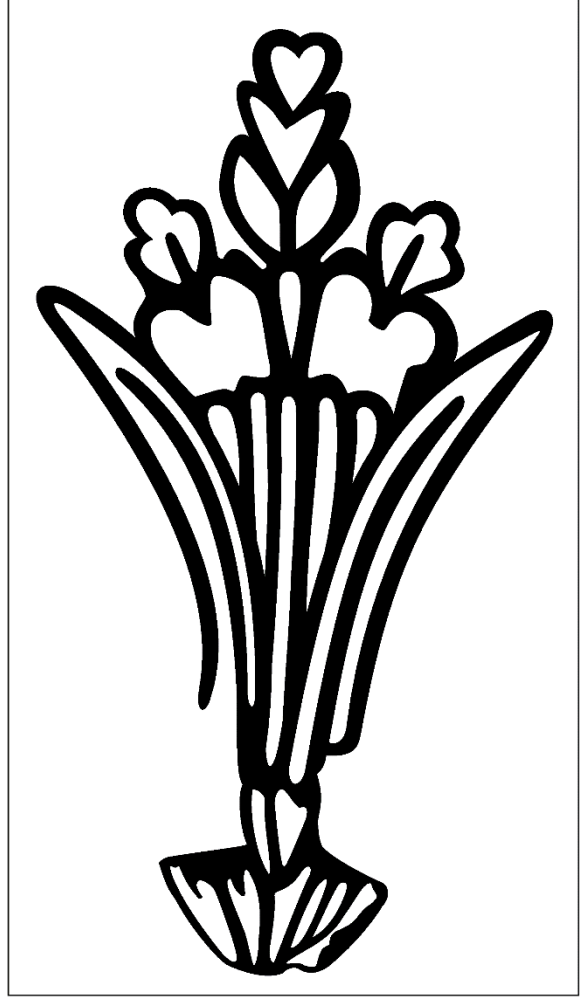

Örnek No : 12
Çizim No : 12
Envanter No : 75. F 44. 2
Ürünün Müzedeki Yeri : Depo - 3 R
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi : 18.12.1975
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi: Ahmet Özesmer'den satın alınmıştır (50 TL).
İnceleme Tarihi : 26.05.2016
Bugünkü Durumu : İyi
Ürünün Boyutları
En : 4,5 cm
Boy : 16 cm
Yükseklik : 4 cm
Ürünün Cinsi : Baskı-Ahşap
Kalıp Türü : Kontür Kalıp
Bezeme Konuları
Bitkisel Bezeme : Çiçek, yaprak
Kompozisyon : Tahtanın üzerini oyarak oluşturulmuş kalıp; kontür kalıp olarak kullanılmıştır. Üzerine stilize edilmiş 2 adet çiçek (yörede üretimi yapılan susam bitkisi çiçeğine benzemektedir) ve yaprak motifleri uygulanmıştır. Elazığ'da çit baskı kalıbı olarak kullanılmıştır. Ahşap baskının bir yüzünde bir çiçek diğer yüzünde iki yaprak arasında stilize çiçekler mevcuttur.

Çizim 12

Çizim12 a

Çizim 12 b

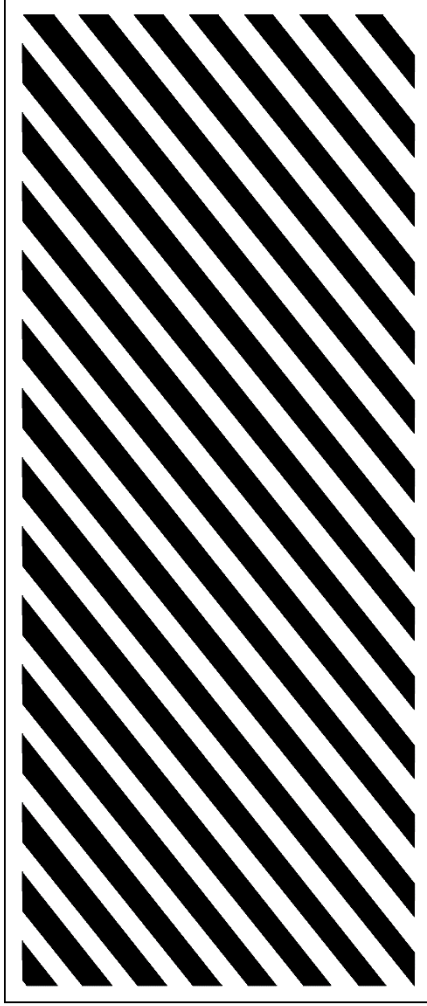
Bilgi Formu 13

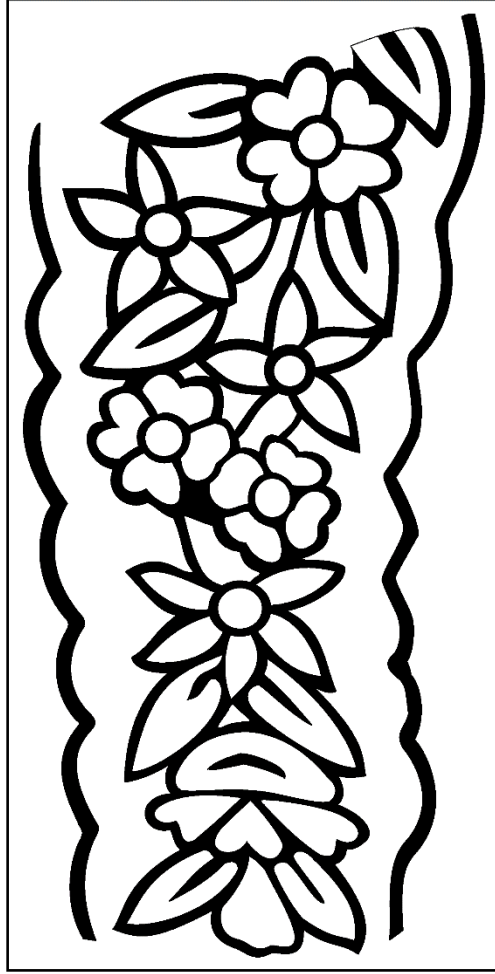
Örnek No	: 13
Çizim No	: 13
Envanter No	: 75. F 44. 3
Ürünün Müzedeki Yeri	: Depo - 28 A
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi	: 05.02.1975
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi:	Ahmet Özesmer'den satın alınmıştır (50 TL).
İnceleme Tarihi	: 26.05.2016
Bugünkü Durumu	: İyi
Ürünün Boyutları	
En	: 4,4 cm
Boy	: 9,5 cm
Yükseklik	: 3 cm
Ürünün Cinsi	: Baskı-Ahşap
Kalıp Türü	: Kontür ve Dolgu Kalıp
Bezeme Konuları	
Geometrik Bezeme	: Paralel çizgiler
Bitkisel Bezeme	: Çiçek, yaprak
Kompozisyon	: Tahtanın üzerini oyarak oluşturulmuş kalıp; kontür kalıp olarak kullanılmıştır, kalıbın bir yüzünde üzerine stilize edilmiş 2 farklı çiçek motifi rastgele yerleştirilmiştir. Kalıbın diğer yüzünde yatay paralel çizgiler

mevcuttur, ayrıca çiçeklerin aralarına yaprak motifleri uygulanmıştır. Elazığ'da çit baskı kalıbı olarak kullanılmıştır.

Çizim 13

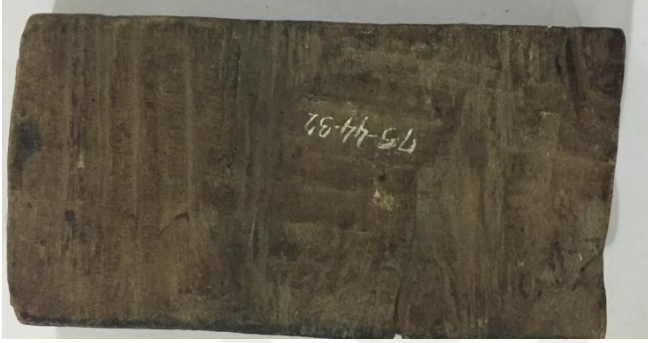

Çizim 13 a

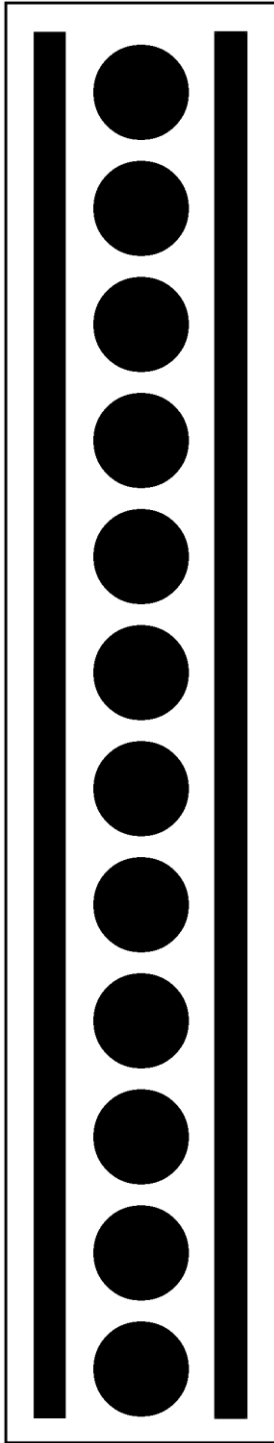
Çizim 13 b

Bilgi Formu 14

Örnek No	: 14
Çizim No	: 14
Envanter No	: 75. F 44. 32
Ürünün Müzedeki Yeri	: Depo 28 - A
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi	: 18.12.1975
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi:	Ahmet Özesmer'den satın alınmıştır (15 TL).
İnceleme Tarihi	: 26.05.2016
Bugünkü Durumu	: İyi
Ürünün Boyutları	
En	: 1,5 cm
Boy	: 10 cm
Yükseklik	: 5,3 cm
Ürünün Cinsi	: Baskı-Ahşap
Kalıp Türü	: Dolgu Kalıp
Bezeme Konuları	
Geometrik Bezeme	: Düz çizgi, nokta
Kompozisyon	: Tahtanın üzerini oyarak oluşturulmuş kalıp; dolgu kalıp olarak kullanılmıştır, ahşap üzerine iki köşesine düz çizgi ve aralarına yuvarlak şekiller oymak suretiyle dolgu kalıp hazırlanmıştır. Elazığ'da çit baskı kalıbı olarak kullanılmıştır.

Çizim 14

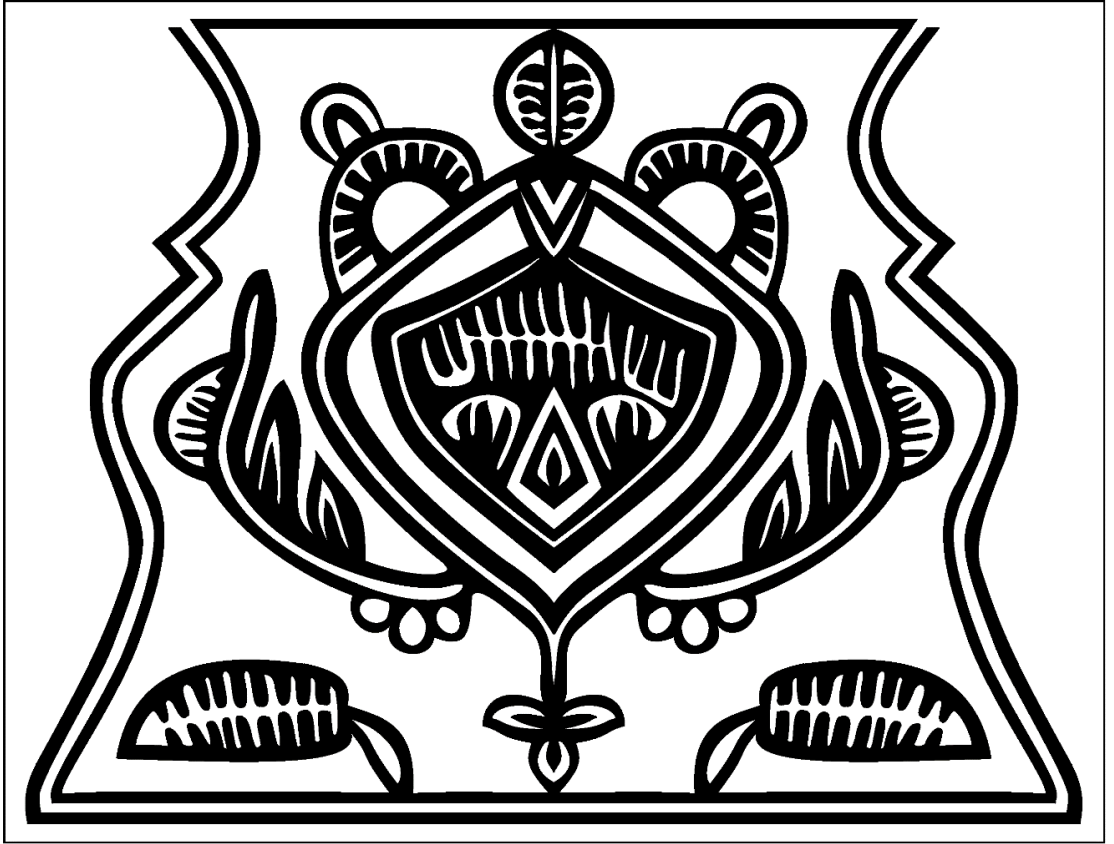

Bilgi Formu 15

Örnek No : 15
Çizim No : 15
Envanter No : 75. F 51. 10
Ürünün Müzedeki Yeri : Depo - 28 A
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi : 17.12.1975
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi: Halil Tabakoğlu'ndan satın alınmıştır (100 TL).
İnceleme Tarihi : 26.05.2016
Bugünkü Durumu : İyi
Ürünün Boyutları
En : 11 cm- 12 cm
Boy : 15 cm
Yükseklik : 6,3 cm
Ürünün Cinsi : Baskı-Ahşap
Kalıp Türü : Kontür Kalıp
Bezeme Konuları
Bitkisel Bezeme : Stilize yaprak
Kompozisyon : Tahtanın üzerini oyarak oluşturulmuş kalıp; kontür kalıp olarak kullanılmıştır. Geneli simetrik olmak üzere orta kısmı asimetric oyulmuştur. Üzerine stilize edilmiş yapraklar simetrik olacak şekilde kullanılmıştır. Elazığ'da çit baskı kalıbı olarak kullanılmıştır.

Çizim 15

Bilgi Formu 16

Örnek No	: 16
Çizim No	: 16
Envanter No	: 75. F 51. 11
Ürünün Müzedeki Yeri	: Depo - 28 A
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi	: 17.12.1975
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi:	Halil Tabakoğlu'ndan satın alınmıştır (100 TL).
İnceleme Tarihi	: 26.05.2016
Bugünkü Durumu	: İyi
Ürünün Boyutları	
En	: 20cm (en uzun kenar)
Boy	: 13,5 cm
Yükseklik	: 5,5 cm
Ürünün Cinsi	: Baskı-Ahşap
Kalıp Türü	: Kontür Kalıp
Bezeme Konuları	
Geometrik Bezeme	: Zikzak, düz çizgi
Bitkisel Bezeme	: Çiçek, yaprak
Kompozisyon	: Tahta üzerine oymak suretiyle dairenin $\frac{1}{4}$ ü olacak şekilde yapılmış olup, üzerine stilize edilmiş 3 adet çiçek birbiri ile bağlantılı şekilde

devam ettirilmiş ve göbek kısmında zikzak motifi görülmektedir. Ayrıca kalıbın kenar bordürü hançerli yaprak şeklinde oyulmuştur. Elazığ'da çit baskı kalıbı olarak kullanılmıştır.

Çizim 16

Bilgi Formu 17

Örnek No	: 17
Çizim No	: 17
Envanter No	: 75. F 51. 12
Ürünün Müzedeki Yeri	: Depo – R 3
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi	: 17.12.1975
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi:	Halil Tabakoğlu'ndan satın alınmıştır (100 TL).
İnceleme Tarihi	: 26.05.2016
Bugünkü Durumu	: İyi
Ürünün Boyutları	
En	: 7 cm
Boy	: 12,5 cm
Yükseklik	: 5,6 cm
Ürünün Cinsi	: Baskı-Ahşap
Kalıp Türü	: Kontür Kalıp
Bezeme Konuları	
Bitkisel Bezeme	: Stilize edilmiş çiçek, dal ve yaprak
Kompozisyon	: Tahtanın üzerini oyarak oluşturulmuş kalıp; kontür kalıp olarak kullanılmıştır. Üzerine stilize dört adet taç yaprağı bulunan çiçek, kıvrımlı dallar ve yaprak motifleri uygulanmıştır. Elazığ'da çit baskı kalıbı olarak kullanılmıştır.

Çizim 17

Bilgi Formu 18

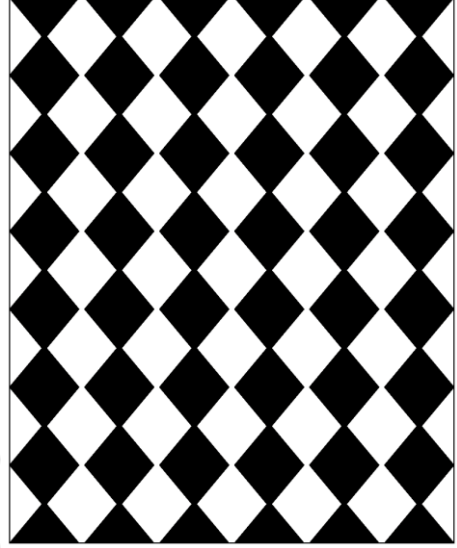

Örnek No	: 18
Çizim No	: 18
Envanter No	: 75. F 51. 13
Ürünün Müzedeki Yeri	: Depo - 28 A
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi	: 17.12.1975
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi:	Halil Tabakoğlu'ndan satın alınmıştır (50 TL).
İnceleme Tarihi	: 26.05.2016
Bugünkü Durumu	: İyi
Ürünün Boyutları	
En	: 7,3 cm
Boy	: 8,7 cm
Yükseklik	: 5,2 cm
Ürünün Cinsi	: Baskı-Ahşap
Kalıp Türü	: Kontür ve Dolgu Kalıp
Bezeme Konuları	
Geometrik Bezeme	: Yuvarlak
Sembolik Bezeme	: Rozet
Nesneli Bezeme	: Vazo
Bitkisel Bezeme	: Ağaç, çiçek
Kompozisyon	: Tahtanın üzerini oyarak oluşturulmuş kalıp; kontür ve dolgu kalıp olarak kullanılmıştır. Dikdörtgen prizma şeklinde yapılan kalıbın sadece dört kenarı oyulmuştur. Bunlar; yuvarlak rozet, vazo içinde stilize çiçekler, kıvrımlı dal ve yaprak motifleridir. Elazığ'da çit baskı kalıbı olarak kullanılmıştır.

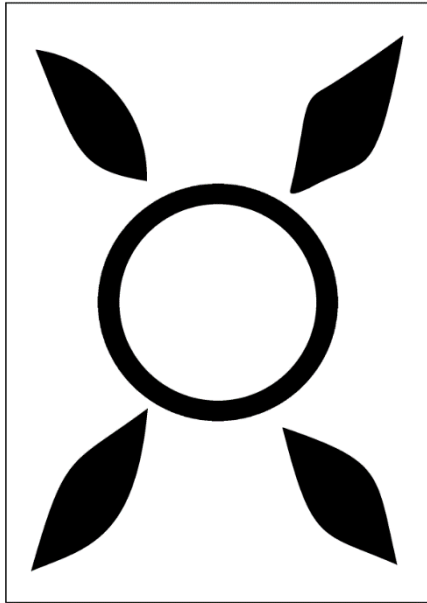
Çizim 18

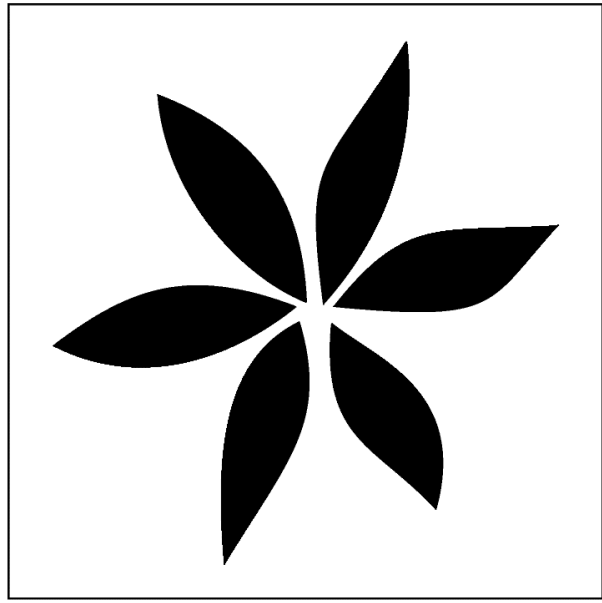
Çizim 18 a

Çizim 18 b

Çizim 18 c

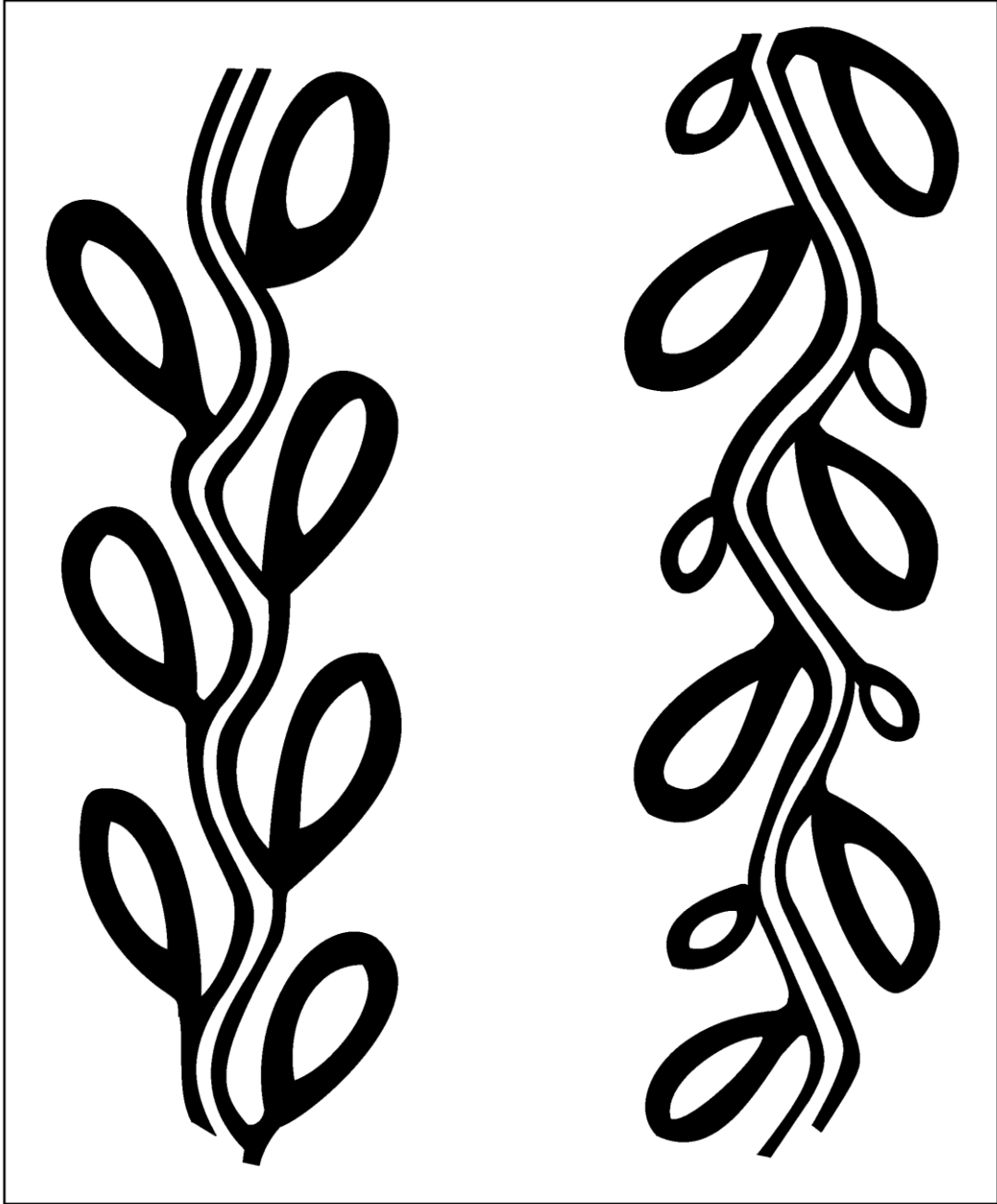
Çizim 18 d

Bilgi Formu 19

Örnek No : 19
Çizim No : 19
Envanter No : 75. F 51. 14
Ürünün Müzedeki Yeri : Depo - 28 A
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi : 17.12.1975
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi: Halil Tabakoğlu'ndan satın alınmıştır (50 TL).
İnceleme Tarihi : 26.05.2016
Bugünkü Durumu : İyi
Ürünün Boyutları
En : 8 cm
Boy : 10 cm
Yükseklik : 4 cm
Ürünün Cinsi : Baskı-Ahşap
Kalıp Türü : Dolgu Kalıp
Bezeme Konuları
Bitkisel Bezeme : Dal, yaprak
Kompozisyon : Tahtanın üzerini oyarak oluşturulmuş kalıp; dolgu kalıp olarak kullanılmıştır. Üzerine stilize yaprak ve kıvrımlı dal motifleri uygulanmıştır. Kalıp, yan yana basılabilen kenar bordürüdür. Elazığ'da çit baskı kalıbı olarak kullanılmıştır.

Çizim 19

Bilgi Formu 20

Örnek No	: 20
Çizim No	: 20
Envanter No	: 75. F 51. 15
Ürünün Müzedeki Yeri	: Depo - 28 A
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi	: 17.12.1975
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi:	Halil Tabakoğlu'ndan satın alınmıştır (10 TL).
İnceleme Tarihi	: 26.05.2016
Bugünkü Durumu	: İyi
Ürünün Boyutları	
En	: 3,5 cm
Boy	: 5 cm
Yükseklik	: 4,5 cm
Ürünün Cinsi	: Baskı-Ahşap
Kalıp Türü	: Kontür Kalıp
Bezeme Konuları	
Bitkisel Bezeme	: Stilize edilmiş çiçek, dal, yaprak
Kompozisyon	: Tahtanın üzerini oyarak oluşturulmuş kalıp; kontür kalıp olarak kullanılmıştır. Üzerine stilize beş adet taç yaprağı bulunan 2 adet çiçek, kıvrımlı dallar ve yaprak motifleri uygulanmıştır. Elazığ'da çit baskı kalıbı olarak kullanılmıştır.

Çizim 20

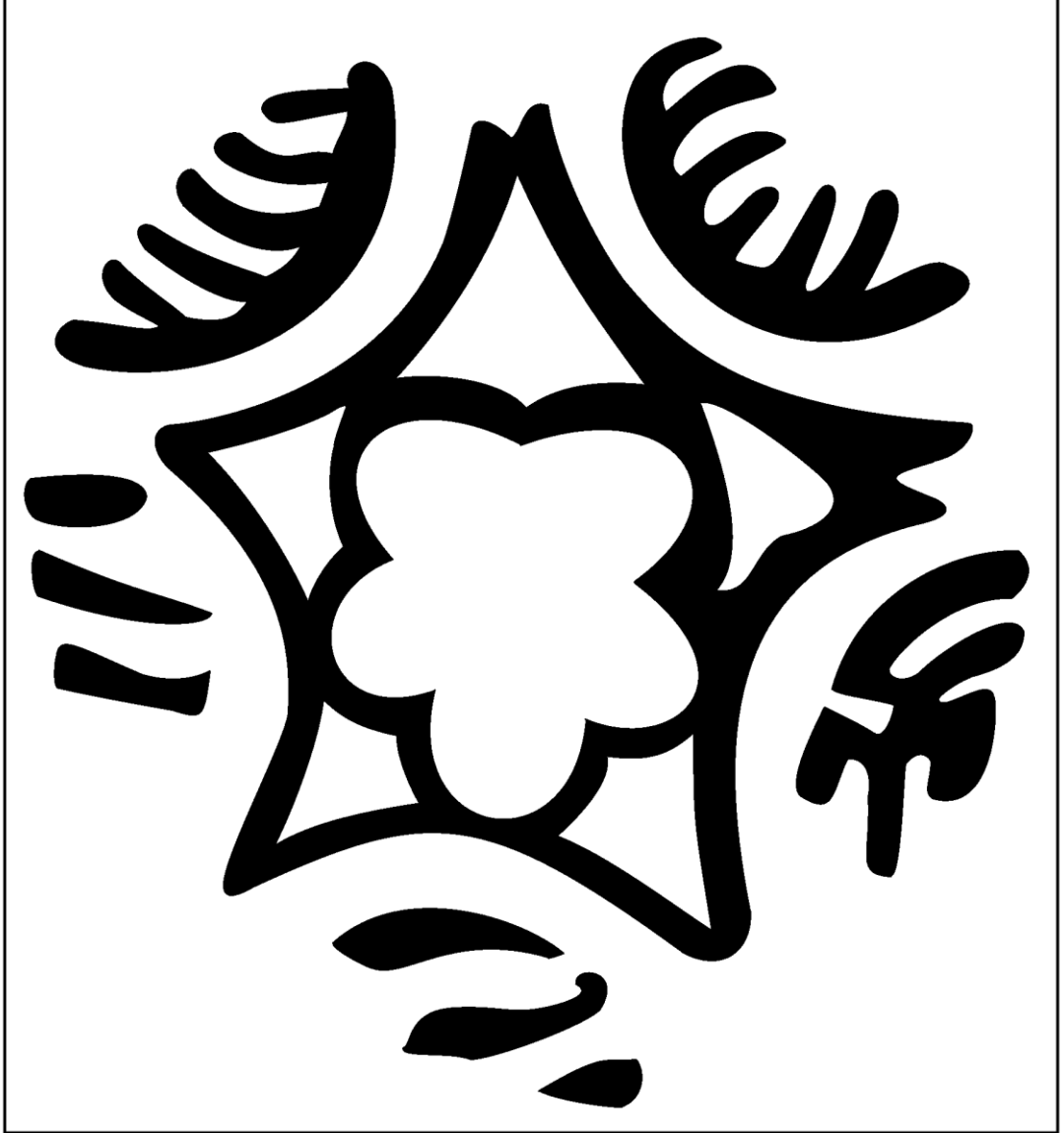
Bilgi Formu 21

Örnek No : 21
Çizim No : 21
Envanter No : 75. F 51. 16
Ürünün Müzedeki Yeri : Depo 28 - A
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi : 17.12.1975
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi: Halil Tabakoğlu'ndan satın alınmıştır (10 TL).
İnceleme Tarihi : 26.05.2016
Bugünkü Durumu : İyi
Ürünün Boyutları
En : 3 cm
Boy : 3,2 cm
Yükseklik :4,5 cm
Ürünün Cinsi : Baskı-Ahşap
Kalıpta Kullanılan Malzeme : Armut Ağacı
Kalıp Türü : Kontür Kalıp
Bezeme Konuları
Geometrik Bezeme : Beşgen
Sembolik Bezeme :Yıldız
Nesneli Bezeme :Tarak
Bitkisel Bezeme : Stilize edilmiş çiçek
Kompozisyon : Tahtanın üzerini oyarak oluşturulmuş kalıp; kontür kalıp olarak kullanılmıştır. Silindir şeklinde oyulan tahtanın ortasında beşgene benzer

yıldız motifi kullanılmıştır. Yıldızın içinde stilize çiçek, etrafında ise tarağa benzer motifler bulunmaktadır. Elazığ'da çit baskı kalıbı olarak kullanılmıştır.

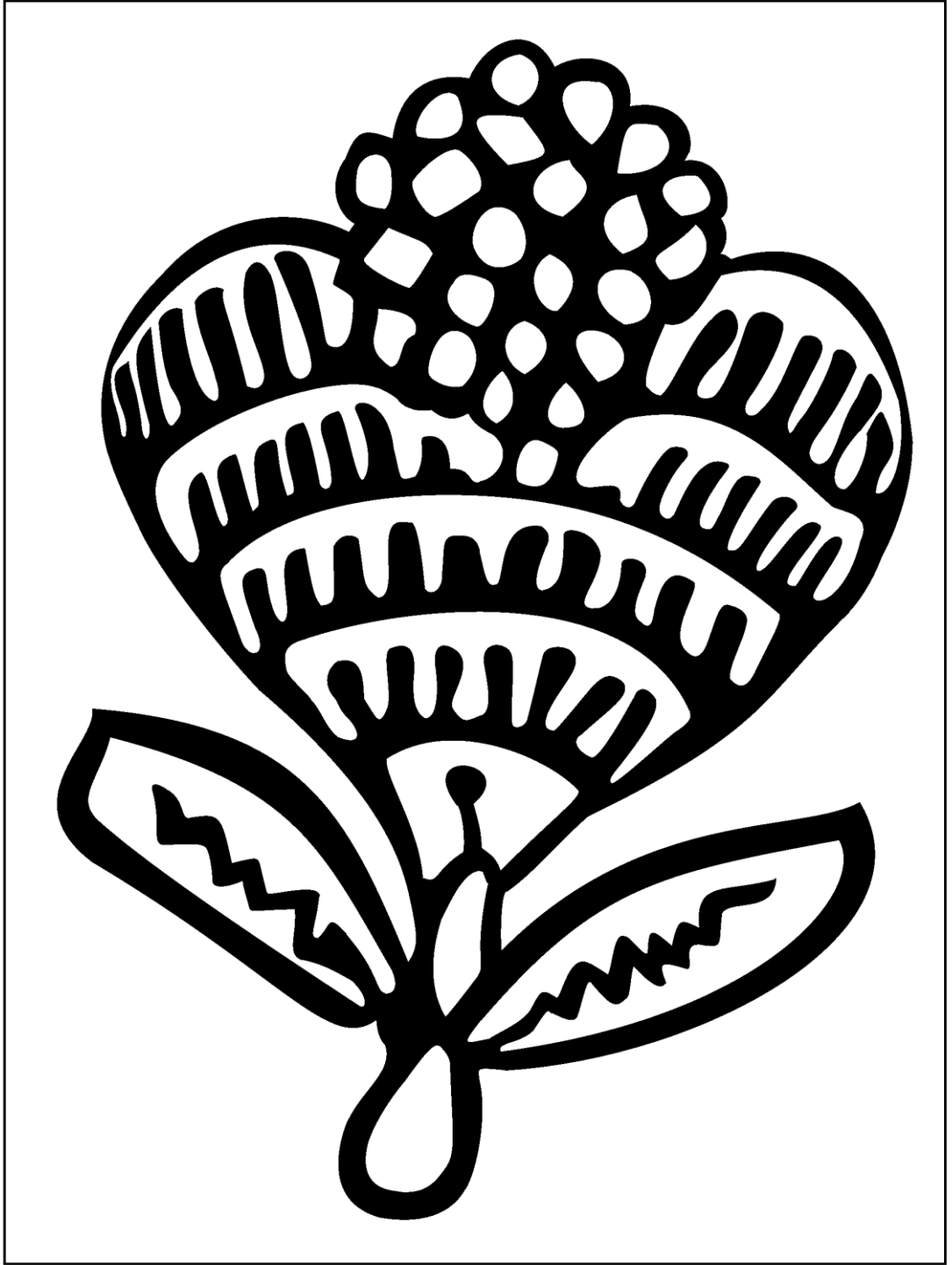
Çizim 21

Bilgi Formu 22

Örnek No : 22
Çizim No : 22
Envanter No : 75. F 51. 17
Ürünün Müzedeki Yeri : Depo 28 - A
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi : 17.12.1975
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi: Halil Tabakoğlu'ndan satın alınmıştır (10 TL).
İnceleme Tarihi : 26.05.2016
Bugünkü Durumu : Aşınmıştır.
Ürünün Boyutları
En : 4,5 cm
Boy : 6 cm
Yükseklik : 4 cm
Ürünün Cinsi : Baskı-Ahşap
Kalıp Türü : Kontür Kalıp
Bezeme Konuları
Sembolik Bezeme : Rozet
Bitkisel Bezeme : Stilize edilmiş yaprak, çiçek
Kompozisyon : Tahtanın üzerini oyarak oluşturulmuş kalıp; kontür kalıp olarak kullanılmıştır. Tahtanın ortasında rozete benzer motif olup bu rozetin ortasında stilize çiçek ve etrafında stilize yaprak kullanılmıştır. Elazığ'da çit baskı kalıbı olarak kullanılmıştır.

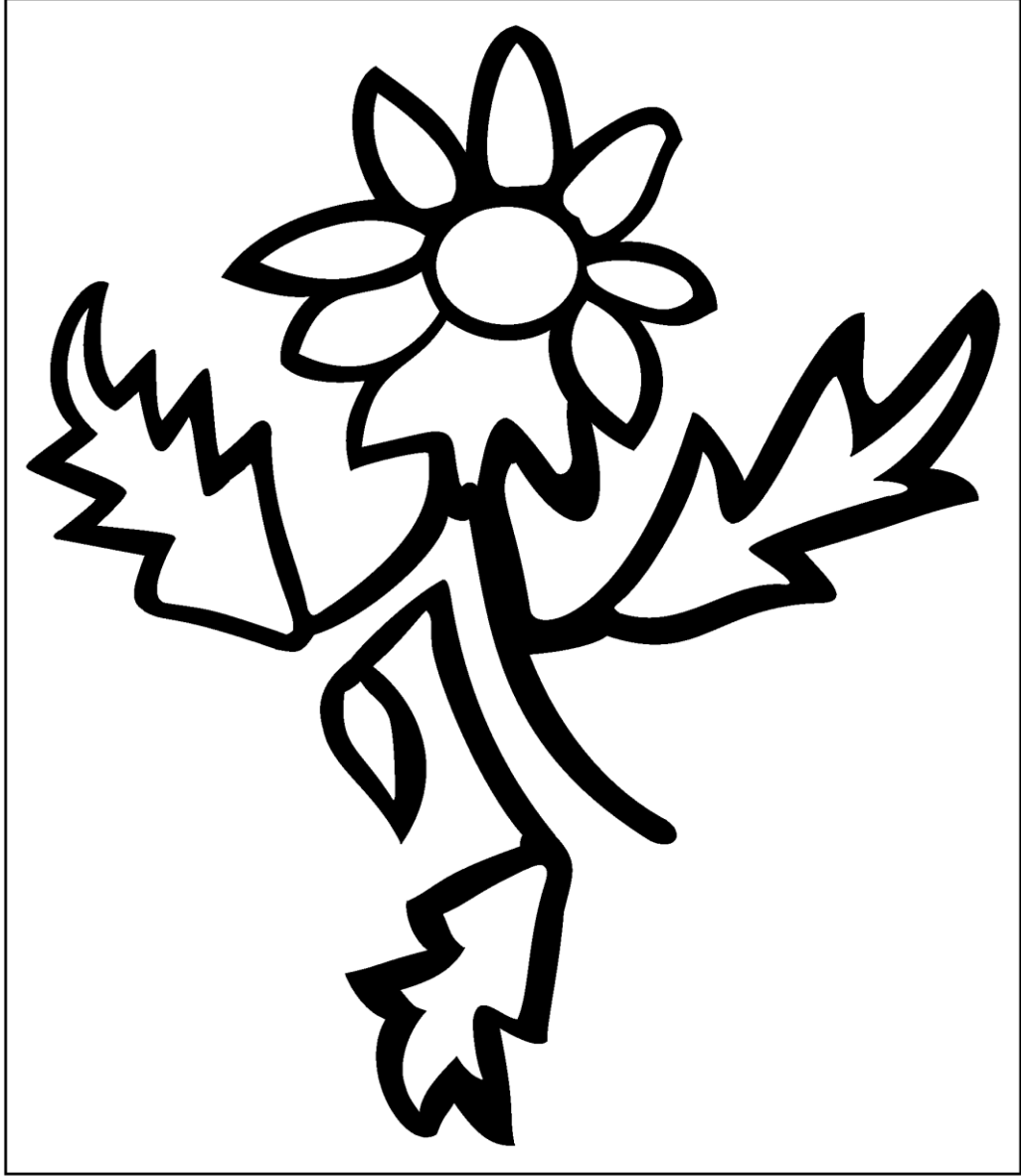
Bilgi Formu 23

Örnek No	: 23
Çizim No	: 23
Envanter No	: 75. F 51. 18
Ürünün Müzedeki Yeri	: Depo - 28 A
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi	: 17.12.1975
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi:	Halil Tabakoğlu'ndan satın alınmıştır (10 TL).
İnceleme Tarihi	: 26.05.2016
Bugünkü Durumu	: İyi
Ürünün Boyutları	
En	: 5,5 cm
Boy	: 6 cm
Yükseklik	: 3 cm
Ürünün Cinsi	: Baskı-Ahşap
Kalıp Türü	: Kontür Kalıp
Bezeme Konuları	
Bitkisel Bezeme	: Stilize edilmiş çiçek, dal, yaprak

Kompozisyon : Tahtanın üzerini oyarak oluşturulmuş kalıp; kontür kalıp olarak kullanılmıştır. Üzerine stilize çiçek, kıvrımlı dal ve yaprak motifleri uygulanmıştır. Elazığ'da çit baskı kalıbı olarak kullanılmıştır.

Çizim 23

Bilgi Formu 24

Örnek No	: 24
Çizim No	: 24
Envanter No	: 75. F 51. 19
Ürünün Müzedeki Yeri	: Depo - 28 A
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi	: 17.12.1975
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi:	Halil Tabakoğlu'ndan satın alınmıştır (5 TL).
İnceleme Tarihi	: 26.05.2016
Bugünkü Durumu	: İyi
Ürünün Boyutları	
En	: 2 cm
Boy	: 1,5 cm
Yükseklik	:4,4 cm
Ürünün Cinsi	: Baskı-Ahşap
Kalıp Türü	: Kontür Kalıp
Bezeme Konuları	
Geometrik Bezeme	: Düz çizgi
Sembolik Bezeme	: Damga
Nesneli Bezeme	: Mühür
Kompozisyon	: Tahtanın üzerini oyarak oluşturulmuş kalıp; kontür kalıp olarak kullanılmıştır. Üzerinde harflere benzer şekiller vardır. Müze envanter bilgilerine göre ahşap baskının mühür olarak kullanılmış olduğunu öğrenilmiştir. Baskının yarısı kırılmıştır.

Çizim 24

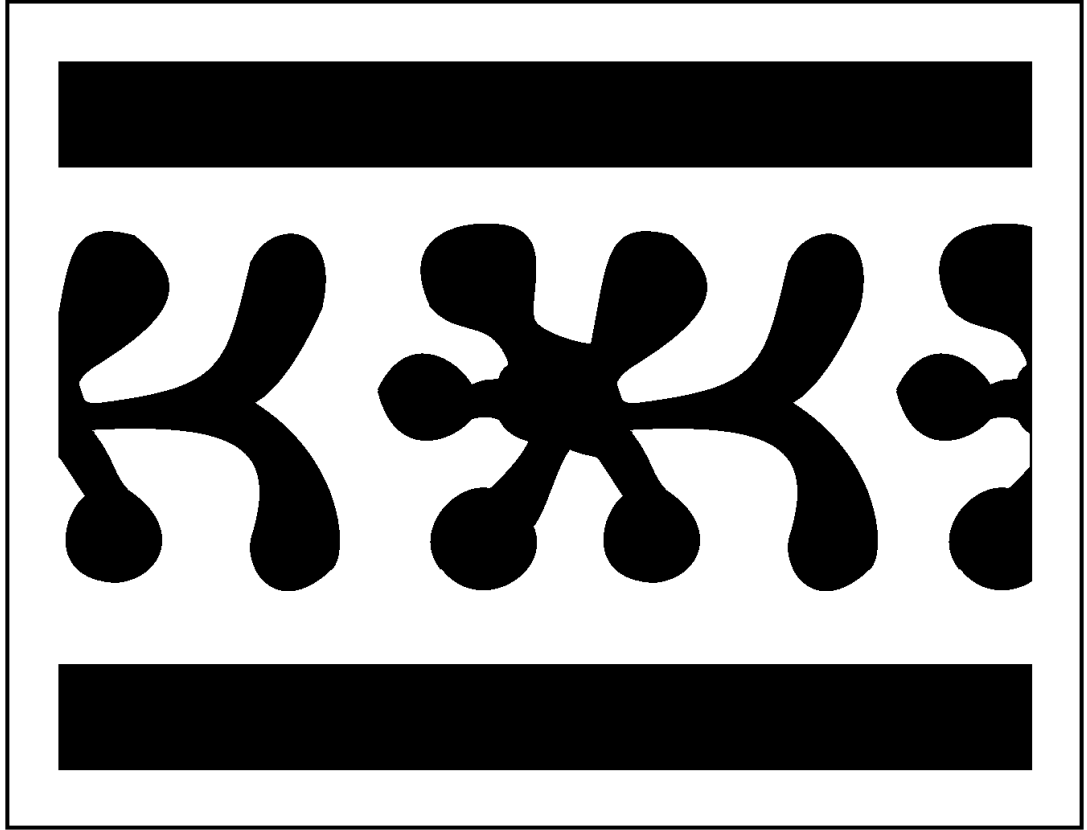

Bilgi Formu 25

Örnek No	: 25
Çizim No	: 25
Envanter No	: 75. F 51. 20
Ürünün Müzedeki Yeri	: Depo - 28 A
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi	: 17.12.1975
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi:	Halil Tabakoğlu'ndan satın alınmıştır (5 TL).
İnceleme Tarihi	: 26.05.2016
Bugünkü Durumu	: İyi
Ürünün Boyutları	
En	: 3,7 cm
Boy	: 2,4 cm
Yükseklik	:3,8 cm
Ürünün Cinsi	: Baskı-Ahşap
Kalıp Türü	: Dolgu Kalıp
Bezeme Konuları	
Geometrik Bezeme	: Düz çizgi
Bitkisel Bezeme	: Çiçek
Kompozisyon	: Tahtanın üzerini oyarak oluşturulmuş kalıp; dolgu kalıp olarak kullanılmıştır. Ahşap üzerine iki köşesine düz çizgi ve aralarına beş taçlı çiçek ve kıvrımlı dal uygulanmıştır. Elazığ'da çit baskı kalıbı olarak kullanılmıştır.

Çizim 25

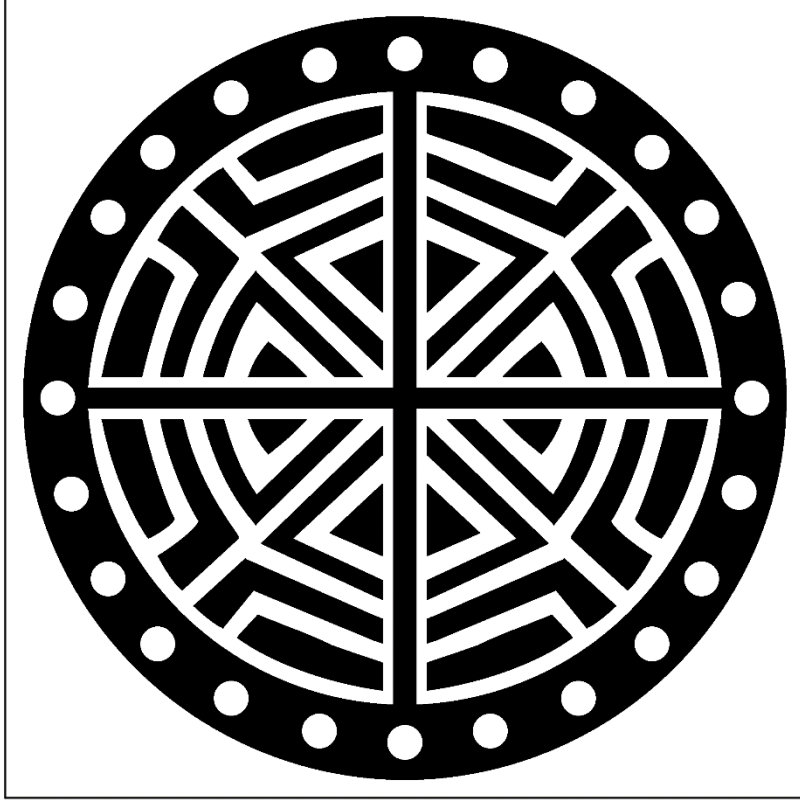

Bilgi Formu 26

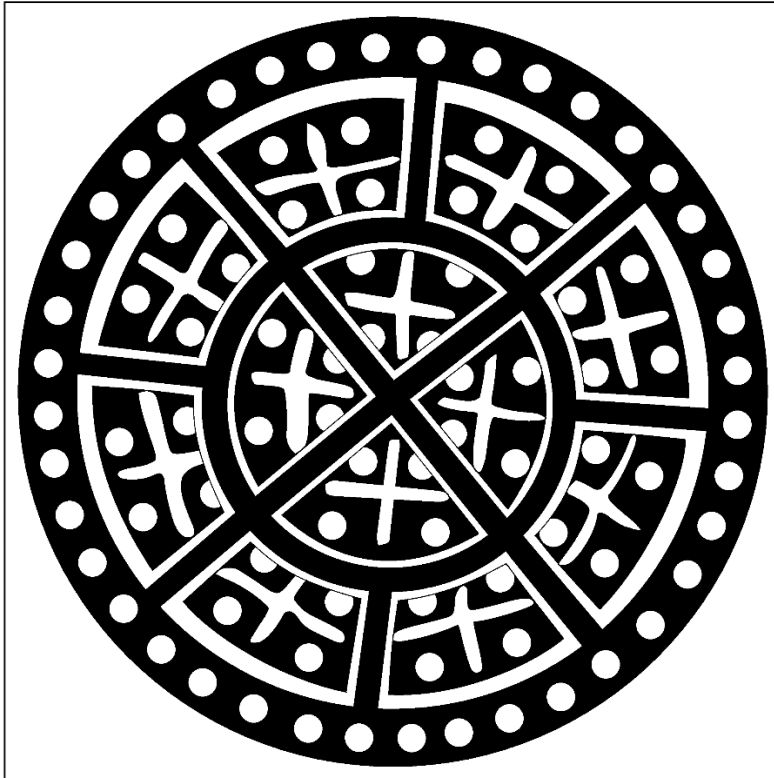

Örnek No	: 26
Çizim No	: 24 6
Envanter No	: 76. F 12. 1
Ürünün Müzedeki Yeri	: Depo - 28 A
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi	: 06.11.1975
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi:	Halil Tabakoğlu'ndan satın alınmıştır (50 TL).
İnceleme Tarihi	: 26.05.2016
Bugünkü Durumu	: Yıpranmış, deformasyonlar var.
Ürünün Boyutları	
Çapı	: 6,5 cm
Yükseklik	: 11,7 cm
Ürünün Cinsi	: Baskı-Ahşap
Kalıp Türü	: Dolgu Kalıp
Bezeme Konuları	
Geometrik Bezeme	: Çizgi, nokta, “+” şekli
Kompozisyon	: Tahtanın üzerini oyarak oluşturulmuş kalıp; dolgu kalıp olarak kullanılmıştır. Makara şeklinde yapılmış olup, iki yuvarlak kenarı geometrik bezeme ile oyulmuştur. Elazığ'da çit baskı kalıbı olarak kullanılmıştır.

Çizim 26

Çizim 26 a

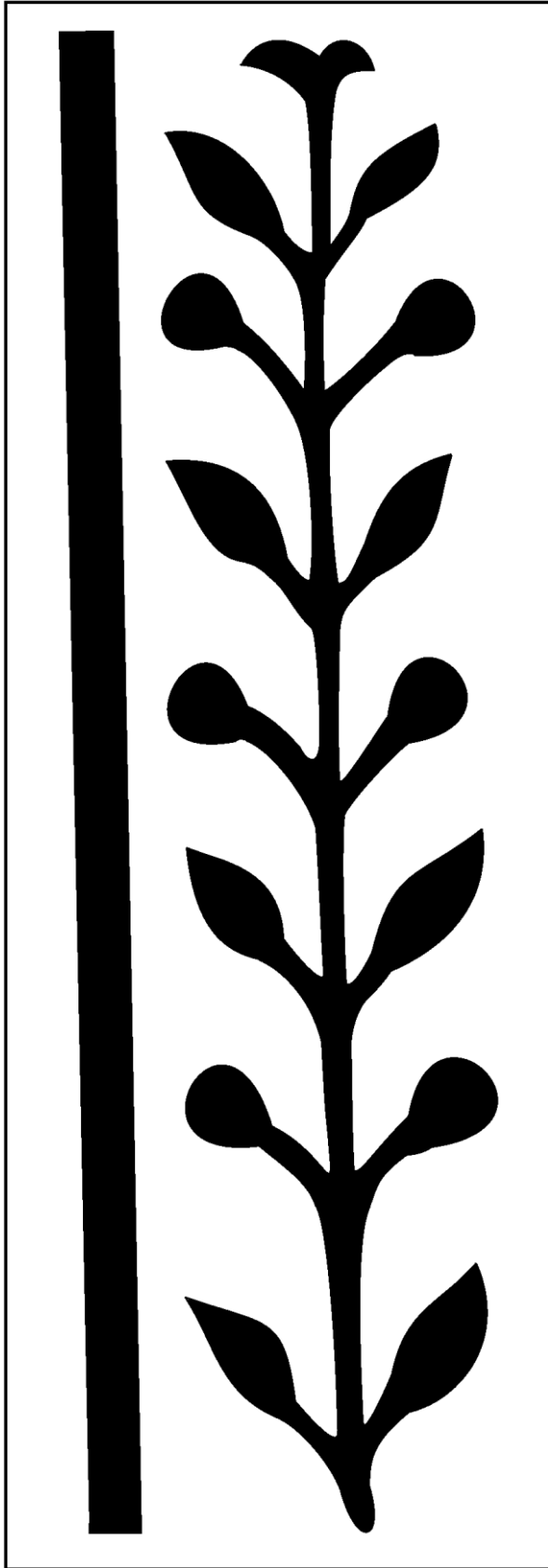
Çizim 26 b

Bilgi Formu 27

Örnek No : 27
Çizim No : 27
Envanter No : 76. F 12. 4
Ürünün Müzedeki Yeri : Depo - 3 R
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi : 02.08.1976
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi: Halil Tabakoğlu'ndan satın alınmıştır (25 TL).
İnceleme Tarihi : 26.05.2016
Bugünkü Durumu : İyi
Ürünün Boyutları
En : 2 cm
Boy : 19 cm
Yükseklik : 3.9 cm
Ürünün Cinsi : Baskı-Ahşap
Kalıp Türü : Dolgu Kalıp
Bezeme Konuları
Geometrik Bezeme : Düz çizgi
Bitkisel Bezeme : Yaprak, dal
Kompozisyon : Tahtanın üzerini oyarak oluşturulmuş kalıp; dolgu kalıp olarak kullanılmıştır. Yapraklar ile süslenmiş dal motifleri kullanılarak hazırlanmıştır. Elazığ'da çit baskı kalıbı olarak kullanılmıştır.

Çizim 27

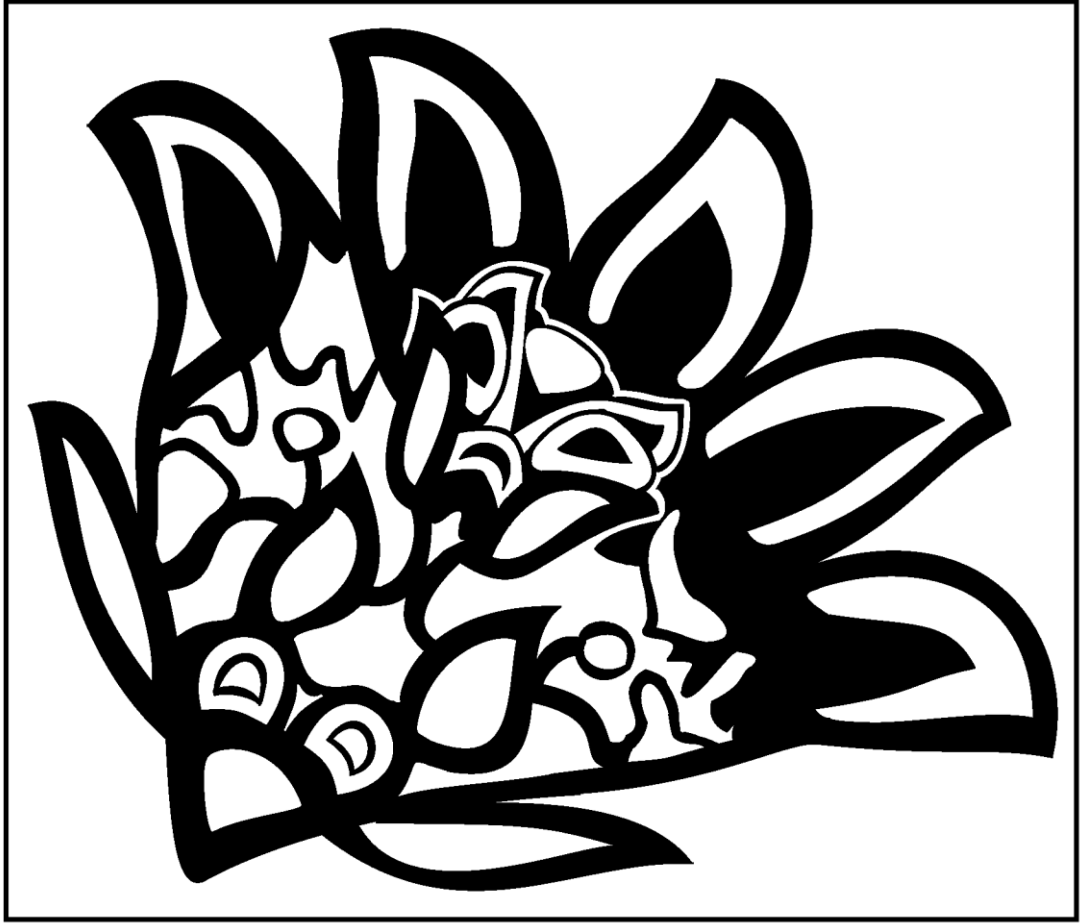

Bilgi Formu 28

Örnek No : 28
Çizim No : 28
Envanter No : 76. F 23. 9
Ürünün Müzedeki Yeri : Depo 28 - A
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi : 10.07.1976
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi: Halil Dabakoğlu'ndan satın alınmıştır (50 TL).
İnceleme Tarihi : 26.05.2016
Bugünkü Durumu : iyi değil
Ürünün Boyutları
En : 8,5 cm
Boy : 5,5 cm
Yükseklik : 5 cm
Ürünün Cinsi : Baskı-Ahşap
Kalıp Türü : Kontür Kalıp
Bezeme Konuları
Bitkisel Bezeme : Stilize çiçek
Kompozisyon : Tahtanın üzerini oyarak oluşturulmuş kalıp; kontür kalıp olarak kullanılmıştır. Üzerine stilize edilmiş çiçek uygulanmıştır. Elazığ'da çit baskı kalıbı olarak kullanılmıştır.

Çizim 28

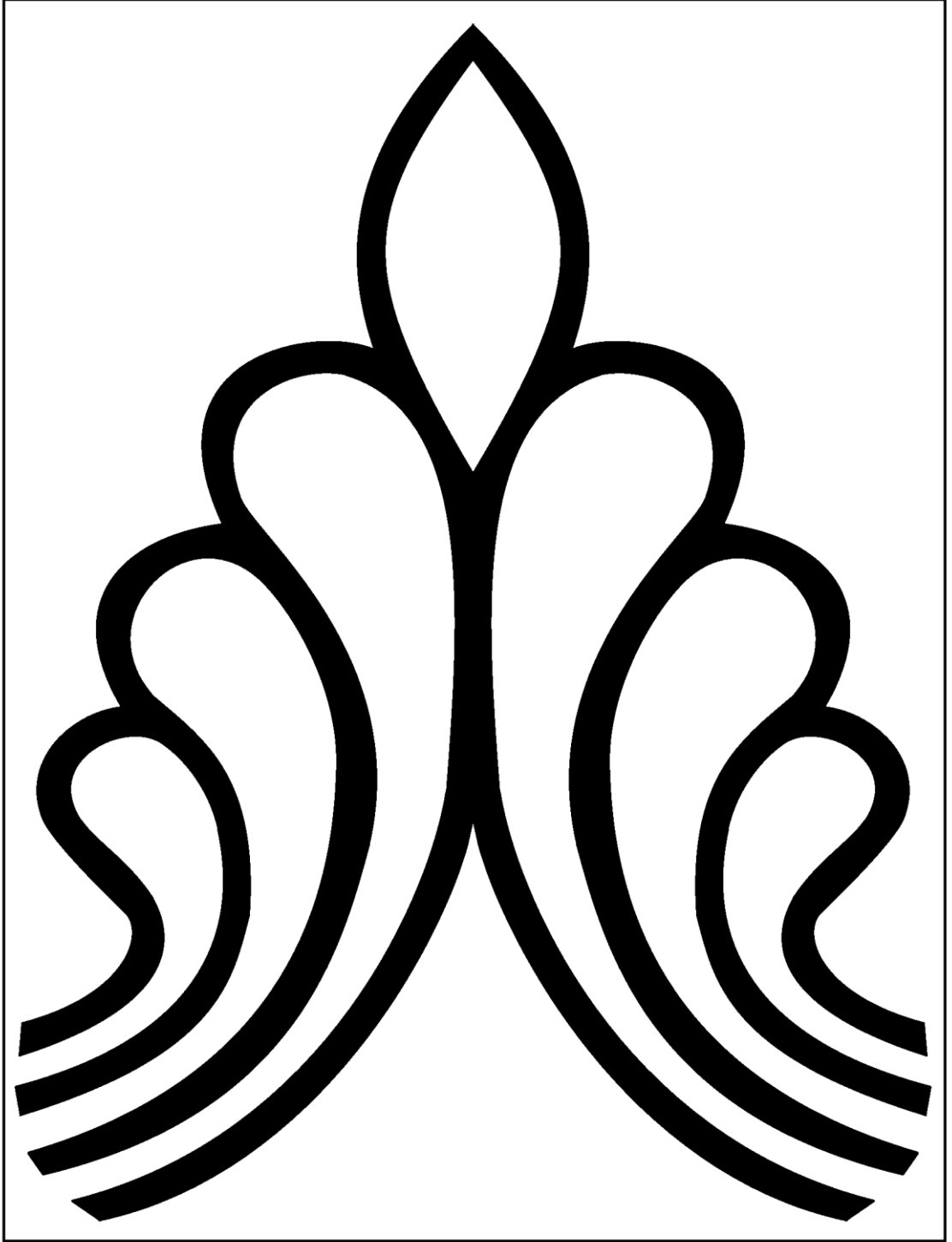

Bilgi Formu 29

- Örnek No : 29
Çizim No : 29
Envanter No : 76. F 23. 10
Ürünün Müzedeki Yeri : Depo - 3 R
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi : 10.12.1976
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi: Halil Tabakoğlu'ndan satın alınmıştır (50 TL).
İnceleme Tarihi : 26.05.2016
Bugünkü Durumu : İyi
Ürünün Boyutları
En : 6,3 cm
Boy : 8,5 cm
Yükseklik : 4,5 cm
Ürünün Cinsi : Baskı-Ahşap
Kalıp Türü : Kontür Kalıp
Bezeme Konuları
Bitkisel Bezeme : Stilize edilmiş yapraklar
Kompozisyon : Tahtanın üzerini oyarak oluşturulmuş kalıp; kontür kalıp olarak kullanılmıştır. Simetrik olacak şekilde yapılmış olup, üzerine stilize edilmiş yaprak motifleri uygulanmıştır. Elazığ'da çit baskı kalıbı olarak kullanılmıştır.

Çizim 29

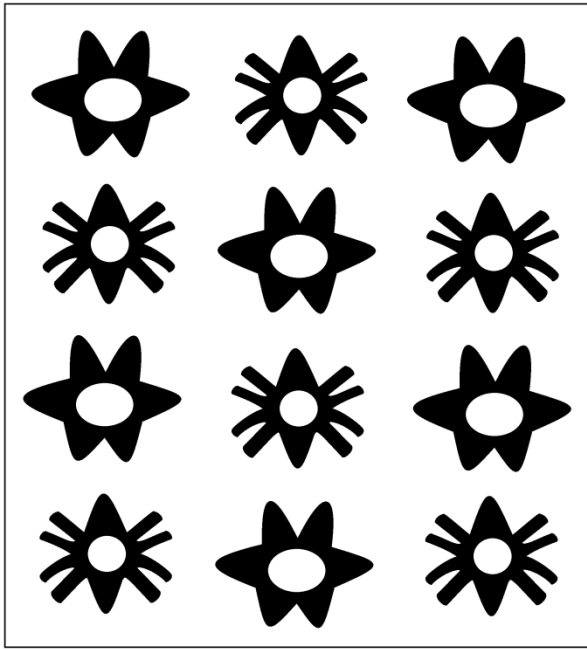

Bilgi Formu 30

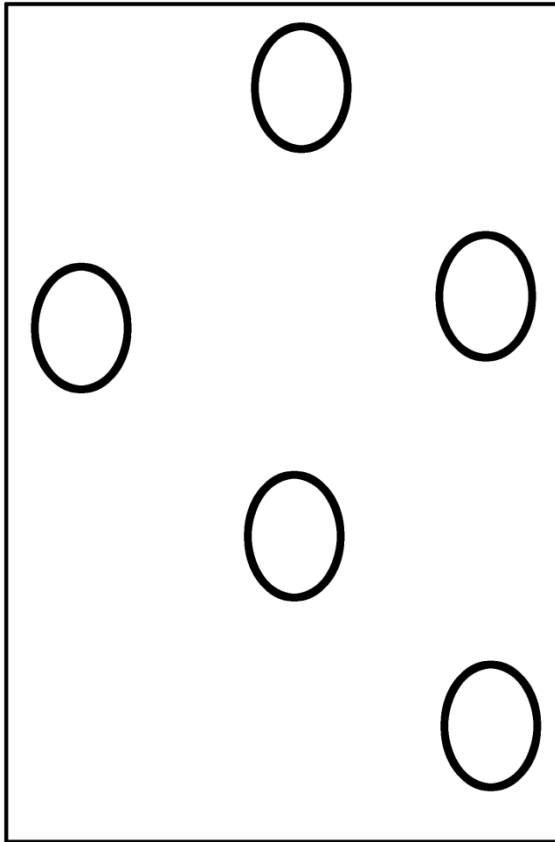

Örnek No : 30
Çizim No : 30
Envanter No : 76. F 23. 11
Ürünün Müzedeki Yeri : Depo - 28 A
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi : 10.12.1976
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi: Halil Tabakoğlu'ndan satın alınmıştır (50 TL).
İnceleme Tarihi : 26.05.2016
Bugünkü Durumu : İyi
Ürünün Boyutları
En : 7,2 cm
Boy : 10,5 cm (en uzun kenar)
Yükseklik : 2,7 cm
Ürünün Cinsi : Baskı-Ahşap
Kalıp Türü : Dolgu Kalıp
Bezeme Konuları
Sembolik Bezeme : Yıldız
Bitkisel Bezeme : Stilize edilmiş çiçek
Kompozisyon : Tahtanın üzerini oyarak oluşturulmuş kalıp; kontür kalıp olarak kullanılmıştır. Üzerine 2 farklı yıldız motifi uygulanmıştır. Elazığ'da çit baskı kalıbı olarak kullanılmıştır.

Çizim 30

Çizim 30 a

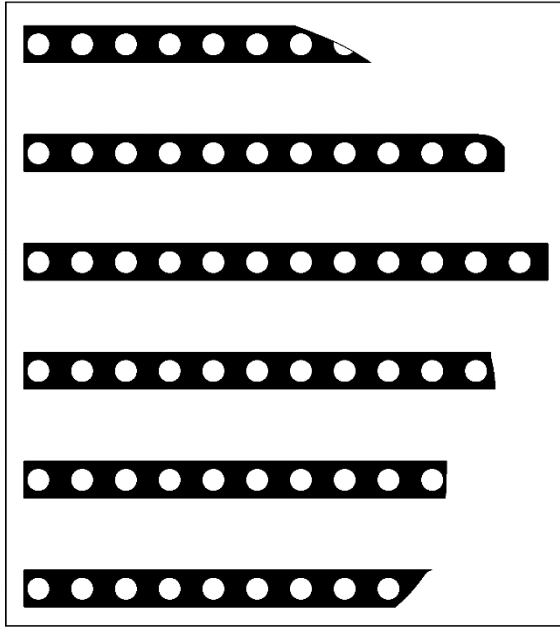
Çizim 30 b

Bilgi Formu 31

Örnek No	: 31
Çizim No	: 31
Envanter No	: 76. F 23. 12
Ürünün Müzedeki Yeri	: Depo 28 - A
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi	: 10.12.1976
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi:	Halil Tabakoğlu'ndan satın alınmıştır (50 TL).
İnceleme Tarihi	: 26.05.2016
Bugünkü Durumu	: aşınmalar başlamış olup bozulmak üzeredir.
Ürünün Boyutları	
En	: 9 cm
Boy	: 12 cm, 10,5 cm
Yükseklik	: 5,5 cm
Ürünün Cinsi	: Baskı-Ahşap
Kalıp Türü	: Kontür Kalıp
Bezeme Konuları	
Geometrik Bezeme	: Yuvarlak, düz çizgi, "V" şekli
Kompozisyon	: Tahtanın üzerini oyarak oluşturulmuş kalıp; kontür kalıp olarak kullanılmıştır. Yamuk formdaki kenar daire parçasına benzer iki yüzde işlenmiş, bir yüzde uzun çizgilerden oluşan form, diğer yüzünde ise paralel altı adet düz çizgi içlerine yuvarlak oyulmuştur.

Çizim 31

Çizim 31 a

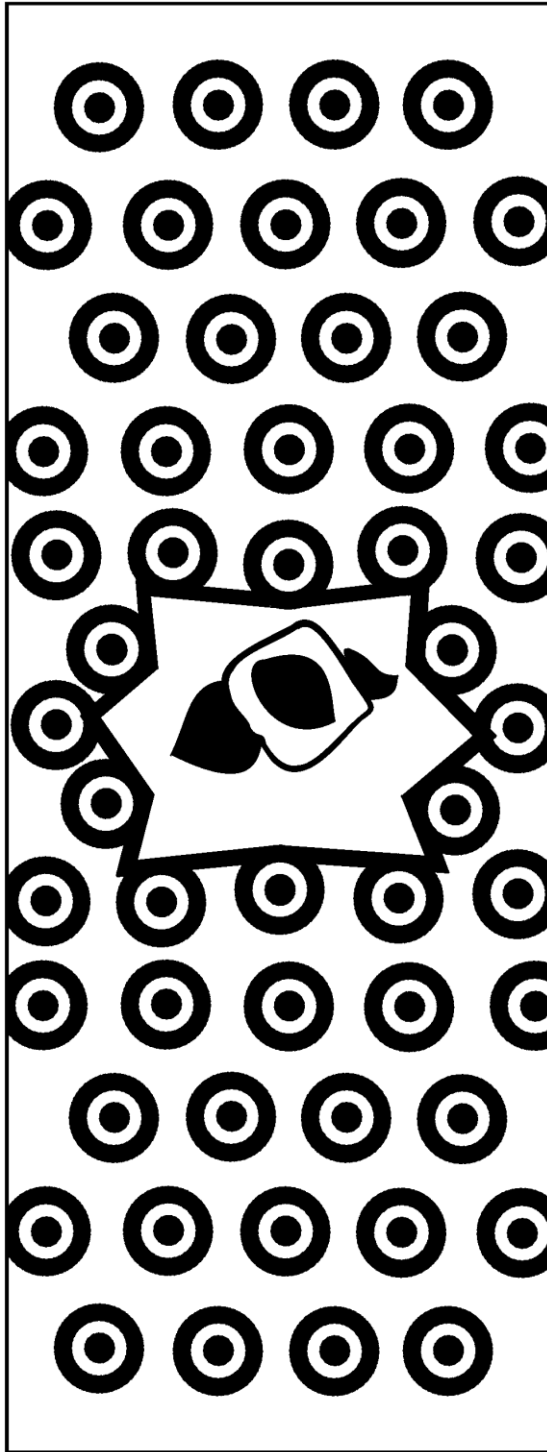
Çizim 31 b

Bilgi Formu 32

Örnek No : 32
Çizim No : 32
Envanter No : 77. F 3. 1
Ürünün Müzedeki Yeri : Depo 28 - A
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi : 07.02.1977
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi: Süleyman Yurten'den satın alınmıştır (75 TL).
İnceleme Tarihi : 26.05.2016
Bugünkü Durumu : Bozulmalar olmuş, toz halinde parçalanıp dökülüyor.
Ürünün Boyutları
En : 4 cm
Boy : 12 cm
Yükseklik :4,5 cm
Ürünün Cinsi : Baskı-Ahşap
Kalıp Türü : Kontür Kalıp
Bezeme Konuları
Geometrik Bezeme : Yuvarlak, nokta
Kompozisyon : Tahta baskı, yuvarlak şekilde oyulmuş olup ortalarında nokta şeklinde ayarlanmıştır. Desenler belli bir düzene göre sıralanmıştır. Tahtanın orta kısmı bozulduğu için ne olduğu anlaşılmamaktadır. . Elazığ'da çit baskı kalıbı olarak kullanılmıştır.

Çizim 32

Bilgi Formu 33

Örnek No : 33

Çizim No : 33

Envanter No : 77. F 3. 2

Ürünün Müzedeki Yeri : Depo 28 - A

Ürünün Müzeye Geliş Tarihi : 07.02.1977

Ürünün Müzeye Geliş Biçimi: Süleyman Yurten'den satın alınmıştır (15 TL).

İnceleme Tarihi : 26.05.2016

Bugünkü Durumu : İyi

Ürünün Boyutları

En : 6 cm

Boy : 4 cm

Yükseklik : 4,5 cm

Ürünün Cinsi : Baskı-Ahşap

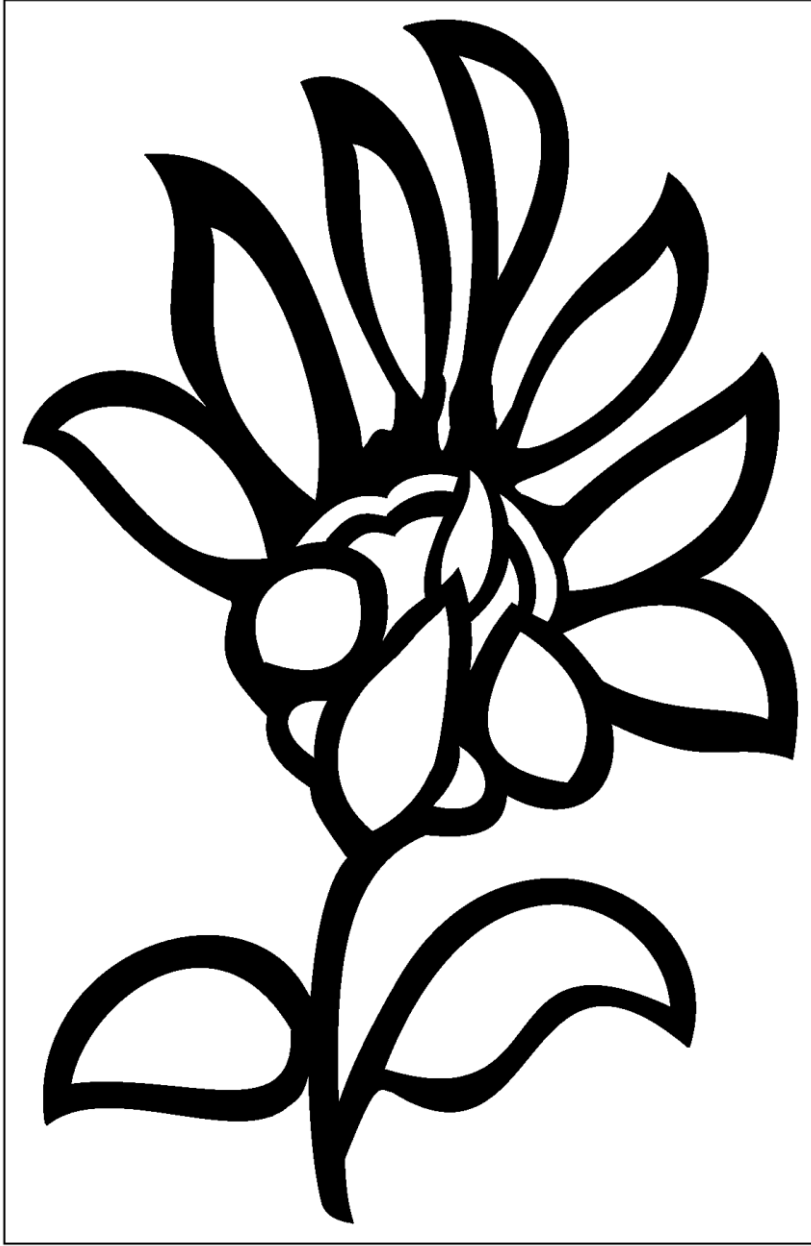
Kalıp Türü : Kontür Kalıp

Bezeme Konuları

Bitkisel Bezeme : Stilize çiçek, yaprak, dal

Kompozisyon : Tahtanın üzerini oyarak oluşturulmuş kalıp; kontür kalıp olarak kullanılmıştır. Üzerine stilize edilmiş çiçek uygulanmıştır. Elazığ'da çit baskı kalıbı olarak kullanılmıştır.

Çizim 33

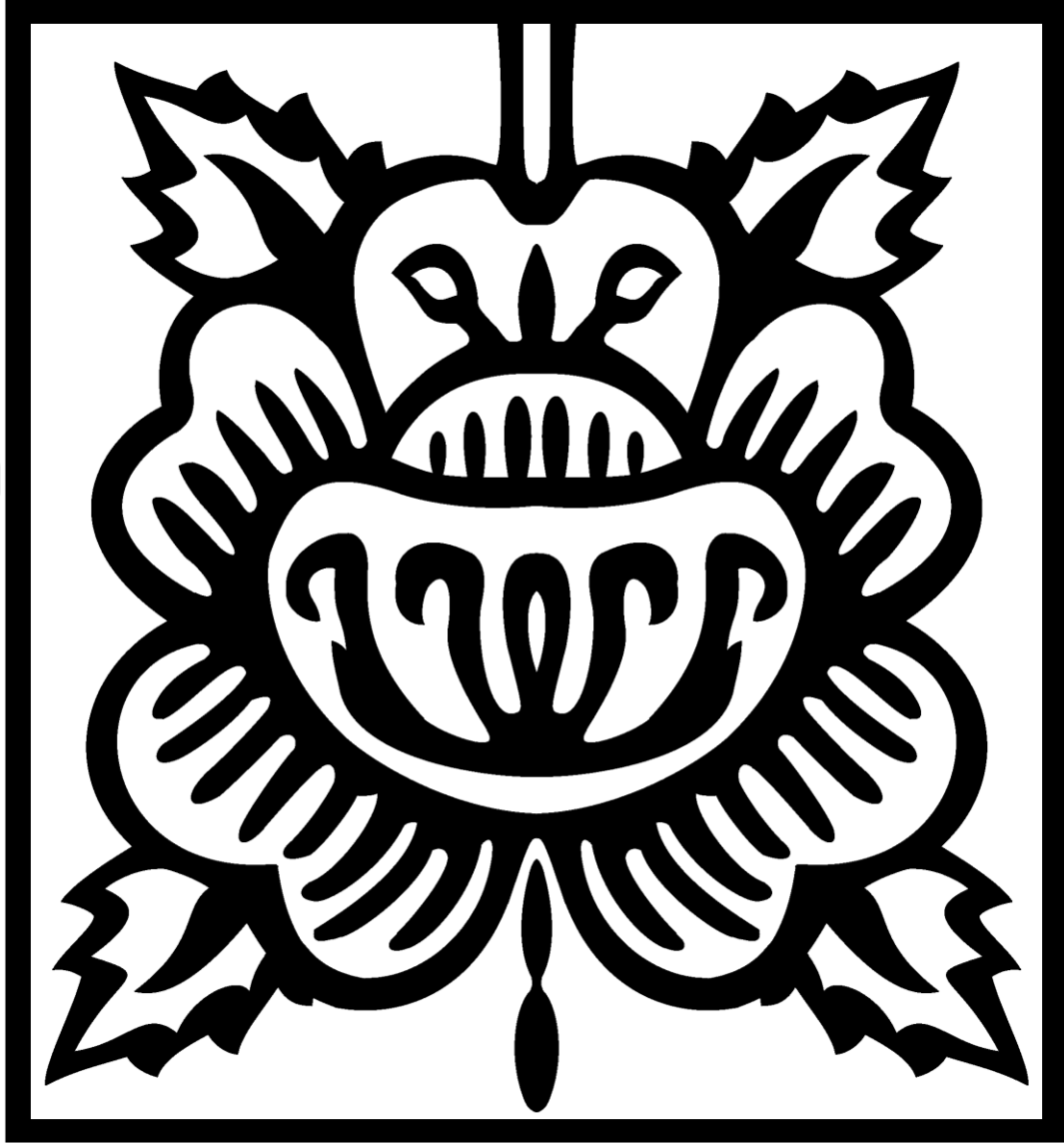

Bilgi Formu 34

- Örnek No : 34
Çizim No : 34
Envanter No : 77. F 5. 4
Ürünün Müzedeki Yeri : Depo - 28 A
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi : 22.02.1977
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi: Halil Tabakoğlu'ndan satın alınmıştır.
İnceleme Tarihi : 26.05.2016
Bugünkü Durumu : Kırılmış ve bazı yerleri kopmuştur.
Ürünün Boyutları
En : 12,8 cm
Boy : 12,3 cm
Yükseklik : 4 cm
Ürünün Cinsi : Baskı-Ahşap
Kalıp Türü : Kontür Kalıp
Bezeme Konuları
Bitkisel Bezeme : Stilize edilmiş gül, yaprak
Kompozisyon : Tahtanın üzerini oyarak oluşturulmuş kalıp; kontür kalıp olarak kullanılmıştır. Simetrik olacak şekilde yapılmış olup, üzerine stilize edilmiş gül ve yaprak motifleri uygulanmıştır. Elazığ'da çit baskı kalıbı olarak kullanılmıştır.

Çizim 34

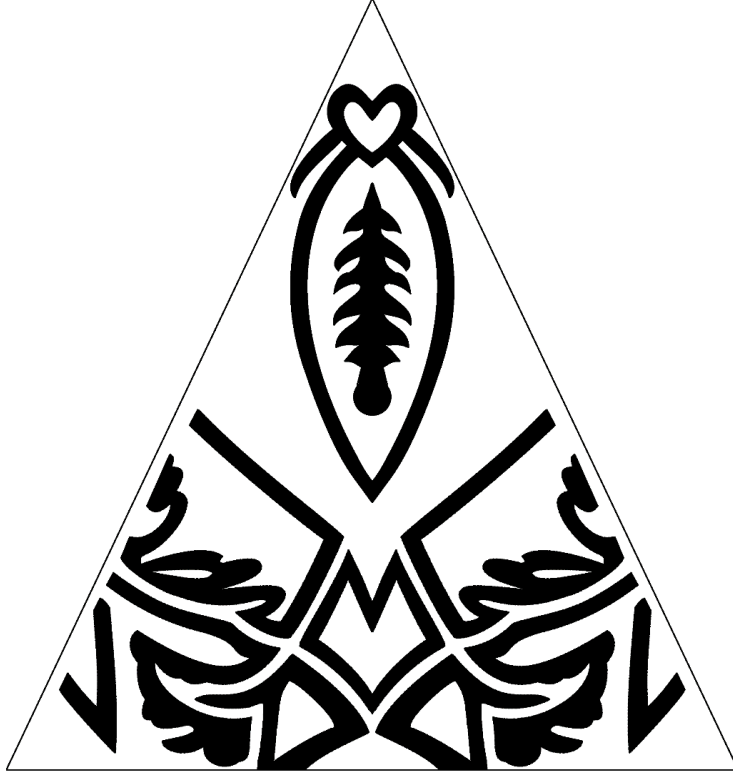

Bilgi Formu 35

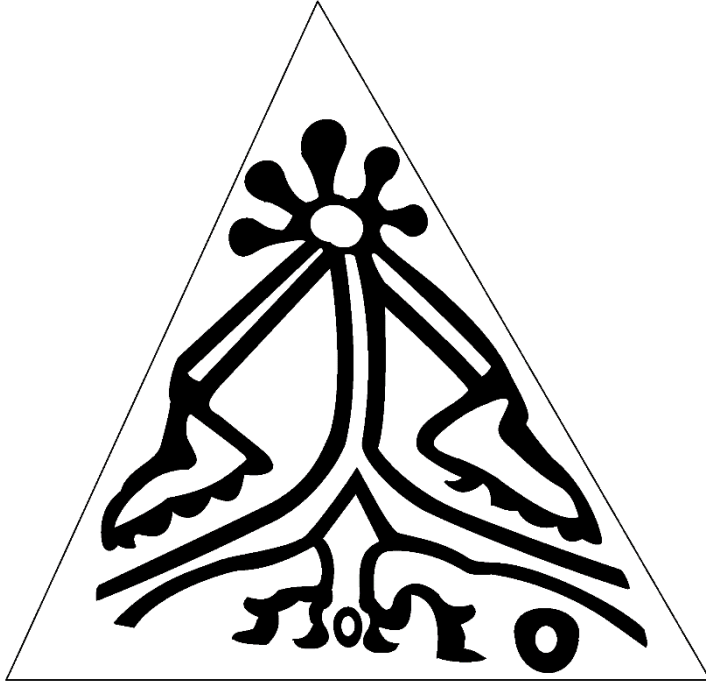

Örnek No	: 35
Çizim No	: 35
Envanter No	: 77. F 6. 2
Ürünün Müzedeki Yeri	: Depo - 28 A
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi	: 22.02.1977
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi:	Süleyman Yurten'den satın alınmıştır (75 TL).
İnceleme Tarihi	: 26.05.2016
Bugünkü Durumu	: İyi
Ürünün Boyutları	
En	: 8,5 cm
Boy	: 10,5 cm
Yükseklik	: 4,5 cm
Ürünün Cinsi	: Baskı-Ahşap
Kalıp Türü	: Kontür Kalıp
Bezeme Konuları	
Sembolik Bezeme	: Nebati motifler
Kompozisyon	: Tahtanın üzerini oyarak oluşturulmuş kalıp; kontür kalıp olarak kullanılmıştır. Üçgen prizma şeklindeki ahşap baskı, iki geniş yüzeyine nebati motifleri (müze envanter bilgilerine göre) uygulandığı tespit edilmiştir. Elazığ'da çit baskı kalıbı olarak kullanılmıştır.

Çizim 35

Çizim 35 a

Çizim 35 b

Bilgi Formu 36

Örnek No	: 36
Çizim No	: 36
Envanter No	: 77. F 6. 3
Ürünün Müzedeki Yeri	: Depo 28 - A
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi	: 22.02.1977
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi:	Süleyman Yurten'den satın alınmıştır (75 TL).
İnceleme Tarihi	: 26.05.2016
Bugünkü Durumu	: İyi
Ürünün Boyutları	
En	: 7 cm
Boy	: 8,5 cm
Yükseklik	: 4 cm
Ürünün Cinsi	: Baskı-Ahşap
Kalıp Türü	: Kontür Kalıp
Bezeme Konuları	
Bitkisel Bezeme	: Stilize yaprak ve çiçek
Kompozisyon	: Tahtanın üzerini oyarak oluşturulmuş kalıp; kontür kalıp olarak kullanılmıştır. Simetrik olacak şekilde yapılmış olup, üzerine stilize edilmiş çiçek ve yaprak motifleri uygulanmıştır. Elazığ'da çit baskı kalıbı olarak kullanılmıştır.

Çizim 36

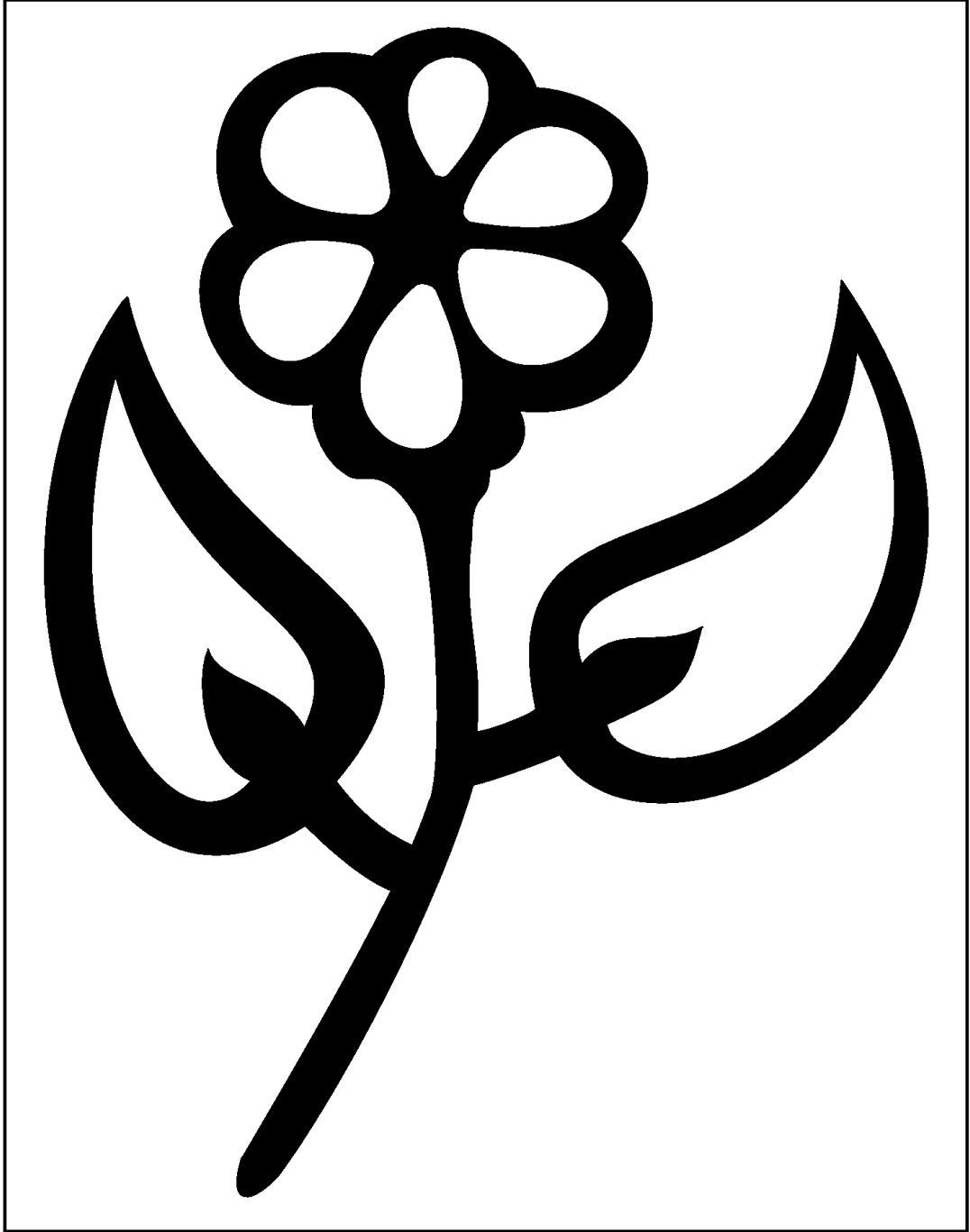

Bilgi Formu 37

Örnek No	: 37
Çizim No	: 37
Envanter No	: 77. F 16. 8
Ürünün Müzedeki Yeri	: Depo - 28 A
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi	: 29.08.1977
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi:	Bakiye Terzi'den satın alınmıştır (50 TL).
İnceleme Tarihi	: 26.05.2016
Bugünkü Durumu	: İyi
Ürünün Boyutları	
En	: 4,5 cm (en uzun kenar)
Boy	: 4 cm
Yükseklik	: 3,4 cm
Ürünün Cinsi	: Baskı-Ahşap
Kalıp Türü	: Kontür Kalıp
Bezeme Konuları	
Bitkisel Bezeme	: Çiçek, dal, yaprak
Kompozisyon	: Tahtanın üzerini oyarak oluşturulmuş kalıp; kontür kalıp olarak kullanılmıştır. Üzerine stilize altı adet taç yaprağı bulunan çiçek, 2 adet yaprak ve kıvrımlı dal motifleri uygulanmıştır. Elazığ'da çit baskı kalıbı olarak kullanılmıştır.

Çizim 37

Bilgi Formu 38

Örnek No : 38
Çizim No : 38
Envanter No : 81. F 5. 8
Ürünün Müzedeki Yeri : Depo 28 - A
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi : 30.06.1981
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi: Süleyman Yurten'den satın alınmıştır (100 TL).
İnceleme Tarihi : 26.05.2016
Bugünkü Durumu : İyi
Ürünün Boyutları
En : 6,1 cm
Boy : 8,8 cm
Yükseklik : 5,2 cm
Ürünün Cinsi : Baskı-Ahşap
Kalıp Türü : Kontür Kalıp
Bezeme Konuları
Bitkisel Bezeme : Stilize çiçek, dal, yaprak
Kompozisyon : Tahtanın üzerini oyarak oluşturulmuş kalıp; kontür kalıp olarak kullanılmıştır. Üzerine stilize beş adet taç yaprağı bulunan 2 tane çiçek, kıvrımlı dal ve yaprak motifleri uygulanmıştır. Elazığ'da çit baskı kalıbı olarak kullanılmıştır.

Çizim 38

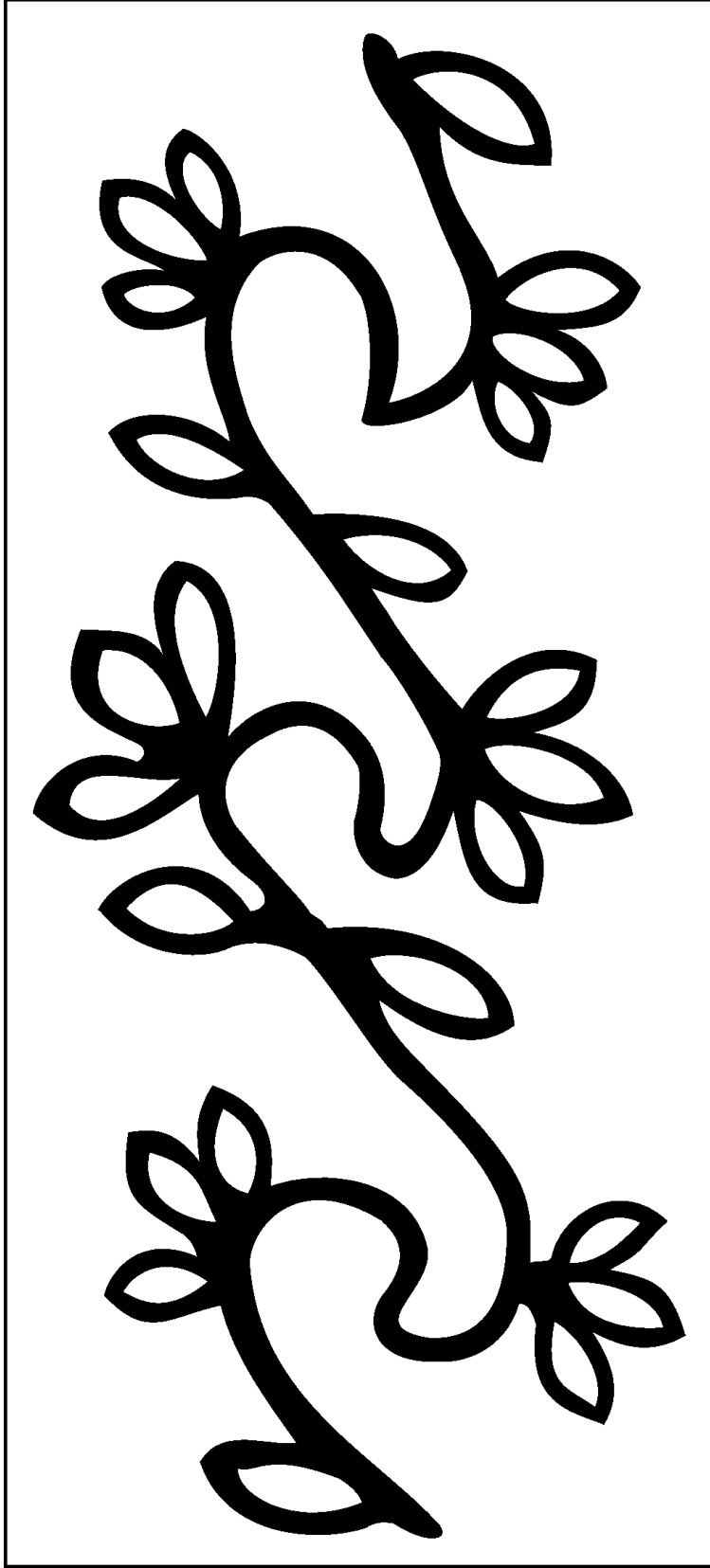

Bilgi Formu 39

Örnek No : 39
Çizim No : 39
Envanter No : 81. F 5. 9
Ürünün Müzedeki Yeri : Depo - 28 A
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi : 11.06.1981
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi: Süleyman Yurten'den satın alınmıştır (10 TL).
İnceleme Tarihi : 26.05.2016
Bugünkü Durumu : İyi
Ürünün Boyutları
En : 4,1 cm
Boy : 10,8 cm
Yükseklik : 4,6 cm
Ürünün Cinsi : Baskı-Ahşap
Kalıp Türü : Kontür Kalıp
Bezeme Konuları
Bitkisel Bezeme : Kıvrımlı dal, yaprak
Kompozisyon : Tahtanın üzerini oyarak oluşturulmuş kalıp; kontür kalıp olarak kullanılmıştır. Üzerine stilize kıvrımlı dal ve yaprak motifleri uygulanmıştır. Kalıp, yan yana basılabilen kenar bordürüdür. Elazığ'da çit baskı kalıbı olarak kullanılmıştır.

Çizim 39

Bilgi Formu 40

Örnek No	: 40
Çizim No	: 40
Envanter No	: 74. F 21. 19
Ürünün Müzedeki Yeri	: Bilinmiyor
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi	: 28.08.1974
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi:	Natık Yüz'den satın alınmıştır (200 TL).
İnceleme Tarihi	: 26.05.2016
Bugünkü Durumu	: İyi
Ürünün Boyutları	
En	: 153 cm
Boy	: 170 cm
Ürünün Cinsi	: Örtü, Çit baskılı bez
Kullanılan Malzeme	: Pamuklu dokuma kumaş, boya
Bezeme Konuları	
Geometrik Bezeme	: Yuvarlak
Sembolik Bezeme	: Suyolu, yıldız, baklava dilimi
Bitkisel Bezeme	: Yaprak, çiçek, dal

Kompozisyon : Beyaz bez üzerine kırmızı siyah renkte, çit baskı ile süsleme yapılmıştır. Göbekten başlayarak orantılı çoğalan ince ve kalın bordürler ve desenler mevcuttur.

Bilgi Formu 41

Örnek No	: 41
Çizim No	: 41
Envanter No	: 74. F 32. 2
Ürünün Müzedeki Yeri	: Depo 8 son
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi	: 22.11.1974
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi	: Mustafa Fenoscu'dan satın alınmıştır (300 TL).
İnceleme Tarihi	: 26.05.2016
Bugünkü Durumu	: İyi
Ürünün Boyutları	
En	: 89 cm
Boy	: 124 cm
Ürünün Cinsi	: Çit baskılı seccade
Kullanılan Malzeme	: Dokuma kumaş
Bezeme Konuları	
Geometrik Bezeme	: Kare
Sembolik Bezeme	: Mihrap, püskül, baklava dilimi

Bitkisel Bezeme : Çiçek, dal, yaprak, gül, karanfil
Kompozisyon : Zemini sarı renkte olan seccadenin kenarları yapraklı çiçek bordürüyle sarılmıştır. Mihrap kısmı yine çiçeklerden meydana gelmiştir. Ortada ise kandil yer almaktadır. Çit baskı ile yapılmış kahverengi astarlı kumaş ile sarılmıştır.

Bilgi Formu 42

Örnek No : 43
Çizim No : 43
Envanter No : 65. F 1.23
Ürünün Müzedeki Yeri : Depo P - 4
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi : 05.10.1984
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi: Keban Projesi ile satın alınmıştır (85 TL)
İnceleme Tarihi : 26.05.2016
Bugünkü Durumu : İyi
Ürünün Boyutları
En : 104 cm
Boy : 107,5 cm

Ürünün Cinsi : Pamuklu dokuma kumaş

Bezeme Konuları

Geometrik Bezeme : Düz çizgi, yuvarlak, dalgalı çizgi

Sembolik Bezeme : Baklava dilimi, suyolu

Bitkisel Bezeme : Yaprak, çiçek, dal

Kompozisyon : Beyaz bez üzerine kırmızı siyah renkte, çit baskı ile süsleme yapılmıştır. Dış kenar süsü ile başlayan, kalın ve ince bordürlerle devam edip iç zeminle bitirilmiştir. Halıya benzerlik gösteren bu çit basıda bitkisel ve geometrik motifler kullanılmıştır.

Bilgi Formu 43

Örnek No : 43
Çizim No : 43
Envanter No : 68. F 4.8
Ürünün Müzedeki Yeri : Depo 3 Son
Ürünün Müzeye Geliş Tarihi : 12.11.1968
Ürünün Müzeye Geliş Biçimi: Mürşide Gözetlay'dan satın alınmıştır (10 TL)
İnceleme Tarihi : 26.05.2016
Bugünkü Durumu : İyi
Ürünün Boyutları
En : 90 cm
Boy : 100 cm
Ürünün Cinsi : Pamuklu dokuma kumaş

Bezeme Konuları

Sembolik Bezeme : Çiçek sepeti

Bitkisel Bezeme : yaprak, çiçek, dal

Kompozisyon : Bordo zemin karenin çevresine çiçek motifleriyle kalın bordür oluşturulmuştur. İç zeminde ise dört köşe ve orta kısmına dallı çiçek motifleri yerleştirilmiştir. Çit baskısı uygulanmıştır.

4.2. Bilgi Formlarından Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde örneklem olarak seçilen 39 adet ahşap kalıp ve 4 adet çit baskı örneklerinden oluşan veriler değerlendirilmiş ve aşağıdaki çizelgeler ile sunulmuştur.

4.2.1. Ahşap baskı kalıp bilgi formalarının değerlendirilmesi

Elazığ Etnografya müzesinde bulunan ahşap kalıpların boyutları ile ilgili veriler bilgi formlarından toplanarak değerlendirilmiş ve sonuçları Çizelge1’de sunulmuştur.

Çizelge 1. Ahşap kalıpların boyutları dağılımı

BİLGİ FORMU NO	EN (cm)	BOY (cm)	YÜKSEKLİK (cm)
1	3,5	11	5
2	3,5	11	4,5
3	7,5	12	4,5
4	10	10	4
5	5,8	5,8	4
6	6	9	6
7	6	9	4,5
8	3	3	4
9	4	9,5	4
10	3,3	9	2,5
11	4	4,5	4,3
12	4,5	16	4
13	4,4	9,5	3
14	1,5	10	5,3
15	12	15	6,3
16	20	13,5	5,5
17	7	12,5	5,6
18	7,3	8,7	5,2
19	8	10	4
20	3,5	5	4,5
21	3	3,2	4,5
22	4,5	6	4
23	5,5	6	3
24	2	1,5	4,4
25	3,7	2,4	3,8
26	6,5	6,5	11,7
27	2	19	3,9
28	8,5	5,5	5
29	6,3	8,5	4,5
30	7,2	10,5	2,7
31	9	12	5,5
32	4	12	4,5
33	6	4	4,5
34	12,8	12,3	4
35	8,5	10,5	4,5
36	7	8,5	4
37	4,5	4	3,4
38	6,1	8,8	5,2
39	4,1	10,8	4,6
Aritmetik ortalama	6,05	8,89	4,7

N:39

Çizelge 1’de görüldüğü gibi ahşap kalıpların 1,5 cm ile 20 cm arasında en ölçüleri değişmekte olup aritmetik ortalaması 6,05 cm; 2,4 cm ile 19 cm arasında boy ölçüleri değişmekte olup aritmetik ortalaması 8,89 cm; 2,5 cm ile 11,7 cm arasında yükseklik ölçüleri değişmekte olup aritmetik ortalaması 4,7 cm olduğu tespit edilmiştir. Buna göre Ahşap baskılar kullanım alanına göre farklı ölçülerde yapılmış olduğu söylenebilir.

Çağlar (2013) “İzmir Etnografya Müzesi Teşhirinde Bulunan Ahşap Baskı Kalıpların İncelenmesi” ile ilgili yüksek lisans tezinde; İzmir Etnografya Müzesi teşhirinde bulunan bitkisel bezemeli kalıpların en ölçüleri 2,2 ile 26 cm., boy ölçüleri ise 3,8 ile 27 cm. arasında; geometrik bezemeli kalıpların en ölçüleri 7 ile 12 cm., boy ölçüleri ise 6 ile 9 cm. arasında; insan figürlü bezeme türüne sahip kalıpların en ölçüleri 7 ile 32 cm., boy ölçüleri ise 14 ile 18 cm. arasında; hayvan figürlü bezeme türüne sahip kalıpların en ölçüleri 3 ile 21 cm., boy ölçüleri ise 4 ile 11,5 cm. arasında; nesneli bezeme türüne sahip kalıpların en ölçüleri 5,5 ile 16,5 cm., boy ölçüleri ise 3,5 ile 24 arasında; yazı ile bezemeli kalıpların en ölçüleri 11 ile 18 cm., boy ölçüleri ise 6 ile 8,5 cm. arasında değişmektedir. Ahşap baskı kalıplar üzerinde ölçülendirme, bezeme türlerine göre yapıldığı öğrenilmiştir. Buna göre araştırmalar arasında benzerlikler görülmesi, yapılan araştırmayı destekler niteliktedir.

Elazığ Etnografya müzesinde bulunan ahşap kalıplarda kullanılan bezemelerin dağılımına ilişkin veriler bilgi formlarından toplanarak değerlendirilmiş ve sonuçları Çizelge 2’de sunulmuştur.

Çizelge 2. Ahşap baskı kalıpta kullanılan bezeme çeşitlerinin dağılımı

BEZEME ÇEŞİTLERİ											
Geometrik Bezeme	f	%	Sembolik Bezeme	f	%	Bitkisel Bezeme	F	%	Nesneli Bezeme	f	%
Düz çizgi	6	23,5	Nebati motifler	1	9,0	Kıvrımlı dal	6	9,0	Tarak	1	25
Yuvarlak	3	11,5	Yıldız	2	18,1	Yaprak	23	35,1	Vazo	1	25
Nokta	5	19,2	Damga	3	27,7	Çiçek	22	33,3	Mühür	1	25
V şekli	1	3,8	Rozet	2	18,1	Dal	11	16,6	Püskül	1	25
+ şekli	1	3,8	Kalp	1	9,0	Gül	1	1,5			
Beşgen	1	3,8	Küpeli	2	18,1	Ağaç	1	1,5			
Zikzak	1	3,8				Karanfil	1	1,5			
Paralel çizgi	1	3,8				Lale	1	1,5			
Üçgen	1	3,8									
Kare	5	19,2									
Dikdörtgen	1	3,8									

N: 39

Çizelge 2’de görüldüğü gibi geometrik bezemelerde en yüksek % 23,5 ile düz çizgi, en düşük % 3,8 ile v şekli, + şekli, beşgen, zikzak, paralel çizgi, üçgen ve dikdörtgen; sembolik bezemelerde en yüksek % 27,7 ile damga örnekleri en düşük % 9,0 ile nebati motifler ve kalp; bitkisel bezemelerde % 35,1 ile yaprak % 1,5 ile gül, ağaç, karanfil ve lale; nesneli bezemelerde %25 ile tarak, vazo, püskül ve mühür kullanıldığı tespit edilmiştir. Buna göre yörede genellikle bitkisel bezemeler kullanıldığını söylemek mümkündür.

Çağlar (2013) “İzmir Etnografya Müzesi Teşhirinde Bulunan Ahşap Baskı Kalıpların İncelenmesi” ile ilgili yüksek lisans tezinde; İzmir Etnografya Müzesi’nde teşhir edilen kalıpların çoğunlukla bitkisel motifli olduğu görülmektedir. El sanatlarının pek çok alanında olduğu gibi, yazmacılıkta da esin kaynağının doğa olduğu ve bitkisel motiflerin stilize edilerek kullanıldığını söylemek mümkündür. Yalçın (1998) “Bartın Yazmacılık Sanatınının Hatay Yöresi İpekli Dokumalarına Uyarlanarak Giysi Tasarımında Kullanılması” ile ilgili yüksek lisans tezinde; Bartın yöresi yazmacılık sanatında bitkisel bezemeler kullanılmıştır. Desenlerde doğanın etkisi ilk bakışta göze çarpmaktadır. Hayvansal bezemeye ender olarak rastlandığı öğrenilmiştir.

Buna göre araştırmalar arasında benzerlikler görülmesi, yapılan araştırmayı destekler niteliktedir.

Elazığ Etnografya Müzesinde ahşap baskı kalıplarda kullanılan oyma tekniğine ilişkin veriler bilgi formlarından toplanarak değerlendirilmiş ve sonuçları Çizelge 3’de sunulmuştur.

Çizelge 3. Ahşap baskı kalıplarının kullanımını gösteren dağılım

Kalıp Türleri	f	%
Kontür (Erkek) Kalıp	27	69,3
Dolgu (Dişi) Kalıp	7	17,9
Hem Kontür Hem Dolgu Kalıp	5	12,8
Toplam	39	100,00

N: 39

Çizelge 3’de görüldüğü gibi ahşap baskı kalıplarında en yüksek % 69,3 ile Kontür Kalıp en düşük % 12,8 ile hem Kontür kalıp hem Dolgu kalıp kullanıldığı tespit

edilmiştir. Buna göre müzede ahşap baskı kalıplarda farklı teknikler kullanıldığı öğrenilmiş olup genellikle “Kontür Kalıp” kullanıldığını söylemek mümkündür (% 69,3).

Çağlar (2013) “İzmir Etnografya Müzesi Teşhirinde Bulunan Ahşap Baskı Kalıpların İncelenmesi” ile ilgili yüksek lisans tezinde; İzmir Etnografya Müzesi’nde çoğunlukla kontür kalıplarının teşhir edildiği anlaşılmaktadır. Kullanımının ve renklendirilmesinin rahat olmasından dolayı, kontür kalıplarının uygulamada daha çok tercih edildiği öğrenilmiştir. Buna göre araştırmalar arasında benzerlikler görülmesi, yapılan araştırmayı destekler niteliktedir.

Elazığ Etnografya Müzesinde ahşap baskı kalıplarının müzeye geliş şekline ilişkin veriler bilgi formlarından toplanarak değerlendirilmiş ve satın alma yoluyla müzeye geldiği tespit edilmiştir.

Çağlar (2013) “İzmir Etnografya Müzesi Teşhirinde Bulunan Ahşap Baskı Kalıpların İncelenmesi” ile ilgili yüksek lisans tezinde; İzmir Etnografya Müzesi teşhirinde bulunan kalıpların %90.6’sının İnkılap Uzlaş’tan satın alınarak, %9.4’ünün Asım Ayanoğlu’dan hibe edilerek müze envanterine dâhil edilmiştir.

Elazığ Etnografya Müzesinde ahşap baskı kalıplarının müzeye geliş tarihlerine ilişkin veriler bilgi formlarından toplanarak değerlendirilmiş ve sonuçları Çizelge 4’te sunulmuştur.

Çizelge 4. Ahşap baskı kalıpların müzeye geliş yılını gösteren dağılım

MUZEEYE GELİŞ YILI	F	%
1967	3	7,69
1969	2	5,12
1970	2	5,12
1971	1	2,48
1972	1	2,48
1974	1	2,48
1975	16	41,32
1976	4	10,25
1977	7	17,94
1981	2	5,12
Toplam	39	100,00

N: 39

Çizelge 4'te görüldüğü gibi ahşap kalıplarının en yüksek % 41,32 ile 1975 yılında; en düşük % 2,48 ile 1971-1972 ve 1974 yıllarında müzeye geldiği tespit edilmiştir. Yöreyle ait ahşap kalıpların müzeye geliş tarihleri, eskiden yörede bu sanatın yapıldığını destekler niteliktedir.

4.2.2. Çit Baskılı Kumaş Bilgi Formularının Değerlendirilmesi

Elazığ Etnografya müzesinde bulunan çit baskılı kumaşların boyutları ile ilgili veriler bilgi formlarından toplanarak değerlendirilmiş ve sonuçları Çizelge 5'de sunulmuştur.

Çizelge 5. Çit baskılı kumaşların boyutlarının dağılımı

BİLGİ FORMU NO	EN (cm)	BOY (cm)
40	153	170
41	89	124
42	104	107,5
43	90	100
Aritmetik Ortalama	109	125,3

N:4

Çizelge 5'de görüldüğü gibi çit baskılı kumaşların 100 cm ile 170 cm arasında boy ölçüleri değişmekte olup aritmetik ortalaması 125,3 cm, 89 cm ile 153 cm arasında en ölçüleri değişmekte olup aritmetik ortalaması 109 cm olduğu tespit edilmiştir.

Buna göre çit baskılı kumaşların kullanım alanına göre farklı ölçülerde yapılmış olduğunu söyleyebiliriz.

Elazığ Etnografya Müzesinde çit baskılı kumaşların kullanılan kumaş çeşitlerine ilişkin veriler bilgi formlarından toplanarak değerlendirilmiş ve sonuçları Çizelge 6'da sunulmuştur.

Çizelge 6. Kumaş çeşitlerini gösteren dağılım

KUMAŞ ÇEŞİTLERİ	F	%
Pamuklu dokuma kumaş (kalın)	3	75
Pamuklu dokuma kumaş (Çit-ince)	1	25
Toplam	4	100,00

N: 4

Çizelge 6’da görüldüğü gibi çit baskılı kumaşlarda % 75 ile pamuklu dokuma kumaş, % 25 ile de “Çit” kullanıldığı tespit edilmiştir. Buna göre müzede ahşap kalıplar ile basılan farklı kumaş çeşitleri kullanıldığı öğrenilmiş olup genellikle pamuklu dokuma kumaş ve çit (tülbent) kullanıldığını söylemek mümkündür.

Ayrıca yörede dokuma kumaşlara örtü adı verildiği öğrenilmiştir. Örtüler; sofrası, duvar süsü, masa örtüsü, seccade gibi farklı alanlarda kullanılmıştır. Çit baskılı kumaşlar ise sadece başörtüsü olarak kullanılmak için yapılmış ve yaygınlaştırılmıştır.

Yalçın (1998) “Bartın Yazmacılık Sanatınının Hatay Yöresi İpekli Dokumalarına Uyarlanarak Giysi Tasarımında Kullanılması” ile ilgili yüksek lisans tezinde; Bartın yazmacılığında, tülbent, İngiliz tülbenti, sentetik tülbent, mermerşahi ve tülbent kullanıldığı öğrenilmiştir.

Elazığ Etnografya müzesinde bulunan çit baskılı kumaşlarda kullanılan bezemelerin dağılımına ilişkin veriler bilgi formlarından toplanarak değerlendirilmiş ve sonuçları Çizelge 7’de sunulmuştur.

Çizelge 7. Çit baskılı kumaşlarda kullanılan bezeme çeşitlerinin dağılımı

Geometrik Bezeme	f	%	Sembolik Bezeme	f	%	Bitkisel Bezeme	F	%
Düz çizgi	2	28,5	Baklava dilimi	3	33,4	Yaprak	4	26,7
Yuvarlak	3	43,1	Suyolu	2	22,2	Çiçek	4	26,7
Kare	1	14,2	Yıldız	1	11,1	Dal	4	26,7
Dalgalı çizgi	1	14,2	Mihrap	1	11,1	Gül	2	13,3
			Püskül	1	11,1	Karanfil	1	6,6
			Çiçek sepeti	1	11,1			

N: 4

Çizelge 7’de görüldüğü gibi geometrik bezemelerde en yüksek % 43,1 ile yuvarlak, en düşük % 14,2 ile kare ve dalgalı çizgi; sembolik bezemelerde en yüksek % 33,4 ile baklava dilimi en düşük % 11,1 ile yıldız, mihrap, püskül, çiçek sepeti; bitkisel bezemelerde en yüksek % 26,7 ile yaprak, çiçek ve dal en düşük % 6,6 ile karanfil motiflerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Buna göre yörede genellikle sembolik ve bitkisel bezemeler kullanıldığını söylemek mümkündür.

Çağlar (2013) “İzmir Etnografya Müzesi Teşhirinde Bulunan Ahşap Baskı Kalıpların İncelenmesi” ile ilgili yüksek lisans tezinde; Müzede teşhir edilen kalıpların çoğunlukla bitkisel bezemeler kullanıldığı öğrenilmiştir. Yazmacılık’ta esin kaynağının doğa olduğu ve bitkisel motiflerin stilize edilerek kullanıldığını, Yalçın (1998) “Bartın Yazmacılık Sanatınının Hatay Yöresi İpekli Dokumalarına Uyarlanarak Giysi Tasarımında Kullanılması” ile ilgili yüksek lisans tezinde; yazma, yorgan, seccade, bohça, kaba yazma, mendil gibi tüm ürünlerde çiçek, yaprak ve dal desenlerinin kullanıldığını söylemek mümkündür. Buna göre araştırmalar arasında benzerlikler görülmesi, yapılan araştırmayı destekler niteliktedir.

Elazığ Etnografya Müzesinde çit baskılı kumaşların müzeye geliş şekline ilişkin veriler bilgi formlarından toplanarak değerlendirilmiş ve sonuçları Çizelge 8’de sunulmuştur.

Çizelge 8. Çit baskılı kumaşların müzeye geliş şeklini gösteren dağılım

MÜZEYE GELİŞ ŞEKLİ	f	%
Mürşide Gözetlay’dan satın alınmıştır	1	25
Keban Projesi ile satın alınmıştır	1	25
Mustafa Fenoscu’dan satın alınmıştır	1	25
Natık Yüz’den satın alınmıştır	1	25
Toplam	4	100,00

N: 4

Çizelge 8’de görüldüğü gibi çit baskılı kumaşların hepsi, farklı kişilerden satın alınarak müzeye geldiği tespit edilmiştir.

Elazığ Etnografya müzesinde çit baskılı kumaşların müzeye geliş tarihlerine ilişkin veriler bilgi formlarından toplanarak değerlendirilmiş ve sonuçları Çizelge 9’da sunulmuştur.

Çizelge 9. Çit baskılı kumaşların müzeye geliş yılını gösteren dağılım

MÜZEYE GELİŞ YILI	f	%
1968	1	25
1974	2	50
1984	1	25
Toplam	4	100,00

N: 4

Çizelge 9’da görüldüğü gibi çit baskılı kumaşların; en yüksek % 50 ile 1974, en düşük % 25 ile 1968, 1984 yıllarında müzeye geldiği tespit edilmiştir. Buna göre Çit baskılı kumaşların en çok 1974 yılında müzeye geldiği söylenebilir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Elazığ Etnografya Müzesinde ahşap baskı kalıpları ve çit baskı ile ilgili yapılan ön çalışmalar ve saptanan alt amaçlar doğrultusunda yapılan araştırmada elde edilen sonuçlar şöyle açıklanmaktadır.

Doğu Anadolu Bölgesinde yer alan, eski adı Harput olan Elazığ ilinde örf, adet, gelenek, görenek, halk oyunları, el sanatları, halk mutfağı vb. kültürel etkinliklerin geçmişte yoğun yaşanmış ve halen yaşanmakta olduğu tespit edilmiştir.

Ahşap kalıplar kullanım alanına göre farklı ölçülerde yapılmış olduğunu; kalıpların en ölçüsünün aritmetik ortalaması 5,9 cm, boy ölçüsünün aritmetik ortalaması 8,8 cm, yükseklik ölçüsünün aritmetik ortalaması 4,7 cm olduğu tespit edilmiştir.

Ahşap kalıplarda; bitkisel, geometrik, sembolik ve nesneli bezemeler yer almaktadır. Geometrik bezemelerde (% 23.5) düz çizgi, bitkisel bezemelerde (% 35.1) yaprak, sembolik bezemelerde (% 27.7) damga örnekleri, nesneli bezemelerde (% 25) tarak, vazo, püskül ve mühür motifleri yoğun olarak kullanılmıştır (Tablo 2).

Ahşap baskı kalıplarda (% 69.3) Kontür Kalıp kullanıldığı; ahşap kalıplarının en yüksek (% 38.12) 1975 yılında müzeye geldiği ve kalıplarının müzeye satın alma yoluyla müzeye geldiği tespit edilmiştir. Yöreyle ait ahşap kalıpların müzeye geliş tarihleri, eskiden yörede bu sanatın yapıldığı anlaşılmaktadır.

Çit baskılı kumaşların boy ölçülerinin aritmetik ortalaması 125,3 cm, en ölçülerinin aritmetik ortalaması 109 cm olduğu tespit edilmiş olup çit baskılı kumaşların kullanım alanına göre farklı ölçülerde yapılmış olduğu söylenebilir.

Müzedeki ahşap kalıplar ile basılan farklı kumaş çeşitleri kullanıldığı öğrenilmiş olup genellikle (% 75) pamuklu dokuma kumaş ve (% 25) çit (tül bent) kullanıldığını söylemek mümkündür. Yöreyle dokuma kumaşlara örtü adı verildiği öğrenilmiştir. Örtüler; sofraya bezi, duvar süsü, masa örtüsü, seccade gibi farklı alanlarda

kullanılmıştır. Çit baskılı kumaşlar ise sadece başörtüsü olarak kullanılmak için yapılmış ve yaygınlaştırılmıştır.

Çit baskılı kumaşlarda; geometrik, bitkisel ve sembolik bezemeler yer almaktadır. Geometrik bezemelerde (%43,1) yuvarlak; sembolik bezemelerde (% 33,4) baklava dilimi; bitkisel bezemelerde (% 26,7) yaprak, çiçek ve dal motifleri yoğun olarak kullanılmıştır (Tablo 7). Yörede genellikle sembolik ve bitkisel bezemeler kullanıldığını söylemek mümkündür.

Çit baskılı kumaşların hepsi farklı kişilerden satın alınarak ve ürünlerin (% 50) 1974, yılında müzeye geldiği tespit edilmiştir.

Geçmişte ahşap baskı kalıpları ve ahşap baskılı ürünler yoğun olarak kullanılmakla beraber günümüzde kullanılmamakta ve çoğunlukla müzelerde ve özel arşivlerde ve yöre halkının sandıklarında vb. bulunmaktadır. Az da olsa çit baskı sanatının Elazığ Halk Eğitim Müdürlüğüne devam ettiği tespit edilmiştir.

5.2. Öneriler

Elde edilen sonuçlara dayalı olarak şu öneriler geliştirilmiştir;

- 1- Geçmişte çit baskı sanatının yapıldığını, gelecek kuşaklara taşımak için Halk Eğitim Merkezlerinde çit baskı kursları açılmaya devam edilmeli,
- 2- Yöreye ait Çit baskı kalıplarını ve ürünlerini tanıtmak için sergiler düzenlenmeli,
- 3- Elazığ Arkeoloji ve Etnografya müzesinde ve bütün Etnografya müzelerinde bulunan ahşap kalıpların ve ahşap kalıp baskılı ürünleri örnek olarak kullanmak için gerekli onarım işlemleri yapılmalı ve yeniden üretilmesi (kopyalanması) sağlanmalı,
- 4- Yeniden üretilen kalıplarla yurt içinde, fuarlarda geleneksel olarak workshoplar yapılmalı,
- 5- Elazığ Etnografya müzesinde teşhir salonlarında ahşap kalıplar ve ahşap kalıp baskılı ürünleri sergilenmeli,
- 6- Yöredeki özel arşivlerde ve bireylerin elinde bulunan ahşap kalıplar ve ahşap kalıp baskılı ürünler belgelenmeli,

- 7- Ahşap kalıp baskıları tanıtmak amacıyla günümüzde birçok alanda kullanılabilirliğiyle ilgili çalışmalar yapılmalı,
- 8- Geleneksel kullanım alanları dışında günümüz modasına uygun giysi ve ev dekorasyonunda değerlendirilebilecek şekilde yeni kullanım alanlarının oluşturulması,
bu sanatın yörede yeniden yaşatılmasını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Acıpayamlı, O. (1976). *Zanaat Terimleri Sözlüğü*. Ankara :Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Akbil, F. (1970). *Türk El Sanatlarından Örnekler*. İstanbul: Akademi Yayınları.
- Akpınarlı F., Tozun H., Başaran F., Büyükyazıcı, M. ve Ertürk Y. P. (2012). *Şanlıurfa El Sanatları ve Sözlü Kültür Malzemeleri*. Ankara: Şurkav Yayınları No:36.
- Arlı, M. (2000). *Halkbilimi Müzeciliği ve El Sanatları*. İstanbul: Türk Folklorunun Turizm Açısından Değerlendirilmesi Sempozyumu Bildirilerinde sunulmuştur.
- Arseven, C. E. (1984). “*Sanat Ansiklopedisi*”. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Aydın, N. (2017). *Trabzon’da Yazmacılık*. Uluslararası Geleneksel Sanatlar Sempozyumu Trabzon.
- Babayiğit, T. (2013). *Batik Sanatı*. İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi Yayınları.
- Barışta, H.Ö. (1988). *Kastamonu’da Yazmacılık*. Ankara: Ayrı Basım,
- Barışta, Ö. (2005). *Türkiye Cumhuriyeti Dönemi Halk Plastik Sanatları*. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara.
- Başaran, F. ve Kayabaşı, N. (2001). Çanakkale İli Yenice İlçesi Kirkitli El Dokumaları. İstanbul: *Motif*, 24, 14.
- Çağlar, B. (2013). *İzmir Etnografya Müzesi Teşhirinde Bulunan Ahşap Baskı Kalıplarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, El Sanatları Eğitimi Ana Bilim Dalı, Geleneksel Türk El Sanatları Eğitimi Bilim Dalı. Ankara.
- Elazığ Yıllığı 1998.
- Ercan, H.F. (2001). *Malatya ve Elazığ Yöresi Çit Baskıcılığının Araştırılması*. İnönü Üniversitesi Yayınlanmamış Araştırma Projesi. Malatya.
- Ercan, H.F. (2006). *Malatya ve Elazığ Yöresi Çit Baskıcılığı*. Denizli I. El Sanatları Kongresi. Denizli.
- Erkan, N. (1990). *Tokat Yazma Baskı Sanatı*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Fıçıcıoğlu, A. (2015) *.Tokat Yazmacılığı ve Shibori Sentezi ile Çağdaş Uygulamaları*. Sanatta Yeterlik Tezi, Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Fıçıcıoğlu, A. (2017).*Yazmacılığın (Block Printing) Geleneksel Ve Endüstriyel Sürdürülebilir Modelleri (Hindistan - Vlisco Örnekleri*. Uluslararası Geleneksel Sanatlar Sempozyumu Trabzon.

Genç E. (2015). *Elazığ El Sanatları*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Aile ve Tüketici Bilimleri Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara.

Görgünay N. ve Kutlu M. (1981). *Elazığ'da Çit Basma Ve Çitçilik (Tahta Kalıpla Kumaş Baskısı)*. I. Uluslararası El Sanatları Sempozyumu Bildirileri. Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları. İzmir.

Görgünay, N. ve Kutlu, M. (1982). Elazığ Çit Baskıcılığı. *Türkiyemiz*, 37. İstanbul. 37, 48.

Hünerel, Z. ve Uysal, S. (2012). *Ağaç Baskı Tekniği İle Yapılan Tokat Yöresi Yazmaları Kullanılarak Oluşturulan Kadın Giysi Tasarımları*. Tokat Sempozyumu Bildirileri 1. Cilt, Tokat.

İnternet: [http://www.webcitation.org/query?URL:
http://www.mared.org.tr/Icerik/%C3%A7itcilik-929#sthash.4LfX5kqc.dpuf](http://www.webcitation.org/query?URL:http://www.mared.org.tr/Icerik/%C3%A7itcilik-929#sthash.4LfX5kqc.dpuf)
adresinden 01 Temmuz 2016'da alınmıştır.

İnternet: [http://www.webcitation.org/query?URL: http://www.radikal.com.tr/tokat-haber/tokat-yazma-baskisinin-unu-sinirlari-asti-1339596/](http://www.webcitation.org/query?URL:http://www.radikal.com.tr/tokat-haber/tokat-yazma-baskisinin-unu-sinirlari-asti-1339596/) adresinden 01 Temmuz 2016'da alınmıştır.

İnternet: [http://www.webcitation.org/query?URL:
http://www.travelterminal.net/elazig-gezi-rehberi](http://www.webcitation.org/query?URL:http://www.travelterminal.net/elazig-gezi-rehberi) adresinden 04 Temmuz 2016'da alınmıştır.

İnternet: <http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fhaberciniz.biz%2Fel-baskisi-yazmalara-ilgi-azaldi-tokat-724799h.htm+%&date=2017-07-11>
adresinden 01 Temmuz 2016'da alınmıştır.

İnternet: <http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.lafsozluk.com%2F2012%2F01%2Felazig-ilinin-turkiye-haritasindaki-yeri.html&date=2017-07-11>
adresinden 04 Haziran 2017'de alınmıştır.

İnternet: [URL: http://www.webcitation.org/http://truvadergisi.com/?p=1947](http://www.webcitation.org/http://truvadergisi.com/?p=1947)
adresinden 01 Temmuz 2016'da alınmıştır.

İnternet: [URL: http://www.webcitation.org/query?http://golcuk.kocaeli.rehbersitesi.com/firma/82/arpacioglu-yazma](http://www.webcitation.org/query?http://golcuk.kocaeli.rehbersitesi.com/firma/82/arpacioglu-yazma)
adresinden 01 Temmuz 2016'da alınmıştır.

İnternet: [URL: http://www.webcitation.org/query?http://www.arpaciogluyazma.com/kurumsal/arp-pareo-m2](http://www.webcitation.org/query?http://www.arpaciogluyazma.com/kurumsal/arp-pareo-m2)
adresinden 01 Temmuz 2016'da alınmıştır.

İnternet: [URL: http://www.webcitation.org/query?http://www.batmancagdas.com/yasam/yores-el-yemeklerin-vazgecilmezi-comlek-h50147.html](http://www.webcitation.org/query?http://www.batmancagdas.com/yasam/yores-el-yemeklerin-vazgecilmezi-comlek-h50147.html)
adresinden 01 Temmuz 2016'da alınmıştır.

İnternet: URL:
<http://www.webcitation.org/query?url=http://www.imgrum.org/tag/tokatyazma>
adresinden 04 Haziran 2017'de alınmıştır.

İnternet: URL:
<http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fhttp%3A%2F%2Fkultursehrikastamonu.com%2Fhaberler-59--+sepeticilik-sepet-oruculugu.+html%23.+WTA2Gevyj4Y&date=2017-07-11> adresinden 01 Temmuz 2016'da alınmıştır.

İnternet: URL:
<http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fhttp%3A%2F%2Fwww.elazigkulturturizm.gov.tr%2F+&date=2017-07-11> adresinden 04 Haziran 2017'de alınmıştır.

İnternet: URL:
<http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.gruppomarucci.a.com%2Fcuscino-a-forma-di-tronco-circolare.html%23.WTAoqOvyj4Y&date=2017-07-11> adresinden 01 Temmuz 2016'da alınmıştır.

İnternet: URL:
http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fhttp%3A%2F%2Fwww.imgrum.net%2Fmedia%2F928210600610527623_1235097333+&date=2017-07-11 adresinden 01 Temmuz 2016'da alınmıştır.

İnternet: URL:
http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fhttp%3A%2F%2Fwww.thepicta.com%2Fmedia%2F1426354882574771492_2231918183+&date=2017-07-11 adresinden 04 Haziran 2017'de alınmıştır.

İnternet: URL:
http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Ftokathem.meb.k12.tr%2Fmeb_iys_dosyalar&date=2017-07-11, adresinden 01 Temmuz 2016'da alınmıştır.

İnternet: URL:
<http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.tokattanhaber.com%2Fwp-content%2Fuploads%2F2015%2F07%2F61.jpg+&date=2017-07-11>, adresinden 01 Temmuz 2016'da alınmıştır.

İnternet: URL:
<http://www.webcitation.org/query?url=https%3A%2F%2Ftr.pinterest.com%2Fmgegrsoy%2Fk%25C3%25BCt%25C3%25BCk-masa%2F+&date=2017-07-11> adresinden 01 Temmuz 2016'da alınmıştır.

İnternet: URL:
[URLhttp://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2F%3Ahttp%3A%2F%2Fwww.elazig.gov.tr%2F&date=2017-07-11](http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2F%3Ahttp%3A%2F%2Fwww.elazig.gov.tr%2F&date=2017-07-11) adresinden 01 Temmuz 2016'da alınmıştır.

Kaya, R. (1972). Türk Yazmacılık Sanatı. İstanbul: *Türkiyemiz Dergisi*, (7), 48.

- Kaya, R. (1978). Batık Tekniği ve Yazma. İstanbul: *Türkiyemiz Dergisi*, Yıl:9, 25.
- Kaya, R. (1988). *Türk Yazmacılık Sanatı (Tahta Kalıpla Kumaş Baskısı)*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kayabaşı, N. ve Söylemezoğlu, F. (1999). *Bartın'da Yazmacılık Sanatı*. Yayınlanmamış Sunulmuş Bildiri.
- Koç, S.(2010). *Yazma Baskı Tekniklerinin Çağdaş Moda Tasarımına Yansımaları*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kosif, B. (2014). *Elazığ İli Kolan ve Çarpana Dokumalarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara.
- Meydan, C. (2011). *Geleneksel Tokat Yazma Ustalarından Hayatta Olan Son Bir Kaç Ustadan Biri (Kadir Özdemir)*. Uluslararası Geleneksel El Sanatı Ustaları Sempozyumu Bildirileri, Ankara.
- Müze Envanter Bilgileri 2015.
- Onuk, T., Akpınarlı, F. ve Ortaç S. (2003). *Halkbilimi Müzesinde Bulunması Gereken El Sanatları Ürünleri Ve Örnekleri*. Ankara: Türkiye'de Halkbilimi Müzeciliği Ve Sorunları Sempozyumu Bildirileri, Sempozyumunda sunuldu.
- Ögel, B.(1978). *Türk Kültür Tarihine Giriş*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları:244. Kültür Eserleri:13.
- Öz, D. (2017). *Üsküdar'da Yazmacı Turnayan Ailesi Ve İlk Serigrafi Atölyesinin Kuruluşu*. Uluslararası Geleneksel Sanatlar Sempozyumu Trabzon.
- Öz, N. D. (2006). *Türk Yazmacılık Sanatı Ve Son Dönem İstanbul Yazmaları*. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sarioğlu, E. (2017). *Geleneksel Sanatlardan Yazmacılık Sanatının Günümüz Tekstilinde Çağdaş Bir Yorumla Uygulanması*. Uluslararası Geleneksel Sanatlar Sempozyumu Trabzon.
- Sevinç, B. ve Ardahanlı, E. (2017). *Geçmişten Günümüze Kalıp Baskı (Yazmacılık) Sanatı, Yaşayan Usta Eller (Tokat Örneği)*. Uluslararası Geleneksel Sanatlar Sempozyumu Trabzon.
- Soysaldı, A. (2013). *Göynük'te Yazmacılık*. Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi El Sanatları Eğitimi Bölümü Tekstil Dokuma Örgü Anabilim Dalı, Göynük Belediyesi Yayınları.
- Soysaldı, A. ve Kosif, B. (2013). *Elazığ Çit Baskıcılığı*. VIII. Uluslararası Türk Kültürü, Sanatı Ve Kültürel Mirası Koruma Sempozyumu/Sanat Etkinliklerinde sunulmuştur, Konya.
- Soysaldı, A. ve Özkahveci, G. (2003). *Cide-Sarı Yazma Kültürü*. İkinci Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri (18-20 Eylül 2003), Ankara.

- Sürür, A. (1980). İzmir'in Baskılı Çemberleri. *Türkiyemiz*. (32), 48.
- Şahin, S. (1995). *Bartın Yazmacılık Sanatı Günümüzde Bartın'da Kullanılan Ve Pazarlanan Yazmalar*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tezel, Z. (2009). Yazmacılık Sanatında Desenleme Teknikleri (Kalıp Tekniğiyle Ağaç Baskı Uygulama Örneği). Ankara: *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 27-40.
- Türker, K. (1996). *Ağaç Baskı Tokat Yazmaları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Uylu, N. (2011). *Kars Müzesinde Bulunan Ani Harabelerinden Çıkarılan Selçuklu Seramiklerinin Süsleme Ve Kompozisyon Özellikleri*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ülger, N. (2011). *Yazma Ustası Tahsin İstengel'in Sanat Öyküsü*. Uluslararası Geleneksel El Sanatı Ustaları Sempozyumu Bildirileri, Ankara.
- Yalçın, H. (1998). *Bartın Yazmacılık Sanatınının Hatay Yöresi İpekli Dokumalarına Uyarlanarak Giysi Tasarımında Kullanılması*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Yurt Ansiklopedisi 4 Türkiye İli: Dünü, Bugünü, Yarını*. (Diyarbakır – Edirne – Elazığ – Erzincan – Erzurum – Eskişehir - Gaziantep).

EK-1. İzin Belgesi

ELAZIĞ ARKEOLOJİ VE ETNOGRAFYA MÜZESİ İZİN BELGESİ

T.C.
ELAZIĞ VALİLİĞİ
İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü
Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Müdürlüğü

Sayı : 86982568-155-2203
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı

29.12.2015

İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜĞÜNE
ELAZIĞ

İlgi : Gazi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü'nün 07.12.2015 tarih ve 39546 sayılı yazısı.

İlgi tarih sayılı yazı ve ekinde; Gazi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Geleneksel Türk Sanatları Ana sanat dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Serkan Kosif'in 'Elazığ Etnografya Müzesinde Bulunan Çit Baskılı Ürünler ve Kullanılan Ahşap Baskı Kalıpları' konulu Yüksek Lisans Tez çalışması için Müdürlüğümüzden izin talep edilmiştir.

Müdürlüğümüz Etnografya Eser deposu envanterine kayıtlı bulunan ahşap baskı kalıpları ile ilgili bahse konu tez çalışması için 2016 yılı Şubat ayı içerisinde Müdürlüğümüzle bir hafta öncesinden irtibata geçilmek kaydıyla çalışma yapılmasında herhangi bir sakınca bulunmamaktadır.

Konunun Gazi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü'ne iletilmesi hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Kenan ÖNCEL
Müze Müdürü V.

Ek: Gazi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü'nün yazısı (1 adet 2 sayfa)

29.12.2015 Uzm: R.ALYAKUT

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : 98654214-302.08.01-39546
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı

ELAZIĞ MÜZE MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 02.12.2015 tarihli dilekçe ve tez başlığı

Enstitümüz Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı 148404107 numaralı yüksek lisans öğrencisi Serkan KOSİF, Müdürlüğünüze bağlı Elazığ Etnografya Müzesinde incelemelerde bulunmak ve bu eserlere ait fotoğraf görüntüleri ile doküman kayıtlarını tez çalışması için kullanmak üzere Müdürlüğünüzden izin talep etmektedir.

Ekte sunulan ilgi dilekçenin incelenerek, konuya ilişkin olarak Enstitümüze bilgi verilmesini rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Aysen SOYSALDI
Enstitü Müdürü

03/12/2015 Bilgisayar İşletmeni
04/12/2015 Enstitü Sekreteri V.
07/12/2015 Enstitü Müdür Yardımcısı

Ismail Soner DELİALIOĞLU
Feyzi BUDAK
Yrd.Doç.Dr. Hatice TOZUN

Evrakı Doğrulamak İçin: <http://belgedogrulama.gazi.edu.tr>

G.Ü. Güzel Sanatlar Enstitüsü Karım Cad. AŞTİ Karşısı 06510 Emek-ANKARA
Tel:0 (312) 216 22 81 Faks:0 (312) 215 15 99
e-Posta :gse@gazi.edu.tr İnternet Adresi :<http://gse.gazi.edu.tr>

Pin: 49522

Bilgi için :Ismail Soner Delialioğlu
Bilgisayar İşletmeni

belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK-2. Bilgi Formu

BİLGİ FORMU

Örnek No :

Çizim No :

Envanter No :

Ürünün Müzeye Geliş Tarihi :

Ürünün Müzeye Geliş Biçimi:

Ürünün Müzedeki Yeri :

İnceleme Tarihi :

Ürünün Yapılış Tarihi :

Bugünkü Durumu :

Ürünün Boyutları

En :

Boy :

Yükseklik :

Kalıpta Kullanılan Malzeme :

Kalıp Türü :

Bezeme Konuları

Geometrik Bezeme :

Sembolik Bezeme :

Figürlü Bezeme :

Bitkisel Bezeme :

Nesneli Bezeme :

EK-3. Katılımcı Belgesi

MİMAR SİNAN
GÜZEL SANATLAR
ÜNİVERSİTESİ

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
1955

ULUSLARARASI GELENEKSEL
SANATLAR SEMPOZYUMU
20-21 NİSAN 2017
"YAZMALARDAKİ EL İZLERİ"

INTERNATIONAL TRADITIONAL
ARTS SYMPOSIUM
20-21 APRIL 2017
"HANDPRINTS IN YAZMA"

KATILIM BELGESİ

Sayın H. Serpil ORTAÇ
Serkan KOSİF

Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon Meslek Yüksekokulu Tekstil, Giyim, Ayakkabı ve Deri Bölümü tarafından düzenlenen ULUSLARARASI GELENEKSEL SANATLAR SEMPOZYUMU'na
"Elazığ Etnografya Müzesinde Bulunan Ahşap Baskı Kalıpları ve Baskı Ürünlerinin İncelenmesi"
konulu bildiriniz ile katılımınızdan dolayı teşekkür eder, saygılarımızı sunarız.

Prof. Dr. Mustafa Kemal DEĞER
Müdür
KTÜ Trabzon Meslek Yüksekokulu

Prof. Dr. Süleyman BAYKAL
Rektör
Karadeniz Teknik Üniversitesi

KTÜ Trabzon Meslek Yüksekokulu Tekstil, Giyim, Ayakkabı ve Deri Bölümü
<http://tekstil.ktu.edu.tr>

EK-4. Uluslar Arası Geleneksel Sanatlar Sempozyumu “Yazmalardaki El İzleri” Bildiriler

*Uluslararası Geleneksel Sanatlar Sempozyumu 20-21 Nisan 2017 Trabzon –Türkiye
International Traditional Arts Symposium 20-21 April 2017 Trabzon – Turkey*

Elazığ Etnografya Müzesinde Bulunan Ahşap Baskı Kalıpları ve Baskı Ürünlerinin İncelenmesi

H. Serpil ORTAÇ¹ ve Serkan KOSİF²

¹Yrd. Doç. Dr., Gazi Üniversitesi El Sanatları Tasarımı ve Üretimi Bölümü, Ankara, Türkiye

²İyasköy Mah. İskitler Sok. No 10/1, Samsun, Türkiye

Özet

Anadolu geleneksel kadın giyiminde ve süslenmesinde bilinen unsurlardan biri yazmalardır. Yazmacılık, ahşap kalıpla kumaşa baskı yapma sanatı olarak bilinmektedir ve Elazığ’da “Çit Baskı” adıyla anılmaktadır.

Çit Sanatının Elazığ’da 200 yıllık geçmişe dayanan Harput kökenli bir sanattır. Elazığ’da aile içi eğitim yöntemleri ile kuşaktan kuşağa aktararak yapılan geleneksel çit baskı (yazmacılık) sanatı son temsilcileri ile kaybolup gitmiştir. Günümüzde ahşap kalıplar müzelerde ve antikacılarda bulunup muhafaza edilmektedir. Elazığ Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü, yazmacılık sanatını yaşatma çalışmaları yapmış fakat çalışmalarını kalıcı olarak devam ettirmemiştir.

Anadolu yazmalarında olduğu gibi Elazığ yazmalarında da motiflerin büyük bir kısmı doğadan alınmıştır. Elazığ Etnografya Müzesinde ahşap kalıplarda ve çit baskılarda genellikle Elazığ kültürünü yansıtan insan figürleri, bitkisel, hayvansal ve sembolik motifleri görmek mümkündür.

Elazığ ahşap baskı kalıpları, armut ağacı ve çekok (aşılammamış armut) ağacından yapılmaktadır. Müzede bulunan kalıplar hakkında ayrıntılı bilgi elde edilmediğinden kalıpların, bu ağaçlardan yapılmış olduğu tahmin edilmektedir.

Elazığ’da Kalıp baskı tekniği ile basılan Çitleri eski örnekleri başörtüsü (yazma-çit), yorgan yüzü, sofra örtüsü, yatak örtüsü, bohça, gömlek ve elbiselik kumaşlardır. Bugün ise Serigrafi tekniğinde; sofra örtüsü, sedir örtüsü, bohça, peçete, seccade gibi örnekler basılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Elazığ, Etnografya Müzesi, Çitcilik, Baskı

Investigation of Wooden Printing Molds and Printing Products in Elazığ Ethnography Museum

Abstract

One of the known elements among the traditional women's clothing and adornment is scarf in Anatolia. The art of headscarf is known as the art of printing on fabrics by using wooden mold and is known as "Çit Printing" in Elazığ.

Çit Printing is a folk art based on a 200-year history from Harput in Elazığ. The art has started with Syrians and Armenians (Non-Muslim). The Syrians in Harput played an important role in the development and survival of this art.

In Elazığ, the traditional Çit Printing (Theprinting art) which transferring from the generation to next generation by the methods of domestic education has been lost with the last representatives. Today, wooden molds are found and preserved in antique and museums.

Elazığ Public Education Center Directorate has made efforts to survive the art of printing, but has not continued the Works permanently.

As in the Anatolian printings, most of the themes in Elazığ printings were taken from nature. It is possible to see human figures, herbalthemes, animal and symbolic the mes which reflect the cult of Elazığ on wooden mold sand the printings in Elazığ EthnographyMuseum.

The wood printing molds of Elazığ is made of pear tree and wild pear (unvaccinated pear) tree. Since detailed in formation about the molds in the museum has not been obtained, it is estimated that the molds were made from these trees.

In Elazığ, old samples of the Çits which are printed with mold printing technique are headscarf (printings-çits), quilt cover, table cloth, bed cover, bundle, shirt and dress fabrics. Today, by using Serigraphy technique, table cloth, sofa cover, bundle, napkin, prayer rug samples are printed.

Keywords: Elazığ,EthnographicalMuseum, Çitcilik,Printed

Giriş

Yazmacılık, ahşap kalıpla kumaşa baskı yapma sanatı olup Elazığ'da "Çit Baskısı" adı ile anılmaktadır. Çit baskıcılığı, pamuklu kumaşlar üzerine boya, fırça ve tahta kalıplarla çizmek veya basmak suretiyle meydana getirilen eski el sanatı kolundan biridir [1]. Osmanlı'da "Çit Bezi" şeklinde anılan bu sözcük Kaşgarlı Mahmut'tan öğrendiğimize göre; Orta Asya Türklerinde üzerinde Alaca nakışlar bulunan "Çit Kumaşı" karşılığı olarak kullanılmaktaydı [2].

"Yörede çit basma sanatı 200 yıllık geçmişe dayanan Harput kökenli bir sanattır. Elazığ'da aile içi eğitim yöntemleri ile kuşaktan kuşağa aktarılarak yapılan geleneksel çit baskı (yazmacılık) sanatı son temsilcileri ile birlikte yitip gitmektedir" [3]. "Elazığ Çit Baskıcılığı sanatı geçmişte yaygın olan, bugün ise etkililiğini sürdürmeyen geleneksel el sanatı koludur. Elazığ çit baskıcılığı, Anadolu yazmacılık sanatının bir uzantısı olarak görülmektedir" [4].

1879 tarihinde ilin merkezi Harput'tan Elazığ'ın bugünkü yerine alınmıştır. Bu tarihten sonra başlayan göçlerle Elazığ'a yerleşen ustalar bu sanatı Elazığ kenti içerisinde sürdürmüşlerdir. Elazığ'a yerleşilmesinden sonra her biri bir sanat kolunun temsilcisi durumunda olan ailelerinin bir bölümü (10-15 ev) çitcilik sanatını bir ev sanatı (aile sanatı) şekliyle sürdürülmüştür [5].

"Elazığ'da ilk müze 30 Nisan 1965 yılında Antik Kent Harput'ta bir Artuklu yapısı olan Alacalı Mescit, "Harput Müzesi" olarak kurularak yöredeki eserler sergilenmiştir. Ancak günümüzde "Harput Müzesi" kullanılmamaktadır. Keban ve Karakaya Baraj projeleri çerçevesinde yapılan yüzey araştırmaları ve kazılarda bulunan eserlerin teşhiri ve muhafazası için 1971-1972 yıllarında Fırat Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Kampüsü içerisinde şimdiki "Elazığ Arkeoloji ve Etnografya Müzesi" temelleri atılmış ve 28 Temmuz 1982 yılında ziyarete açılmıştır" [6,7].

"2010 yılında bakım-onarım çalışmaları yapılarak eserler kronolojik olarak sıralanmıştır ve 2011 yılı Haziran ayında müze tekrar ziyarete açılmıştır. Yeni düzenlemelerde eserler, arkeolojik ve etnografik salonlarında bulunmaktadır"⁷. Müzede 2013 Ağustos ayı sonu itibarıyla toplam 30.223 adet kayıtlı eser bulunmaktadır. Bunlardan 14.754 adedi Arkeolojik, 5.257 adedi Etnografik, 10147 adedi Sikke'dir. Müzenin teşhirinde 493 sikke, 1029 arkeolojik ve 526 etnografik eser olmak üzere 2.048 eser sergilenmektedir [8].

Günümüzde Elazığ'da ahşap kalıp ile baskı yapılmamaktadır ve birçok ahşap kalıp Elazığ müzesinde muhafaza edilmektedir.

Elazığ'da basılan çitler teknik yönden "kalıp baskı" gurubuna girerler. Renklendirme yönünden ise, yörede çoğunlukla tek tip "karakalem" çitler basılmaktadır ve sadece siyah, beyaz ve kırmızı renk kullanılarak baskı yapılmaktadır.

Şekil 1. Harput Müzesi.

Elazığ ilinde, kontur kalıplar "Erkek kalıp", dolgu kalıplar ise "Dişi kalıp" olarak adlandırılmıştır [9,10]. Doğrudan doğruya tek baskı işlemi ve desenlerin kontur baskılarda kullanılan kalıplar ustalarca 'Erkek Kalıp' diye adlandırılmaktadır. Kara kalem çitlerin basımında kullanılan kalıpların geniş olan yüzeylerine, boyayı iyi basması için keçe yapıştırılır. Böylece keçe kaplı yüzeyler boyayı iyice emer ve desenler beze daha iyi aktarılır. Bu kalıp türü yöredeki ustalarca 'Dişi Kalıp' olarak adlandırılmaktadır [4].

Yöredeki ustalar genellikle erkek (kontur) kalıp kullanmayı tercih etmişlerdir [11] ve müzede tespit edilen kalıpların yükseklikleri 3-19 cm arasında değişmektedir. Kalıpların yüksek olmalarının sebebi olarak oyulma mesafesinin derin olması gerektiğindedir. Yüksek olmayan desenler baskı işlemi emdiği boyayı baskı yapılacak kumaşa daha çok bırakacağı için görüntü bozulmasına neden olacaktır.

Yazmacılıkta, Çam, İhlamur, Armut vb. ağaçlardan yapılmış bir yüzünde kabartma biçiminde motif oyulmuş, bir yüzünde elle tutulabilecek bir sapı bulunan kalıplar kullanılmaktadır [12]. Elazığ'da çalışan ustaların kalıp hazırlamak için tercih ettikleri ağaç türü; şakuk (armut ağacının aşılınmış hali), ihlamur ve armut ağacıdır. Bu ağaçlar yumuşak bir yapıya sahiptirler [11,13].

Şekil 2. Elazığ Arkeoloji ve Etnografya Müzesi.

Şekil 3. Erkek Kalıp (Elazığ Etnografya Müzesi Envanter No: 67. F 27. 1)

Şekil 4. Tutamak Çeşitleri.

Şekil 5. Sofrabezi (Serigrafi).

Şekil 6. Müzede Bulunan Ahşap Baskılı Ürünler

Yörede kalıpla yazma tekniği ile yapılmış kullanılan ürünleri başörtüsü, divan-sedir örtüsü, yorgan yüzü, sofrta örtüsü, yatak örtüsü, bohça, gömlek, elbise örtüsü ve seccade oluşturmaktaydı [14]. Bugün ise yörede baskı işlemi yapılmamaktadır. Baskılı satılan sofrta bezi, çeşitli örtüvb. ürünler serigrafi tekniği ile başka illerden temin edilmektedir.

Elazığ Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü, Baskıcılık sanatını geliştirip yaygınlaştırmak için kurslar açmıştır. Fakat ara ara kurslar açılıp sergiler düzenlemesine karşı kalıcılığı devam ettirememiştir.

Elazığ ilinde çit baskı adı ile bilinen ahşap baskı tekniği eskiden işlemenin kullanıldığı birçok ürüne ve yörede dokunan kumaşlara uygulanmıştır. Çit baskıcılığı eski dönemlere ait çeyizlerde, günlük kullanım ve hediyeelik eşyalarında önemli bir yer tutmuştur.

Giyim ve örtü olarak kullanılan eşyaların yanı sıra "keklik alacası ve maşraf"lara da baskı yapıldığı öğrenilmiştir. Keklik Alacası; bez üzerine basılan desenler, kekliğin kanat altı ve göğsündeki doğal görünümünden yararlanılarak yapılmıştır [11].

Elazığ yazmalarında temel renkler olarak siyah, koyu kırmızı ve beyaz renkler görmektedir. Beyaz renk çoğunlukla fon rengi olarak kullanılmıştır. Siyah renk kontur olarak hemen her yazmada yer almaktadır. Kırmızı renk genellikle siyah kontur olarak basılmış desenlerin içini renklendirmede kullanılmıştır [5,14].

Sonuç

Elazığ yöresinde geçmişte el sanatlarımızdan biri olan fakat günümüzde önemini kaybeden çit baskıcılığı kaybolup gitmek üzeredir. Çit baskı sanatını sınırlı bireyler tarafından yapıldığı için yörede çıraklar yetişmemiş ve ustalar ile birlikte bu sanat kolu Elazığ'da önemini yitirmiştir. Bu anlamda Elazığ Belediyesine, Üniversitelere, Halk Eğitim Merkezlerine büyük görev düşmektedir.

Elazığ Etnografya müzesinde Ahşap baskılar kullanım alanına göre farklı ölçülerde hazırlanmış olduğu, yörede genellikle bitkisel bezemeler kullanılmış ve "Kontur Kalıp" kullanıldığını öğrenilmiştir.

Müze de Çit baskılı kumaşların kullanım alanına göre farklı ölçülerde yapılmış olduğunu, müze de tahta kalıplar ile basılan farklı kumaş çeşitleri (pamuklu dokuma kumaş ve çit (tülbent)) kullanıldığı, Örtüler; sofrta bezi, duvar süsü, masa örtüsü, seccade gibi farklı alanlarda kullanılmış olduğu öğrenilmiştir. Çit baskılı ürünlerde genellikle sembolik, figürlü ve bitkisel bezemeler kullanıldığını söylemek mümkündür.

Öneriler

Gelecek kuşaklara eskiden çit baskı sanatının yapıldığı ve kültürümüz için ne kadar önemli olduğunu bildirmek için Halk Eğitim Merkezlerinde eskiden çit baskı kursları yapıldığı gibi yenidenbu alanda çalışmalar yapılmalı, yöreye ait çit baskı kalıplarını ve ürünlerini tanıtmak amaçlı sergiler düzenlenmesi; Elazığ Arkeoloji ve Etnografya müzesinde ve bütün Etnografya müzelerinde bulunan tahta kalıpların ve tahta kalıp baskılı ürünlerin gerekli onarım işlemleri ve yeniden üretime geçmek için uzman kişiler tarafından yardım alınması gerekmektedir.

Etnografya müzelerinin teşhir salonlarında tahta kalıplar ve tahta kalıp baskılı ürünler sergilenmeli, yöredeki özel arşivlerde ve bireylerin elinde bulunan tahta kalıplar ve tahta kalıp baskılı ürünler belgelenmeli, Tahta kalıp baskıları tanıtmak amacıyla günümüzde birçok alanda kullanılabilirliğiyle ilgili çalışmalar yapılmalı, geleneksel kullanım alanları dışında günümüz modasına uygun giysi ve ev dekorasyonunda değerlendirilebilecek şekilde yeni kullanım alanlarının oluşturulması, bu sanatın yörede yeniden yaşatılması desteklenmelidir.

Kaynakça

- [1] Akbil, Fatma (1970). Türk El Sanatlarından Örnekler. İstanbul, Akademi Yayınları.
- [2] Ögel, Bahaeddin (1978). Türk Kültür Tarihine Giriş, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları:244. Kültür Eserleri:13.
- [3] Soysaldı Aysen, Kosif Bahar (2013), Elazığ Çit Baskıcılığı, VIII. Uluslararası Türk Kültürü, Sanati ve Kültürel Mirası Koruma Sempozyumu/Sanat Etkinliklerinde sunulmuştur, Konya.
- [4] Görgünay, Neriman – Kutlu, Muhtar (1982), Elazığ Çit Baskıcılığı, Türkiyemiz, sayı:37. İstanbul.
- [5] Kaya, Reyhan (1988),Türk Yazmacılık Sanatı (Tahta Kalıpla Kumaş Baskısı), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. İstanbul.
- [6] Müze Envanter Bilgileri 2013
- [7] Kosif, Bahar (2014), “Elazığ İli Kolan ve Çarpına Dokumalarının İncelenmesi”, Gazi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Geleneksel Türk El Sanatları Ana Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- [8] <http://www.elazig.gov.tr/>
- [9] Koç, Serpil (2010). Yazma Baskı Tekniklerinin Çağdaş Moda Tasarımına Yansımaları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [10] Çağlar, Berna (2013), İzmir Etnografya Müzesi Teşhirinde Bulunan Ahşap Baskı Kalıplarının İncelenmesi, T.C. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, El Sanatları Eğitimi Ana Bilim Dalı, Geleneksel Türk El Sanatları Eğitimi Bilim Dalı. Ankara.
- [11] Ercan, H.Fazıl (2006). Malatya ve Elazığ Yöresi Çit Baskıcılığı. Denizli I. El Sanatları Kongresi. Denizli.
- [12] Barışta, Örcün (2005) Türkiye Cumhuriyeti Dönemi Halk Plastik Sanatları, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara.
- [13] Erkan, Neslihan (1990) Tokat Yazma Baskı Sanatı, T.C. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- [14] Şahin, Hülya Serpil (1989), Elazığ İl Merkezindeki Çeyizlerde Bulunan ve Hammaddesi Lif Olan El Sanatları Ürünleri, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : KOSİF, Serkan
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 13/05/1980 Zonguldak
Medeni hali : Evli
e-mail : serjan55@gmail.com

Eğitim

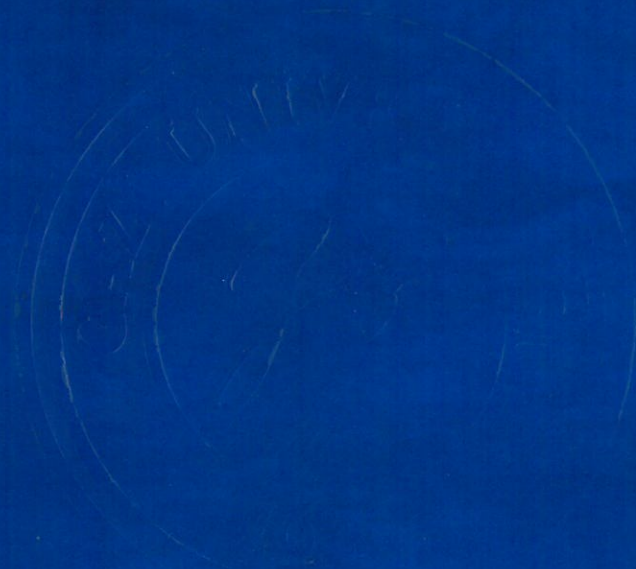
Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek Lisans	Gazi Üniversitesi/ Geleneksel Türk Sanatları	Devam Ediyor
Lisans (Formasyon)	Gazi Üniversitesi/ Geleneksel Türk Sanatları	2016
Lisans	Süleyman Demirel Üniversitesi Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü/Halı-Kilim ve Kumaş Desenleri Anasanat Dalı	2006
Lise	Samsun Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi	1999

Yabancı Dil

İngilizce

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR, ..

Equilibrium

